1957-жили 1-марттин нәшир қилиниватиду

Уйғур авази

№15 (7768), 14-апрель, пәйшәнбә 2016-жил

ISSN 1999-589X

www.twitter.com/uyguravazi
www.facebook.com/uygur.avazi

ҖУМҺУРИЙӘТЛИК ИҖТИМАИЙ-СӘЯСИЙ ГЕЗИТ

www.uyguravazi.kz
u_avazi@mail.ru

Томури чоңқур һәмкарлиқ

Дүшәнбә күни Қазақстан Җумһурийитиниң Президенти Нурсултан Назарбаев Иран Ислам Җумһурийитиниң Президенти Хасан Руханиниң тәкливи бойичә рәсмий сәпәр билән Иран Ислам Җумһурийитиниң пайтәхти Теһранға кәлди. Президентни Иран рәһбири тәнтәнилик рәвиштә һөрмәтлик меһманларни карши алидиған «Саадабад» комплексиниң «Җумһури» сарийида қобул қилди.

Икки дөләт рәһбири тар даиридики учришиш давамида бүгүнки тандики хәлиқара вә регионлуқ сәясий мәсилиләр бойичә пикир алмаштуруп, уларни сәясий вә течлиқ йоли билән һәл қилиш имканийәтлирини муһакимә қилди.

Икки дөләт рәһбири Хасан Руханиниң Астанаға 2014-жили сентябрь ейида дөләт сәпири пәйтидә қолға кәлтүрүлгән шәртнамиларниң әмәлгә ашурулуши һәққидә сөһбәтләшти.

Шундақла дөләт рәһбәрлири сода-ихтисат, инвестиция, йеза егилиги вә транспорт-транзит саһасидики өзара иш-һәрикәтни күчәйтиш мәсилилирини көтәрди.

Шуниң билән биллә Нурсултан Назарбаев билән Хасан Рухани регионлуқ вә хәлиқара бехәтәрликкә мунасивәтлик әһмийәтлик мәсилиләр әтрапида пикир алмаштурди.

Хасан Рухани Нурсултан Назарбаевниң Теһранға болған бу сәпири Қазақстан-Иран һәмкарлиғиға йеңи күч беридиғанлиғиға ишәнчә билдүрди.

Дөләт рәһбириниң Иранға рәсмий сәпири кеңәйтилгән тәркиптә болди. Музакириләр давамида умумий мәнпийәттики бирқатар йөнилишләрдики истиқбали бар лайиһиләрни әмәлгә ашуруш мәсилилири муһакимә қилинди. Тәрәпләр иккитәрәплимә мунасивәтләрниң системилиқ рәвиштә тәрәққий етиватқанлиғини, шундақла униң даирисини кеңәйтиш үчүн чоң истиқбал бар екәнлигини тәкитлиди. Қазақстан-Иран һәмкарлиғиниң сода-ихтисат саһасидики өзара иш-һәрикәтни чоңқурлитиш муһимлиғи ейтилди.

Иккитәрәплимә сода-ихтисадий һәмкарлиқниң жуқурилиғә қаримай, кейинки жилларда икки дөләт арисидики сода айлиними бираз төвәнлигән. Әлвәттә, униң өз сәвәплирму бар. Товар айлиними көләминиң мошундақ төвәнлишиши, биринчи новәттә, Иранға мунасивәтлик ихтисадий эмбаргониң кирзүлүши болди.

Мәзкур сәпәр давамида дөләт рәһбәрлириниң қатнишиши билән дөләтлиримизниң һәрхил саһалиридики өзара мунасивәтләрниң сүръәтлик тәрәққий етишигә имканийәт яритидиған 60тин ошуқ иккитәрәплимә муһим һөҗҗәтләргә қол қоюлди. Шуларниң ичидә Иран билән 2026-жилғичә сода-ихтисат вә инвестициялик һәмкарлиқ бойичә узақ муддәтлик программини, Иран билән 2026-жилғичә «Ипәк йоли» йөнилиши бойичә транспорт-логистикилиқ ихтидарни пайдилиниш бойичә узақ муддәтлик программини, тағ-кан санаити саһасидики һәмкарлиқ бойичә йол хәритисини тәкитләшкә болиду.

Шуниң билән биллә металлургия санаити, энергия мәнбәлири, космосни бирлишип егиләш вә инженер-техникилиқ хизмәт көрситиш саһалиридики һәмкарлиқ бойичә һөҗҗәтләр бар. Қазақстан һөкүмити вә Иран һөкүмити арисидики өсүмлүкләр карантини һәм уларни һимайә қилиш саһасидики һәмкарлиқ тоғрилиқ шәртнамә, Қазақстан вә Иран арисидики һоқуқлуқ ярдәм, граждандиқ вә җинаий ишлар бойичә һоқуқлуқ мунасивәтләр бойичә һөкүмәтләрара шәртнамә, Қазақстан вә Иран һөкүмәтлири арисидики сотланған гражданларни бериш вә экстрадициялаш тоғрилиқ шәртнамә вә башқиму муһим һөкүмәтара һөҗҗәтләргә қол қоюлди.

Қазақстан Президентиниң Теһранға сәпири давамида икки тәрәп арисида умумкөләми икки миллиард АҚШ доллиридин ашидиған сода-сетик вә инвестициялик лайиһиләр имзаланди.

Шуниңдин кейин икки дөләт президенти өткүзгән брифингта Иран президенти Хасан Рухани Қазақстан рәһбиригә тәклипни қобул қилғанлиғи үчүн чоңқур тәшәккүр билдүрди.

— Мошуниңдин чарәк әсир илгири Қазақстан мустәқиллигини елан қилғандин кейин икки дөләт арисидики мунасивәт сүръәтлик тәрәққий етиватиду. Қазақстан һәрқачан биз үчүн дост, хошна мусулман дөлити болуп һесаплиниду. Қазақстан һөкүмити АҚШ вә Ғәрип әллири тәрипидин Иранға санкция елан қилған пәйттиму, ядролуқ мәсилигә мунасивәтлик музакириләр давамидиму биллә болди, — деди Иран президенти.

Иран рәһбири иккитәрәплимә музакириләр давамида Каспийға мунасивәтлик барлиқ йөнилишләр муһакимә қилинип, униң экологиясини һимайә қилиш, болупму Каспий деңизиниң һоқуқлуқ мәртивисигә қол йәткүзүш мәсилилириму қаралғанлиғини қәйт қилди.

Дөләт рәһбири Нурсултан Назарбаев өз новитидә Иран Ислам Җумһурийитиниң президенти Хасан Руханиға, Иран хәлқигә меһмандостлуғи үчүн миннәтдарлиқ билдүрди.

— Бу дәвирни мән тарихий дәвир дәп һесаплаймән. Иран хәлқини, униң президентини улук утуқлири билән тәбрикләймән. Ядролуқ мәсилиниң һәл қилиниши, Ирандин эмбаргониң елиниши хәлиқ алдиға, келәчәк әвлат алдиға чоң мүмкинчиликләрни ачиду дәп һесаплаймән, — деди Нурсултан Назарбаев.

Қазақстан Президенти өз сөзидә буниңдин илгири транспорт системиси өзара мунасивәтлиригә тосалғу болуп кәлгәнлигини, президент Х.Руханиниң беваситә қатнишиши билән Қазақстандин Түркмәнстан арқилиқ Иран билән Бандербасқа чиқидиған төмүр йоли селинғанлиғини, униң һазир ишқа қошулуп, Шәрқий Хитайдин Иранға биринчи контейнерлиқ поезд 12 тәвлүктә кәлгәнлигини ейтти.

Сөзиниң ахирида Дөләт рәһбири Иран президентиға йәнә бир қетим миннәтдарлиғини билдүрүп, уни Қазақстанға рәсмий сәпәр билән келишкә чақирди.

(Ахири 3-бәттә).

ПРЕЗИДЕНТ ТҮРКИЯГӘ КӘЛДИ

Қазақстан Җумһурийити Президентиниң мәтбуат хизмити Дөләт рәһбири Нурсултан Назарбаевниң Түркия Җумһурийитигә сәпири тоғрилиқ хәвәрлиди.

Қазақстан Президенти Стамбул шәһиригә кәлди. Дөләт рәһбири сәпәр давамида Ислам Һәмкарлиғи тәшкилатиниң XIII саммитиға қатнишиду. Униңдин ташқири, Түркия Президенти Реджеп Тайип Ердоған, түрк холдинглири вә компаниялириниң рәһбәрлири билән, шундақла саммит даирисидә делегация рәһбәрлири билән учришишларни өткүзүш планланған.

ТӘЗИЙӘ ТЕЛЕГРАММИСИНИ ЙОЛЛИДИ

Президент Нурсултан Назарбаев Һиндстан Премьер-министри Нарендра Модиға Керала штатида йүз бәргән өрт кетиш вақиәсигә мунасивәтлик тәзийә телеграммисини йоллиди.

Нурсултан Назарбаев телеграммида пажиә ақивитидин көплигән қурван болғанлар вә зәрдәп чәккәнләр тоғрилиқ әхбаратни чоңқур қайғу илкидә қобул қилғанлиғини тәкитлигән.

Дөләт рәһбири шәхсән өз намидин вә пүткүл Қазақстан хәлқи намидин вапат болғанларниң аилилиригә чоңқур қайғуруп тәзийә билдүрди, дәп хәвәр қилди Президентниң мәтбуат хизмити.

Депутатлиқ топ қурулди

Парламент Мәҗлисиниң вице-спикери В.Божкониң рәислиги билән Қазақстан хәлқи Ассамблеясидин сайланған Парламент Мәҗлиси депутатлириниң мәҗлиси өтти.

Мәҗлис давамида депутатлар ҚХА Рәисиниң орунбасари — Кативат рәһбири Ералы Тоғжановниң Парламент Мәҗлисидики Қазақстан хәлқи Ассамблеясиниң депутатлиқ топиниң ишини давамлаштуруш тоғрилиқ тәшәббусини қоллап-қувәтлиди. Өз сөзидә Ассамблея Рәисиниң орунбасари депутатлиқ топниң иши дунияви парламентаризм тәҗрибисидә илгири-кейин болмиған партияара диалогни қуруш үлгиси екәнлигини тәкитлиди. Барлиқ партияләрниң вәкиллири өзлириниң сәясий көзқарашлириға қаримастин, Н.Назарбаевниң җәмийәтлик разимәнлик вә умумий миллий бирлик моделини әмәлгә ашуруш, қазақстанлиқ бирпүтүнлүк вә бирликни күчәйтиш үчүн ҚХА депутатлиқ топиға бирикиду.

Мәҗлискә қатнашқучилар тәвсийә қилған намзатлар асасида депутатлиқ топниң тәркиви бекитилип, униңға Парламент Мәҗлисиниң 31 депутати — Қазақстан хәлқи Ассмблеясидин 9 депутат, «Нур Отан» партиясидин 17 депутат, Қазақстанниң коммунистик хәлиқ партиясидин 3 депутат, «Ақ жол» партиясидин 2 депутат кирди.

Депутатлиқ топниң рәһбири болуп Сауытбек Абдрахманов, рәһбәрниң орунбасари болуп Юрий Тимощенко, топ кативи болуп Наталья Жумадилдаева сайланди.

Мәҗлисиниң ахирида депутатлиқ топниң тәшкилий ишлири муһакимә қилинип, униң хизмитиниң асасий йөнилишлири бәлгүләнди, дәп хәвәрлиди Парламент Мәҗлисиниң мәтбуат хизмити.

Президент манифести «Дуния. XXI әсир»

АҚШ пайтәхти Вашингтонда өткән Ядролуқ бехәтәрлик бойичә саммит даирисидә Қазақстан Президенти дуния җамаәтчилигини ядросиз дуния қурушқа, һәрқандақ урушни болғузмаслиққа, униң алдини елишқа чақирған өзиниң кәңкөләмлик Манифестини елан қилди. Бу муһим һөҗҗәт дуния җамаәтчилиги тәрипидин қизғин қобул қилинди.

31-март — 1-апрель күнлири арилиғида Вашингтонда өткән Ядролуқ бехәтәрлик саммити ишиға Қазақстан Җумһурийити Президенти Нурсултан Назарбаевниң қатнашқанлиғиға мунасивәтлик БМТ йенидики Қазақстан Җумһурийитиниң Турақлиқ вакаләтлиги БМТ рәһбәрлирини, Нью-Йорктики дипломатиялик җамаәтчиликни Қазақстан Президентиниң муәллиплигидә чиққан «Дуния. XXI әсир» манифести билән тонуштурди. БМТ Баш кативи Пан Ги Мунға, шундақла мәзкүр тәшкилат йенидики барлиқ әза дөләтләрниң Турақлиқ вәкиллиригә хәт әвәтилди.

Қазақстан Җумһурийити Турақлиқ вакаләтлигиниң баш катипқа мураҗиити нәтиҗисидә Манифест БМТ Баш Ассамблеясиниң вә Бехәтәрлик Кеңишиниң рәсмий һөҗҗити мәртивисини алди. Манифест барлиқ әза дөләтләргә қолйетимлик Бирләшкән Милләтләр Тәшкилати Кативатиниң электронлуқ системисиға орунлаштурулди. Униңға БМТ Баш Ассамблеяси 70 сессиясиниң рәсмий һөҗҗити сүпитидә А/70/818 тирәкәш номери, БМТ Бехәтәрлик Кеңишиниң рәсмий һөҗҗити сүпитидә S/2016/317 тиркәш номери берилди.

БМТ Баш Ассамблеясидә вә Бехәтәрлик Кеңишидә Манифестқа мошундақ алаһидә мәртивә бериши Дөләт рәһбириниң дуния җамаәтчилиги алдидики мәртивисиниң жуқури екәнлигини көрситиду, уруш билән течлиқниң муһим мәсилилирини өз ичигә алған, уни сақлаш қәдрийитини көрситидиған һөҗҗәтниң инсанийәт вә бүгүнки таңдики дуния үчүн наһайити муһим екәнлигини етирап қилғанлиғини билдүриду.

Шаһимәрдан НУРУМОВ, Қазақстан Җумһурийити Парламенти Мәҗлисиниң депутати.

— Дөләт рәһбири Манифестта көрситилгән бәш йөнилиш тоғрилиқ сөз қилиштин илгири, «Дөләтләр арисидики барлиқ тоқунушларни рәтләш үчүн, течлиқ билән бехәтәрликни үчүн өзара һөрмәт вә ички ишқа арилашмаслиқ қаидилиригә асасланған течлиқ диалоглар билән конструктивлиқ музакирилар болуши керәк», дәп ейтқан еди. Буниң маһийитигә диққәт ағдурсақ, бу йәрдә дуниявий бехәтәрликни тәминләштә течлиқ музакирилар билән диалогларниң алидиған орни, атқуридиған хизмити алаһидә екәнлигини байқашқа болиду. Президентимиз мошундақ муһим вә өткүр мәсилиләрни чоң хәлиқара мәҗлисиләрдә дайим көтирип келиватиду. Шуниң ениқ бир дәлили — бүгүнки таңда дуния җамаәтчилиги тәрипидин чоң қоллап-қувәтләшкә егә болуватқан «Дуния. XXI әсир» манифести.

Президентимиз Манифестта бәш йөнилишни тәкитләп, уларниң һәркайсисини ениқлап бәрди. Биринчи йөнилиш — Ядролуқ вә башқиму аммивий қиридиған қуралдин толуқ азат дунияға қарап изчиллиқ билән илгириләш. Униң яркин үлгисини, дағдам йолини Қазақстан өзиниң мустәқиллигини елан қилған күндин башлап көрситип кәлмәктә. Мәсилән, буниңдин 25 жил илгири Президент қийин әһвалларға қаримастин, өз пәрмани билән Шәмәй ядро полигонини япти. Униңдин кейин 2015-жили 7-декабрь күни БМТ Баш Ассамблеяси бизниң дөлитимизниң тәшәббуси билән Ядролуқ қуралдин азат дуния қуруш тоғрилиқ декларациясини қобул қилди.

Дөләт рәһбири иккинчи йөнилиш бойичә урушсиз вә турақлиқ дунияниң географиясини келиплаштурушни тәклип қиливатиду. Президент тәкитлигиниңдәк, дуния йүзидә ядролуқ қуралдин азат 6 регион бар екән. Уларниң ичидә «әң яш» регион мошуниңдин он жил илгири Шәмәйдә бирбиригә хошна бәш дөләт қурған «Мәркизий Азиялик ядросиз регион» болуп һесаплиниду.

Дөләт рәһбири үчинчи йөнилишкә милитаризмниң дуния бехәтәрлигигә хәтәр туғдуруватқанлиғини киргүзгән. Йошуридиғини йоқ, бир-биригә риқабәт болуватқан һәрбий блоклар хәлиқара һәмкарлиқни мүмкин қәдәр кәңәйтишкә тосалғу болидиғиниму ениқ. Мошу мәсилигә мунасивәтлик: «Өткән урушлар билән тоқунушларниң тәҗрибиси көрсәткиниңдәк, өзәңниң бехәтәрлигини өзгә дөләтләрниң бехәтәрлигигә қисим қилиш һесавиға тәмиһләш мүмкин әмәс».

Дөләт рәһбири төртинчи вә бәшинчи йөнилишләрдә терроризм ховупиниң вақит өткәнсири күчүйиватқанлиғиға тәшвишини билдүрүп, униң хәлиқара сүпәткә егә болуватқанлиғиға тохтилиду. «У айрим дөләтләрдики айрим актлардин Европа, Азия вә Африка дөләтлиригә өтүп үлгәрди. Миллионлиған қачақлар, шәһәрләрниң бәрбат болуши, тарихий ядикарлиқларниң йоқилиши — мошуниң һәммиси адәттики һәқиқәткә айланмақта», деди Президент.

Бүгүнкидәк терроризм ховупи күчәйгән бир пәйттә, ядролуқ қуралниң нийити дурус әмәс шәхсләрниң қолиға чүшүш имканийити һәқиқәтәнму тәшвишлинидиған әһвал. Дөләт рәһбири мошуни әскәртиш билән биллә уни болғузмаслиқниң алдини елишниң муһим екәнлигини алға сүрмәктә.

Дөләт рәһбириниң «Дуния. XXI әсир» манифести билән тонушқан һәрқандақ адәм течлиқ билән турақлиқниң, бехәтәр вә тәшвишсиз һаят кәчүрүшниң қанчилик дәриҗидә қиммәт екәнлигини чоқум чүшиниду.

мәсилигә айлиниши мүмкин. Президентимизниң барлиқ тәклиплири мениң вә маңа охшиған йеза турғунлириниң көңлидин чиқти.

Сәнәм БЕШИРОВА, ЖУЭМ йенидики Ханим-қизлар кеңишиниң рәиси:

— Дөләт рәһбириниң АҚШта өткән Ядролуқ бехәтәрлик бойичә саммитниң биринчи сессиясигә қатнашқанлиғини, шу жиғинда сөзлигән сөзини гезит-журналлардин оқуп билдим. Бизниң елимиз 50тин ошуқ дөләт қатарида саммитқа қатнашти. Буниңға һәрбир қазақстанлиқниң хошал болидиғанлиғи сөзсиз.

Һазир елимиздә ядролуқ бехәтәрлик бойичә бирқатар комплекслиқ чариләр әмәлгә ашурулуватиду. Қазақстанниң течлиқни қоллиған авазини пүткүл дуния аңлиди. Дөлитимизниң бехәтәрлик, милләт, дөләтләр арисидики һәмкарлиқни күчәйтиш йөнилишидә атқуруватқан ишлири арқилиқ дуния миқиясида һөрмити жуқури. Дөләт рәһбириниң Вашингтонға болған мошу сәпири елимизниң дунияйдики антиядролуқ һәрикәттә карван беши екәнлигини йәнә бир қетим көрсәтти. Биз елимизниң бу алий мәртивиси билән мәғрурлинимиз.

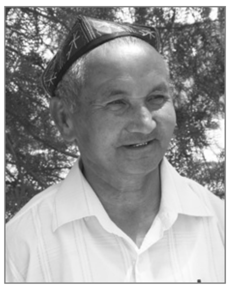

Әкрәм САДИРОВ, шаир:

— «Дуния. XX әсир» манифести һечбир гумансиз течлиққа дегән көзқараш вә бизниң сәйяримиз турғунлириниң бесим көпчилигиниң һаятиниң мәзмунини чүшәнгәнлик болуп һесаплиниду. Қазақстан Җумһурийити билән униң Президенти Нурсултан Әбиш оғли Назарбаев течлиққа вә дөләтләрниң өзара пайдилиқ һәмкарлиғиға дегән садиқлиғини вә адиллиқини көрситип кәлмәктә.

Қазақстанлиқларниң қоллап-қувәтлиши билән Президентимиз аммивий қиридиған қурални мәнъий қилиш тоғрилиқ, дуниявий регионлларара мәсилиләрни һәл қилиш тоғрилиқ, хәлиқара диалог мәйданини қурушқа интилмақта. Униң испати Қазақстан Җумһурийитиниң ядролуқ қуралға егә болуштин өз әрки билән баш тартишини, ядролуқ вә бактериялогиялик қуралларни синаш бойичә полигонларни йепишини есимизгә алсақ, шу купайә. Мошуни чүшинип, пүткүл хәлиқ Президент Нурсултан Назарбаевниң тәшәббуслирини вә у жүргүзүватқан сәясәтни толуқ қоллап-қувәтләйду.

Мәһәмәтжан ИСМАЙИЛОВ, 5-Чонҗа оттура мәктивиниң мудири, Уйғур наһийәси:

— Дөләт рәһбири мошундақ кәң даирилик программилиқ һөҗҗәт елан қилиш арқилиқ қазақстанлиқлар вә чәтәлликләр арисида чоң һөрмәткә бөләнди вә дөлитимизниң демократиялик вә течлиқ йолида тәрәққий қиливатқанлиғини йәнә бир қетим дәлиллиди. Манифест дуниявий бехәтәрликни тәминләшниң ениқ йөнилишлирини көрситип бәргән муһим һөҗҗәт дәп чүшинимән.

Течлиқ вә разимәнлик — инсанийәтниң есил қәдрийәтлириниң бири. Қазақстан хәлқи мошу қәдрийәтләрни сақлашниң, келәчәк әвлатқа тапшурушниң ениқ йоллирини көрситип бәргән дөләт екәнлигини мәғрурлиниш билән тилға алимән.

Қазақстан Президентиниң «Дуния. XXI әсир» намлиқ манифести һәқиқәтән XXI әсирдә һаят кәчүридиған вә ишләйдиған әвлатниң тәғдиригә болған тәшвиш асасида дунияға кәлгән. Демәк, дуния дәриҗисидики җавапкәрчиликниңму жүки еғирлашмақта. Бүгүн Қазақстан Президентиниң мошу сәясити қоллиғучилар көпәймәктә.

Әхмәтжан НАДИРОВ, Панфилов наһийәсиниң Пәхрий граждини:

— Дөләт рәһбири Н.Назарбаев қатнашқан Вашингтондики Ядролуқ бехәтәрлик бойичә саммит пүткүл дунияни тәврәндүрди десәкму болиду. Мошундақ чоң саммит минбиридә Дөләт рәһбири «Қазақстан — пүткүл дунияға ховуп туғдуруватқан ядролуқ қуралниң синақ мәйданиға айлинип, униң һәддиһесапсиз зәрдаплирини чәккән әл. Шуңлашқа бу қурални сәйяримиздики инсанийәт балиси өзара пайдилинишқа қарши. Биз бүгүндин башлап әвлатниң ғемини ойлайдиған болсақ, бу ядролуқ қуралдин сақлинишимиз керәк» дегән дана пикирни алға сүрди.

Қазақстан XX әсирниң икки чоң вақиәсигә — ядролуқ қурални кәшип қилиш вә космос кәңлигигә чиқиш охшаш тарихий вақиәләргә беваситә мунасивити бар дөләтниң қатариға қошулушиға мәҗбур болди. Кеңәш дөлитиниң ихтисадиниң милитарияләндүрүлүши қоршиған муһитқа сәлбий тәсирини тәккүзди, ядролуқ қураллирниң чиқирилиши, синақтин өткүзүлүши вә сақлиниши Қазақстан территориясигә чоң зиян кәлтүрди.

Йеримизниң экологиялик бехәтәрлиги билән дөләтниң ихтисадий әһвалиға чүшкән ховупниң алдини алмиған әһвалда, у келәчәк әвлат үчүн җиддий

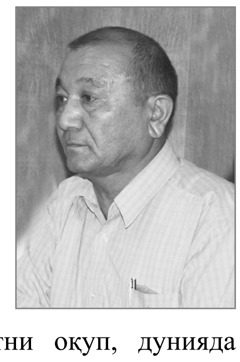

Җамалдин НАСИРОВ, Талғир наһийәсиниң баш жигитбеши:

— Биринчи новәттә, Дөләт рәһбириниң «Дуния. XXI әсир» манифести дуния аһалисиниң қәлбини тәвритидиған турғудин йезилған. Мәнму Манифестни оқуғандин кейин, тәвринип кәттим. Бу мубалиғә әмәс. Мәзкүр Манифест дадил, очуқ сүпәткә асасланған. Манифестни оқуп, дунияда болуватқан вақиәләрниң һәммиси мениң аилэмгиму мунасивити бар екәнлигини чүшәндим. Дуния һазир тамамән өзгәрди. Илгәрки муһитниң у тәрипидики вақиәниң «бизгә һеч мунасивити йоқ» дегән пикир хата. Һазирқи таңда дуния билән технологияниң тәрәққияти шунчиликкин, апәт һәрқандақ өйгә һәрқандақ вақитта бесип кириши мүмкин. Президентимиз Манифестта заманивий илим-пән вә технологияниң тәрәққияти шунчилик, дуния бир вақитта партлап, барлиғимиздин айрилип қелишимиз еһтимал екәнлигини ениқ көрситип бәрди. Дөләт рәһбириниң ейтқан һәрбир сөзи аңлиқ адәмләрниң көңлидин чиққанлиғи ениқ.

12-апрель — Косманавтика күни

Каинаттики қазақстанлиқлар

Буниңдин 55 жил илгири, йәни 1961-жили 12-апрель күни космонавт Юрий Гагарин дәсләпки қетим космосқа учти. Шу күндин башлап инсанийәт тәрипидин космосни “егиләш” дәври башланди.

Сабиқ Кеңәш Иттипақида космонавтикиниң тәрәққияти Қазақстан билән чәмбәрчас бағлиқ болди. Чүнки дунияда дәсләпки қетим вә әң чоң космодром – Байқоңур Қазақстанда орунлашқан. Байқоңур космодроми Қизилорда вилайитидики Қазалы вә Жусалы шәһәрлириниң оттурисидики Торетам йезисиниң йениға жайлашқан. Униң умумий мәйдани 6717 квадрат метрни тәшкил қилиду. Мәзкүр космодромдин дунияда әң көп ракетилар учирилиду. Йәр шаридин космосқа чиқирилған ракетиларниң йеримидин көпи нәқ Байқоңур космодромидин учирилған. Бу йәрдә қурулуш ишлири 1955-жили 12-февраль күни башлинип, 1957-жили аяқлашқан. Биринчи қазақстанлиқ космонавт Тоқтар Аубакиров “Қазақстанлиқ программа” даирисидә 1991-жили 2-октябрь күни каинатқа сәпәргә атланди. Униң дублери сүпитидә йәнә бир қазақ жигити Талғат Мусабаев болди. Қизиқарлиғи, Тоқтар Аубакиров космосқа учқан пәйттә Қазақстан техи өз мустәқиллигини елан қилмиған еди. Шуңлашқа уни “Кеңәш Иттипақиниң ахирқи космонавти” дәпму атайду.

У космоста бир һәптә давамида “Мир” хәлиқара космос станциясидә ишләйду. Тоқтар Аубакиров космоста 7 күн 22 саат 13 минут болиду. У Кеңәш Иттипақиниң қәһримани, Ленин ордениниң кавалери. Тоқтар Аубакиров космосқа 45 йешида учқан екән, бийил болса, 70 яшқа толуватиду.

Йәнә бир қазақ космонавти — Талғат Мусабаев, Кеңәш Иттипақидин космосқа учқан 79-дуниядики 309-космонавт екән. Талғат Мусабаев космосқа биринчи қетим 1994-жили 1-июль күни атланған. У “Союз ТМ – 19” кораблиниң борт инженери сүпитидә космоста 125 күн 22 саат 53 минут 36 секунд болиду. Иккинчи қетим 1998-жили “Союз ТМ – 27” кораблиниң командири сүпитидә 29-январьдин 25-августқичә космоста болиду. Униң бу сәпири 207 күн 12 саат 51 минут 2 секунд давамлашқан. Талғат Мусабаев космосқа үчинчи қетим 2001-жили 28-апрель күни учқан. У вақитта космоста 7 күн 22 саат 4 минут 3 секунд болған.

Тәкитләш мәлумки, Тоқтар Аубакиров билән Талғат Мусабаев миллити қазақ болсиму космосқа Кеңәш Иттипақиниң вә Россияниң гражданлири сүпитидә учқан. Әнди Қазақстан Жумһурийитиниң граждини сүпитидә космосқа учқан Айдын Айымбетов болуп һесаплиниду. Дуниядики 545-космонавт Қазақстанниң “Халық Қаһармәны” Айдын Айымбетов космосқа 2015-жили 2-сентябрь күни учуп, 12-сентябрь қайтип кәлгән. Униң сәпири 9 күн 20 саат 13 минут 51 секунд давамлашқан. Айдын Айымбетов космоста бирқатар физика-космослуқ, космос радиациясиниң адәмгә тәсири бойичә экспериментларни һәм Арал вә Каспий деңизиниң космос арқилиқ мониторингини әмәлгә ашурди. У космосқа Қазақстан байриғини елип чиққан косманавт сүпитидә тарихта қалди.

Тәкитләш лазимки, кейинки жилларда космосни коммерциялик мәхсәттә пайдилиниш тәрәққий етиватиду. Бу идеяни 1967-жили Баррон Хилтон вә Крафт Эдик көтәргән болсиму, бирақ у дәвирдә уни әмәлгә ашуруш мүмкин болмиди. Бу идея пәқәт өткән әсирниң 80-жиллиридила қоллап-қуввәтләшкә егә болиду. Биринчи турист америкилиқ муәллим Кристи Моколифф болуш керәк еди. Амма 1986-жили у “Челенджер” шаттли учқан пәйтидә вапат болиду. Шуниңдин кейин АҚШта кәспий әмәсләрниң космосқа учушини мәнъий қилидиған қанун қобул қилиниду. Әнди 2001-жили америкилиқ тижарәтчи Деннис Тито космослуқ турист сүпитидә каинатқа сәпәргә атлиниду. У бу хизмәтин пайдиланғини үчүн 20 миллион АҚШ доллар көләмидә һәқ төләйду. Илгири космосқа сәпәр баһаси 20 —23 миллион АҚШ доллар әтрапида болған. Әнди 2007-жилдин башлап у 30 — 40 миллион АҚШ доллири туриду. Униңдин ташқири, һазир йеңи хизмәт — очуқ космосқа чиқиш хизмити тәклип қилиниватиду. Униң баһаси 15 миллион АҚШ доллири. Мошундақ баһаларға қаримай, космосқа учушни халиғучиларниң сани жилдин-жилға ашмақта. Мәлумки, 2012-жилдики мәлуматлар бойичә 12 адәм космоста сәпәрдә болған. Бүгүнкидәк технологияләрниң сүрәтлик тәрәққияти турғусидин қарайдиған болсақ, йеқин келәчәктә аддий пухраларниңму космосқа учуши адәттики әһвалға айлиниши мүмкин.

Йолдаш МОЛОТОВ.

Тоқтар Аубакиров.

Талғат Мусабаев.

Айдын Айымбетов.

Томури чоңқур һәмкарлиқ

(Ахири. Беши 1-бәттә).

Шундақла Дөләт рәһбири Иран Ислам Жумһурийитиниң роһий йетәкчиси һесаплинидиған Әли Хаменей билән учрашти. Учришиш давамида икки дөләт һәмкарлиғини буниңдин кейинму тәрәққий әткүзүш йоллири муһакимә қилинди. Тәрәпләр хәлиқара күн тәртивидики муһим мәсилиләр бойичә пикир алмаштуруп, терроризм вә экстремизм билән күрәшниң әһмийитини алаһидә тәкитлиди.

Иранға болған рәсмий сәпириниң иккинчи күни Қазақстан Президенти Нурсултан Назарбаев Теһрандики «Espinas» меһманханисида Иран компанийилири вә холдинглириниң рәһбәрлири билән учрашти.

Бу учрашқа 20дин ошуқ иранлиқ компанияләрниң рәһбәрлири қатнашти. Уларниң арисида Imidro, Ghadir Investmens Group, Sunir Group, IRISL, Jahad-e Sabz охшаш һәрхил саһаларда, шуниң ичидә энергетикилик, аграрлиқ, курулуш, тағ-кан саһалирида паалийәт жүргүзүватқан чоң-чоң компанияләр бар.

Компания рәһбәрлири Қазақстан билән бирқатар әмәлгә ашурулған йеңи йөнилишләр бойичә һәмкарлиқниң иқтидари зор екәнлигини тәкитләшти. Улар әмәлгә ашурулуватқан бирләшкән лаһийиләр тоғрилиқ ейтип, мунасивәтләрни кеңәйтишкә мәнпийәтдар екәнлиги қәйт қилишти.

Қазақстан Президенти бир мунчә йөнилишләр бойичә һәмкарлиқни паал тәрәққий әткүзүшниң әһмийитини екәнлигини ейтти. Бу җәһәттин Нурсултан Назарбаев иранлиқ компанияләрни «Қазақстан — Түркмәнстан — Иран» төмүр йол тармиғи иқтидарини пайдилинишқа чақирди.

Униңдин ташқири, бизниң дөлитимиз йеқинда Дуниявий сода тәшкилатиға қошулуп, Европа Иттипақи билән кеңәйтилгән һәмкарлиқ тоғрилиқ шәртнамиға қол қойди. Шундақла Қазақстан дунияда тиҗарәткә қолайлиқ шараит яритиватқан дөләтләр арисидики рейтингта 41-орунда туриду.

Қазақстан Жумһурийитиниң Президенти Нурсултан Назарбаев бизниң дөлитимиз инвесторлар үчүн инвестициялик субсидияләрни, қанун турақлиғини, селиқ йеникчилигини өз ичигә алған преференцияләрниң кәң даирилик пакетини тәвсийә қилалайдиғанлиғини ейтти. Шуниң билән биллә «100 еник қәдәм» Милләт планиға мувапиқ инвестициялик климатни яхшилаш йолида бирқатар чариләрниң әмәлгә ашурулғанлиғи һәм хусусийләштуруш җәриянини жүргүзүлүватқанлиғи, Хәлиқара малийә мәркизи өз ишини башлиғанлиғи һәққидә ейтип өтти.

Қазақстан Президенти келәр жили бизниң елимиздә «Келәчәкниң энергияси» мавзусида ЭКСПО-2017 хәлиқара көргәзмиси өтидиғанлиғини ейтип, мошуниңға мунасивәтлик альтернативлиқ энергетика саһасида алий, илғар технологияләргә қизиқиш мол екәнлигиниму қәйт қилди.

Иран тәрәптин учришишқа қатнашқучилар Қазақстан билән һәмкарлиққа мәнпийәтдар екәнлигини билдүрди. Мошуниңға мунасивәтлик улар тиҗарәт саһасидики мунасивәтләргә қизиқишниң жуқури екәнлигини ейтип, әмәлгә ашурулуватқан бирләшкән лайиһиләр бойичә өз пикирлирини оттуриға салди.

Баш муһәррир минбири

Ершат ӘСМӘТОВ,
«Уйғур авази». a.ershat@mail.ru

Ақ йол саңа, «Тәңритағ!»

Өткән һәптидә хәлқимиз һаятиға мунасивәтлик йүз бәргән муһим вақиәләрниң бири «OTAU TV» телеширкити даирисидә «Тәңритағ» уйғурчә көрситишләр каналиниң ишқа қошулуши болди. Уйғур жамаәтчилигиниң, болупму йезилиқ жайларда яшайдиған хәлқимиз вәкиллириниң хошаллиғи чәксиз. Бу тәбиий әһвал. Чүнки тәвлүк давамида телеэкранда концертлар, кинолар, мультфильмлар ана тилимизда көрситиливатса, буниңға қандақларчә хошал болмайсән?!

Йеңи каналниң ечилиши мунасивити билән хошаллиғини бөлүшүш үчүн редакциямизгә телефон қилғучилар көп болди. Улар гәпара телеканалниң келәчиги һәққидә пикир-тәкиплирини билдүрүшниму унтумиди. Уларға, әлвәттә, рәхмәт. Чүнки мундақ бир әһмийәтлик иш болуватқанда, униң тәғдиригә бепәрвалиқ билән қарашқа һәргиз болмайду. Шуңлашқа бизму миңлиған телетамашибинлиримизни тәбриклигәч, өзимизниң мәслиһәтлирини йоллашни тоғра көрдуқ. Бу пикирлиримизни уюштурғучилар «чәттә турувелип әқил үгәткәнлик» терикисидә әмәс, бәлки сәмимий тәклип сүпитидә қобул қилиду, дәп үмут қилимиз.

Шундақ қилип, 2016-жилниң 7-апрелида «Тәңритағ» телеканали өз паалийитини башлиди. Бу тарихий вақиә болидиғанлиғи шүбһисиз. Шундақ екән, әнди гәп әнди бу ишниң тоғра йолға қоюлуп, нәтиҗилик давамини тепишида. Униң үчүн немә қилишимиз керәк? Бу җәһәттин биз, миллитимиз жанкөйәрлири сүпитидә, бирмунчә тәклипләрни бәрмәкчимиз.

Чүшинишликки, «Тәңритағ» синақ дәвридин өтүватқачқа, һазирчә пәқәт дәм елиш һәм көңүл көтириш канали ролини атқуруватиду. Әнди униң вәзиписиниң даирисини пәйдин-пәй кеңәйтип, сүпитини яхшилаш үчүн җәмийитимиз һаятиниң барлиқ саһалири бойичә мавзуларға беғишланған көрситишләрни барлиққа кәлтүрүш лазим. Болупму бүгүнки заман тәливигә мувапиқ әхбарат-аналитика программилири, ток-шоу вә һақазилар һавадәк һаҗәт. Мошу ейтилғанларниң һәммисини әмәлгә ашуруш үчүн, әлвәттә, салаһийәтлик мутәхәссисләрниң тәҗрибисидин үнүмлүк пайдиланғинимиз әвзәл. Тәләйгә яриша, улар аримизда бар. Өз вақтида «Алитағ» программисида паалийәт елип барған режиссер, журналистлиримизниң көпчилиги бүгүнки күндә ишсиз жүриду яки өзиниң мутәхәссислигигә тамамән ят саһаларда әмгәк қиливатиду. Мана шуларни җәлип қилиш әқилгә мувапиқтур.

Раст, жукурида ейтилған пикирләрни әмәлгә ашуруш үчүн, хелила нурғун мәбләғ һаҗәт. Буниңға, әлвәттә, абонентлардин жиғилған пул азлиқ қилиду. Шуңлашқиму мундақ пәйттә хәлқимизниң жүригидә оти, қолида пули бар сахавәтлик инсанлар чәттә қалмаслиғи керәк. Уларниң можут вәзийәттә мәнмәнчилигини, өзара зиддийәтлирини бир чәткә қайрип қоюп, һәмкарлиқта һәрикәт қилиши муһим әһмийәткә егә. Шундақла, «һесаплиқ дуния» демәкчи, чүшкән пулни мәхсус қурулған комиссия өз назаритигә елип, һаҗәт болғанда абонентлар алдида һесаватини бериши лазим.

Биз өз пикирлиримизни «тәңдиши йоқ дана мәслиһәт» дәп һесаплаштин жирақмиз. Шуниң билән биллә телеканалниң ички ишиға арилишиш нийитимизму йоқ. Пәқәт ейтқанлиримизни келип чүшүватқан йол-йоруқлар қатарида қобул қилип, уларни телеканалниң мәнпийитигә уйғун келидиғанлирини әмәлиятта пайдилиниш-ни билсәк, шу купайидур. Йәни «мәслиһәтлик чапан калтә болмас» демәкчи, сәмимий пикирлиримизниң мәлум дәрижидә уйғур телеканалиниң риважлинишиға пайдиси тегип қалармекин дегән үмүттимиз.

Йоқтин бар қилиш — тәс. Барни йоқитивәтмәк — асан. Әнсирәйдиғинимиз — миң бир мәшәқәтләр билән қолға кәлгән бу амитимизни өзимизниң әйивидин қолдин чиқирип қоймисақ болғини. Шуңлашқиму бу мәсилигә «уйғур» дегән намға лайиқ өмлүктә, бирликтә яндишайли.

Ярмәһәмәт Искәндәров пәрзәнтлири билән.

«Дәм ғенимәт — дидар ғенимәт»

Чимкәнтлик тиҗарәтчи Ярмәһәмәт Искәндәров тәрипидин уюштурулған баш қошуш әйнә шундақ атилиду. Униңға Россиядә, Өзбәкстанда, Қирғизстанда вә Қазақстанниң Астана, Алмута, Чимкәнт, Тараз, Павлодар шәһәрлиридә вә Алмута вилайитидә истиқамәт қиливатқан жигитбашлири билән жут активистлири тәклип қилинди.

Абдерешит Мәхсүтов, Сабирҗан Ғаппаров, Ярмәһәмәт Искәндәров.

Меһманлар Меһиршат Зәйнавдунниң қурулуш объектида.

Жирақ-йеқиндин кәлгән меһманларни әтигәнлиги султанқорғанлиқ Долқун Разиев рәһбәрлигидики тәшкилий топ әзалири күтүвелип, улар «Аят» кафесида Турсунай Иминованиң ләззәтлик таамлиридин дәм тартти. Андин Алмута шәһиридики Қазақстан Жумһурийитиниң Тунжа Президенти намидики истираһәт беғини зиярәт қилди. Алмутиға дәсләпки қетим қәдәм тәшрип қиливатқанларниң арисида: «Алмутида қериндашлиримизниң ресторан вә ашханилириниң барлиғини аңлидуқ, уйғурлар униңдин башқа йәнә немә ишлар билән бәнт?» дегән соал билән муражиәт қилғанларму болди. Тәшкилий топниң рәһбири һеч ойланмайла уларни шәһәрниң ичидә көпқәвәтлик өйләрни селиш билән шуғуллиниватқан Меһиршат Зәйнавдун рәһбәрлигидики қурулуш объектиға апарди. Меһиршат Адилҗан оғлиниң қурулуш ширкити тоққуз қәвәтлик, икки подъезлиқ өйни ақлаштуруш алдида турған екән. У қериндашлиримизға өзиниң паалийити һәққидә сөзләп бәрди. Бу йәрдин чиқип меһманлар Султанқорған мәһәллисидики чоң мечитни зиярәт қилди.

Чүштин кейин жирақ-йеқиндин кәлгән қериндашлиримизни алмутилиқ уйғурлар «Аят» кафесида нағра садаси билән қарши алди.

Мәзкүр соруннiң риясәтчилири Низамдун Гәраев билән Әбәйдуллам Қәмәев меһманларға Ярмәһәмәт Искәндәровниң қисқичә тәрҗимиһалини сөзләп бәрди.

— Искәндәровлар аилиси 1962-жили ана дияримиздин Кеңәш Иттипақиға көчүп чиққанда, Ярмәһәмәт 12 яшта еди. Улар Чимкәнт вилайити, Көген наһийәсидики Ақдала совхозиға орунлишиду. Бу йәрдә у дадиси билән қой бақиду. Кейин фосфор заводида ишләйду. Елимиз базар ихтисадиға көчкәндин кейин тиҗарәтчилик билән шуғуллинишқа башлайду. Дәсләпки хәйрихаһлиқ паалийитини у житим-йесирларға қол учини созуштин башлиди. Бүгүнки күндиму шу. Житим көрсә бешини сийпашқа тиришиду. «Яри» киностудиясини бәрпа қилип, футбол командисини тәшкил қилди.

— Тарихий дияримиздин көчүп чиққандин кейин балилиғим билән яшлиғим Қазақстанниң Чимкәнт шәһиридә өтти, — дәп өз нутқини башлиди Ярмәһәмәт Өмәрҗан оғли. — Кейин паалийитимгә бола жумһурийитимизниң көплигән шәһәр вә йезилирида, шундақла Россиядә, хошна Қирғизстан, Өзбәкстан дөләтлиридә болушқа тоғра кәлди. Қәйәргила бармай, уйғурлирим қучақ йейип қарши алиду. Әткәнчейи билән тонур нени тәйярла. Ойлап көрсәм, әйнә шу қериндашлиримға рәхмитимни ейтидиған пәйтму келип қапту. Бүгүнки соруннiң өтүшигиму шу нәрсә сәвәп болди. Бәзидә бәндичиликтә бир-биримизни рәнжитипму қойимиз. Шуңлашқа кәчүрүмчан болайли…

Сорун давамида меһманлар Нуралим Варисов, Марат Норузов, Сраждин Зайитов, Таймир Керимов қатарлиқ иҗрачиларниң, «Нур», «Яркәнт булбуллири» ансамбльлириниң, шундақла Яркәнт шәһиридин, Челәк вә Байсейит йезилиридин кәлгән хәлиқ талантлириниң орунлишидики нахшилардин бәһримән болушти.

Сорун хуш хәвәр билән башланди. Йеқимлиқ хәвәрни «Азия бүгүн» гезитиниң баш муһәррири Ташгүл Һезиярова елип кәпту. У «Отау» телевизиясидә тәвлүк бойи жүргүзүлидиған уйғурчә каналниң ечилғинини ейтип, көпчиликниң кәйпиятини техиму көтиривәтти.

Дәсләпки тәбрик сөзни алған жумһурийәтлик Уйғур этномәдәнийәт мәркизи йенидики Жигитбашлири кеңишиниң рәиси Абдурешит Мәхсүтов мәзкүр сорунни уюштурған Ярмәһәмәт Искәндәров билән униң оғуллириға барлиқ меһманлар намидин миннәтдарлиғини изһар қилди.

Соруннiң иккинчи бөлүми уюштурғучиниң илтимасиға бенаән һәзил- чақчаққа улашти. Бу мәхсәткә саһипхан мәхсус ахчилиқ мукапатлирини атап қойған екән. Оттуриға чиққан бир топ чақчақчилар җәмийитимиздә йүз бериватқан һәрхил сәлбий көрүнүшләрни һәзил арқилиқ тәнқит астиға елишқа тиришти. «Алмута», «Бишкек» вә «Яркәнт» дәп үчкә бөлүнгән топларниң һәрбири әллик миң тәңгидин утувалди. Өзиниң һазирҗаваплиқ туғма талантi билән һөрмәт қазанған атақлиқ чақчақчи Сабирҗан Ғаппаров бу қетимму чақчақниң «меғизини» чақти. Шуңлашқа униң өзи әллик миң тәңгә елишқа муйәссәр болди.

Новәттики натиқ, алим Рабик Исмайилов сорунда олтарғанларниң йәтмиш пайизи хәлиқ хизмитидә жүргән жигитбашлири екәнлигини ейтип, уларниң мәшәқәтлик ишиға мувәппәқийәтләр тилиди. Павлодар шәһәрлик Уйғур этномәдәнийәт мәркизиниң рәиси Арсен Турдиев «өз вақтида Ярмәһәмәт иккимизниң арисида бир чүшәнмәслик болғинини йошурмаймән. Мениңдин өткән болса, сән кәчүргин, сениңдин кәткән болса, мән кәчүримән» дәп Ярмәһәмәт Искәндәровниң хәйрихаһлиқ паалийитини жуқури баһалап, униң мәйдисигә өзи рәһбәрлик қилидиған мәркәзниң тәвәллудлуқ медалини тақиди. Мәзкүр медаль билән хәлиқ чақчақчиси Сабирҗан Ғаппаровму тәғдирләнди. Сөзгә чиққан Астана, Чимкәнт, Тараз шәһәрлиридин, Алмута вилайитиниң Талғир, Қарасай, Җамбул наһийәлиридин кәлгән меһманлар олтарғанларни өмлүккә, инақлиққа чақирди. Болупму Астана шәһәрлик Уйғур этномәдәнийәт мәркизиниң рәиси, мәзкүр баш қошуштики әң яш меһман Рустәм Абдусаламовниң нутқи көпчиликни бирдин өзигә җәлип қилди.

— Президентимиз Нурсултан Назарбаев «Биз, қазақстанлиқларниң, әң чоң байлиғи — у хәлиқләр достлуғи» дегән ибарини пат-пат қайтилайду, — дәп сөзини давамлаштурди у. — Йүздин ошуқ милләтниң вәкили истиқамәт қиливатқан елимиздә һәқиқәтәнму инақ яшаватимиз. Биз, уйғурлар, өзара мунасивитимизни техиму яхшилишимиз керәк. Бүгүн Ярмәһәмәт Өмәрҗан оғли уюштурған чоң баш қошуш қазақстанлиқ уйғурлар һаятида биринчи қетим өтүватиду. Мундақ учришишларниң буниңдин кейинму давамлишиши һаҗәт дәп ойлаймән. Биримиз жуқури балдақлардин көрүнсәк, шәхсий мәнпийитимизни бир чәткә қайрип қоюп, уни қоллап-қувәтлишимиз керәк. Шу вақиттила биз техиму көкләймиз. Һазирқи вақит биздин әйнә шуни тәләп қиливатиду. Мәзкүр соруннiң өтүшигә өзлириниң үлүшини қошқан тәшкилий топ әзалири Адилҗан Зәйнавдун билән Халмурат Нәзәров Ярмәһәмәт Искәндәровқа Регионаллиқ мәшрәп әһли намидин хатирә соға тапшурди.

Соруннiң ахири йәнә нахша-сазға улашти. Үч саатқа молжаланған сорун алтә саатқа созулди. Қериндашлиримиз бир-бирини қиймай хошлашти, улар «Ярмәһәмәткә дайим яхшилиқлар яр болғай!» дейишти.

Дәм ғенимәт — дидар ғенимәт, әзиз қериндашлар!

Бәхтишат СОПИЕВ.

Мәрасим

«Оғузхан. Әвлатлар» китави тонуштурулди

Өткән һәптидә Алмута шәһириниң Достлуқ мәһәллисидики «Пор-Бажин» кафесида язғучи Мирғиястин Якуповниң өткән жили рус тилида нәшир қилинған «Оғузхан. Әвлатлар» намлиқ китавиниң тонуштуруш мәрасими болуп өтти. «Инайәт» ассоциациясиниң уюштуруши билән өткән мәзкүр мәрасимға зиялилар, җәмийәтлик тәшкилатлар билән җамаәтчилик вәкиллири қатнашти.

Мәрасимни «Инайәт» ассоциациясиниң рәиси Турғанжан Розахунов киришмә сөз билән ачқандин кейин, филология пәнлириниң намзити Рабик Исмайилов Мирғиястин Якуповниң тәрҗимиһали вә униң иҗадий паалийитигә қисқичә тохталди. У өз сөзидә «Оғузхан» китавини уйғур тилиға тәрҗимә қилғанлиғини, язғучиниң 90 яшқа киргинигә қаримай, шундақ чоң әсәрни язғанлиғини җасарәт дәп баһалиди.

Китап муәллипи Мирғиястин Якупов(оңдин иккинчи) меһманлар билән.

Мәрасимда сөзгә чиққан таг-кан инженери, профессор Абдуллам Самсақов пешқәдәм зиялилар Зерип Молотов, Абдуғопур Қутлуқов, сәясәтшунас Қәһриман Ғоҗамбәрди, Алмутидики уйғур ханим-қизлири намидин Шәһәрбанум Сәйдуллаева, муәллипниң кәсипдашлири вә башқилар М.Якуповниң язғучилиқ маһарити, униң әсәрлириниң бүгүнки күндики әһмийити һәққидә өз пикирлирини билдүрди. Чөләк тәвәсидин кәлгән униң жутдашлири Абдуқейим Ахунов, Майдин Абдуллаев язғучини тәбрикләп, соғилирини тапшурди.

1926-жили Чөләк тәвәсиниң Қорам йезисида дунияға кәлгән М.Якупов 1967-жили Москвада СССР Дөләт бехәтәрлик комитетиниң алий мәктивини тамамлап, оттуз жилдин ошуқ вақит мабайнида җавапкәр хизмәтләрни атқурған. Истипадики полковник, Улуқ Вәтән урушиниң қатнашқучиси М.Якупов һөрмәтлик дәм елишқа чиққандин кейин иҗадийәт билән шуғуллинишқа башлиди. У «Ғулжа – сода шәһири», «Оғузхан» намлиқ китапларниң муәллипи.

Мәрасим ахирида Мирғиястин Якупов сөзгә чиқип, Оғузханниң намини әбәдийләштүрүшниң муһимлиғини вә униң тәвәллудлирини өткүзүш мәхситидә тегишлик орунларға мураҗиәт қилишниң лазимлиғини тәкитлигәч, мәзкүр мәрасимни уюштурғучилар билән униңға иштрак қилған меһманларға миннәтдарлиғини билдүрди.

Шәмшидин АЮПОВ.

Язғучиниң Алтишәргә сәяһити

Илгири Исмайилжан Иминовни «аз язсиму, саз язидиған» қәләм саһибилириниң бири сүпитидә тонаттуқ. Бирақ кейинки вақитларда у өз китапханлирини пәқәт сүпәтлик язидиғанлиғи биләнла әмәс, шундақла көп әмгәк қилидиғанлиғи билән му қайил қилип кәлмәктә. Кейинки икки-үч жилниң ичидила язғучиниң «Әзизанә Қәшқәр» (2014-ж.), «Балилиқ чағ булақлири» (2014-ж.), «Улуқ Чоқанниң карван йоли билән» (2015-ж.), «Қедимий қәбилиләрниң әҗдатлири яшаватқан Тувада» (2016-ж.) намлиқ бирнәччә топлиминиң нәшир қилиниши сөзүмизгә испат болалиса керәк.

Йеқинда И.Иминовниң йәнә бир йеңи китави йоруқ көрди. «Алтишәр бойичә сәяһәт» («Путешествие по Алтышару») дәп атилидиған рус тилидики бу китапни язғучиниң 2012 вә 2014-жиллири тарихий Вәтинимизгә қилған сәпири җәриянида алған тәсиратлири асасида йезилған «Әзизанә Қәшқәр» вә «Улуқ Чоқанниң карван йоли» намлиқ әмгәклириниң давами, толуқтурулған нәшри дәп чүшинишкиму болиду. Намидин аян болуп турғинидәк, униңда муәллип өз вақтида Ч. Вәлиханов зиярәт қилған тарихий вәтинимизниң шәһәр-йезилириниң өтмүши вә бүгүни һәққидә сир чекиду. Әгәр гезитханларниң ядида болса, жуқурида қәйт қилинған бу әмгәкләрниң айрим парчилири «Уйғур авази» гезитида бесилған еди. Мошу йәрдә у парчиларниң гезитханлиримиз тәрипидин қизғин қарши елинғанлиғиниму алаһидә мәмнунийәт билән тилға алғумиз келиду. Буниңда муәллипниң тил-услубиниң аддийлиғи, күндилик турмушта көпчилигимиз анчә көңүл бөлүп кәтмәйдиған кичик мәсилиләр арқилиқ чоң муәммаларни мәйданға елип чиқишни билидиғанлиғи, мавзу таллаштики алаһидилиги асаслиқ роль ойниғанлиғи мәлум. Һәқиқәтәнму Исмайилҗан Иминов көп издинидиған, һәртәрәплимә чоңқур билимгә егә, һәрқандақ мәсилигә милләт мәнпийити турғисидин яндишишқа тиришидиған, һәқиқәтпәрвәр қәләм саһиби. Шуниң үчүн болса керәк, қолиға кечикип қәләм алсиму, көпчилик уни аз вақитниң ичидила язғучи сүпитидә тонуп үлгәрди. Бүгүнки таңда Исмайилҗан Иминовни пәқәт уйғурларла әмәс, бәлки елимизда яшаватқан башқа милләт вәкиллири билән хошна җумһурийәтләрдә яшаватқан айрим шәхсләрму көрнәклик язғучи, тарихчи һәм тәтқиқатчи сүпитидә етирап қилмақта десәк, мубалиғә болмас. Буниңға һәрхил нәширләрдә елан қилиниватқан униң қәлимигә мәнсүп мақалиларға Интернет арқилиқ инкас билдүргүчиләрниң пикирлириму купайә. Шундақла униңға Қазақстан Журналистлар академиясиниң уюштурушида Әл-Фараби намидики Қазақ Миллий университетиниң журналистика факультетида болуп өткән И.Иминовниң «Алтишәр бойичә сәяһәт» намлиқ китавиниң тонуштуруш мәрасимида йәнә бир қетим көз йәткүздуқ. Мәзкүр мәрасим җәриянида сөзлигән Қазақстан Журналистлар академиясиниң президенти, тарих пәнлириниң доктори Сағымбай Қозыбаев, Дөләт мукапитиниң лауреати, язғучи, Алмута шәһиридики Миллий китапханиниң мудири Әлибек Асқар, Гумилев намидики Евразия Миллий университетиниң профессори, география пәнлириниң доктори Орденбек Мазбаев, Қазақстан Җумһурийити Президентиниң Алмута шәһиридики мәтбуат хизмитиниң йетәкчиси Валерий Жандәулетов, «Мысль» журнали баш муһәрририниң орунбасари Сәуле Ахметова, география пәнлириниң доктори Шерипжан Надиров вә тарих пәнлириниң доктори Клара Хафизованиң язғучиниң иҗадийитигә мунасивәтлик ейтқан пикирлири бизниң әйнә шундақ хуласигә келишимизгә сәвәп болди. Тонуштуруш мәрасиминиң ахирида И.Иминовниң өзи сөзләп, мәзкүр әсәрниң йезилишиға түрткә болғанларға вә шу күнки баш қошушни уюштурғучиларға миннәтдарлиқ билдүргән һалда, студент яшларға йеңи китавини тәғдим қилди.

И.Иминов (солдин иккинчи) мәрасим меһманлири билән биллә йеңи китавини тонуштуруватиду.

Мухтәрҗан ЖУМАРОВ.

Тибабәт

Кәспигә садиқ Асийәм

Наһайити мәшәқәтлик, шуниң билән биллә җавапкәрлиги үстүн медицина саһасида хизмәт қилип, жутдашлириниң чоңқур ихлас-һөрмитигә бөлиниватқан дохтурлар арисида Абдусемәтовлар сулалиси дәсләпкиләрдин болуп тилға елиниду. Мақалимизниң қәһримани Асийәм Зияр қизи шу сулалидин йетилип чиққан йәттинчи дохтур.

Балилиқ чеғидин кичик дадиси Рәпиқ охшаш дохтур болушни арман қилған Асийәм 1973-жили Пәнжим йезисидики А.Розибақиев намидики оттура мәктәпни әла баһаларға тамамлайдудә, Шәмәй медицинилиқ институтиниң давалаш факультетиға оқушқа чүшиду. 1979- жили институтни мувәппәқийәтлик тамамлап, аилә қуруп, йолдиши Нуридин Байғуловниң жути Павлодар вилайитидики Баянавул наһийәсидики Майқайин йезисиға участкилиқ терапевт болуп әмгәк йолини башлайду. 1996-жили болса, аилә шараитиға бола Яркәнткә көчүп келиду. Әр-аял дохтурлар наһийәлик ағриқханиға ишқа орунлишиду.

Һазир Асийәм Зияр қизи шәһәрдики әң чоң 4-участкиниң терапевти.

Бизниң участкимиздики икки йерим миңдин ошуқ турғунға хизмәт көрситиду. Аһалини һәр жили «Саламатты Қазақстан» дөләт программиси даирисидә давамлиқ профилактикилиқ тәкшүрүштин өткүзүватимиз. Бу елимиз Президенти Нурсултан Назарбаевниң медицина саһасиға, болупму аһалиниң саламәтлигини сақлаш йолида көрситиватқан ғәмхорлуғи дәп чүшәнгән биз, саһа хадимлири, өйму-өй җүрүп, турғунларни жилиға икки-үч қетим анализлирини тапшурушқа дәвәт қилип, тәкшүрүшкә тәклип қилимиз. — дәйду Асийәм биз билән болған сөһбәттә.

Дохтурлар тинимсиз меһнәт егилири. Әр-аял врачларға хизмитидин сирт вақитлардиму тонуш-билиш, уруқ-туққан дегәндәк, дәрдигә — дава, теңиға шипа издигәнләр мураҗиәт қиливатқан. Әйнә шундақ чоң-кичикниң көңлидин чиқип келиватқан 1-дәриҗилик терапевт Асийәм һәдиниң әмгиги мунасип баһалинип, бирнәччә қетим вилайәтлик саламәтликни сақлаш департаментиниң Пәхрий ярлиқлири билән мукапатланди. Асийәм һәдә йолдиши Нуридин ака билән үч пәрзәнт тепип, уларни җәмийитимизгә мунасип инсанлардин қилип тәрбийилиди. Балилириниң алий билим елишиға зәмин яратти. Әндиликтә нәврилириниң ғемида, уларниму ата-анилири охшаш көзи очуқ, җәмийитимизгә лайиқ инсанлардин қилип тәрбийиләватиду.

Гөһәрбүви ИСМАЙИЛҖАНОВА.
Панфилов наһийәси.

Әл сөйгән нурлуқ

Өз тәғдирини хәлиқ тәғдири билән чәмбәрчас бағлиған қәһриманлар, миллий-азатлиқ күрәшниң мунасип рәһбәрлириниң қәһриманә күрәш паалийәтлири хәлқимизниң муқәддәс тарих сәһипилиридә мәңгү өчмәс из қалдурди. Биз сөз қилмақчи болуватқан Муһәммәтимин Иминовму пүткүл аңлиқ һаятини, күч-қувитини өз хәлқиниң миллий-азатлиқ күришигә беғишлиған ялқунлуқ күрәшчи рәһбәрләрниң бири еди.

Муһәммәтимин Иминовниң һаяти уйғурлар диярида мустәмликичиләрниң һейләмикри жуқури басқучқа көтирилгән, вәзийәт интайин мурәккәпләшкән, келәчәк истиқбални рошән көрүш қийинлашқан вәзийәттә өтти. Лекин у әйнә шундақ еғир шараиттиму тоғра йол таллавалди вә бу йолға һаятиниң ахириғичә садиқ болуп қалди. Бу йол – күрәш йоли. Һәқиқәтни издәш йоли, паклиқ йоли, қәйсәрлик йоли болди.

Муһәммәтимин Иминов 1915-жили Қирғизстанниң Қарикөл шәһиридә туғулған (Бәзи муәллипләр уни уйғурлар дияридики Атушниң Мәшһәт йезисида туғулған дәп тәкитләйду). М.Иминов Қарикөлдә башланғуч рус мәктивидә билим алиду, андин Яркәнттики рус толуқсиз оттура мәктәптә оқуйду. 16 йешидин башлап, йәни 1931-жилдин 1935-жилғичә СССР билән уйғурлар дияри оттурисида йеңидин башланған чегара содиси тиҗаритидә бовиси Шаһ һаҗимниң тәрҗимани сүпитидә дәсләпки ишпаалийитини башлайду. У мошу җәриянда көплигән вәтәнпәрвәр, тәрәққийпәрвәр сода-санаәтчиләр, алимларниң сөһбәтлиригә дахил болиду. Шуниң билән униңда йеңи дуния қариши шәкиллиниду.

Муһәммәтимин Иминов 1935-жили аилиси билән уйғурлар дияриға көчүп кәлгәндин кейин, йеза егилиги тәрәққиятиға пайдилиқ болған су-инженерлиқ саһаси мутәхәссислигини таллайду. У СССР билән Шең Шисәй һөкүмити оттурисида түзүлгән «Шинҗаңниң су мәнбәсини ечиш» келишими бойичә қурулған мутәхәссисләр топида 1935-жилдин 1938-жилғичә тәрҗиман болуп ишләйду. Мошу оңушлуқ пурсәттин пайдилинип, у су курулуш техникисини пухта тәһлил қилип, үгиниду.

Хизмитидин қол үзмәй Үрүмчи су иншаәтлири техникумини, Шинҗаң институтиниң су иншаәтлири мутәхәссислирини йетиштүрүш факультетини пүтирип, ихтидарлиқ мутәхәссисләрдин болуп йетилиду. 1944 – 1945-жиллири Үрүмчидә гоминдаңчиларға қарши мәхпий тәшкилатларниң паалийитигә қатнишип, өз Вәтининиң азатлиғи үчүн паал күрәш жүргүзиду. Йошурун һәрикити паш болуп келиш еһтимали туғулғанда, Үрүмчи әтрапидики җайларда йошурунуп жүрүшкә мәҗбур болиду.

Муһәммәтимин Иминов Манас дәрияси вадисидики су курулуши ишлири билән бәнт болуватқанда, диққәт-етиварини хәлиқниң гоминдаң һөкүмранлиғиға қарши кәйпиятлирини билишкә, улар билән мунасивәт бағлашқа қаратти. 1944-жилниң ахири Шәрқий Түркстан Җумһурийити Миллий армиясиниң алдинқи сепигә қошулуп, Җиң, Шихо шәһәрлирини азат қилиш үчүн болған шиддәтлик җәңлиригә қатнашти.

М.Иминовниң һәрбий таланти, җасурлуғи вә әқилпараситы отлуқ җәңләрдә рошән намайән болди. У тәдриҗий, лекин қисқа вақит ичидә, қатардики җәңчидин полк командири дәриҗисигичә көтирилиду. Муһәммәтимин Иминов ШТҖ Миллий армиясидә Баш штаб 1-сәясий бөлүминиң офицери, Баш штаб уруш бөлүминиң бөлүм башлиғи, Баш штабниң җәнубий йөнилиш разведка бөлүминиң мәсъули, атлиқ полк командири, Баш штаб башлиғиниң муавини қатарлиқ муһим җавапкәрлик вәзипиләрни өтәйду.

Муһәммәтимин Иминовниң 1946-жили Ғулҗа шәһиридә болуп өткән инқилавий яшлар иттипақи активиниң жиғинида сөзлигән «Бизму күрәш қилишқа һәқлиқ едук» дегән нутки миңлиған яшларниң бойида Вәтәнни сөйүш роһини тәрбийиләштә чоң роль ойниди. У мәзкур докладида хәлқимизниң тарихиға нәзәр ташлап, әҗәлдин мәдәнийитини тәрәққий әткүзүп, дунияға тонулғанлиғи тоғрилиқ тәкитләп, манжу-хитай басқунчилири уйғурлар елини бесивалғандин кейинки икки әсирдин ошуқ вақиттин буян хәлқимизгә нисбәтән селип келиватқан зулум-ситәмлири, уйғур вә башқа түркий хәлиқләрни зорлуқ билән ассимиляция қилиш сәяситиниң чидиғусиз еғир күлпәтләрни елип кәлгәнлиги һәққидә тәпсилий баян қилиду.

Муһәммәтимин Иминов изгү-нийәт билән әмәлиятни бирләштүргән, һаятқа реал қарап, вәзийәтни тоғра баһалашни билгән. Шуңлашқиму жирақни пәмләшни билидиған рәһбәрләрдин еди. У һәрқандақ ишни шәхсий мәнпийәт һесави билән қилидиған шөһрәтпәрәсләрдин нәпрәтлинәтти. Өз солдатлирини, офицерлирини ундақ илләтләрдин нери болушқа дәвәт қилатти. Һә, полковник наһайити алдираш болсиму, чүшлүк, кәчлик дәм елиш вақитлиридин пайдилинип, отрядларни арилап, җәңчиләргә көйүнүп, бешини силап, кәң-кушадә мундишатти, атидарчилиқ меһир-шәпқитини көрситип, җәңчи-офицерларниң роһини оргитип туратти. Әйнә шуниң үчүн М.Иминов тәрбийилигән һәрбий кадрлар кейинки жилларда Уйғурлар дияриниң һәммә вилайәтлиридә вә Үрүмчидә хәлиқ егилигиниң көплигән саһалирида мустәқил вә дадил хизмәт қилалиди.

М.Иминов 1949-жилниң ахирида Миллий армияниң бир қисим җәңчи вә офицерлириға рәһбәрлик қилип, Ғулҗидин Қәшқәриягә қарап йол тутти. Төрт миңға йеқин җәңчи, 500 офицердин тәшкил қилинған Муһәммәтимин Иминов командалиғидики «җәнупқа жүрүш» штаби Шота арқилиқ Ақсуға йетип келиду вә 3-декабрь күни Хитай хәлиқ-азатлиқ армиясиниң 5-дивизияси билән учришиду. Аз өтмәй улар Қәшқәргә кириду. Қәшқәрдә у Хитай хәлиқ-азатлиқ армияси 5-корпус 13-дивизиясиниң командири, кейин Җәнубий Шинҗаң һәрбий округи қомандaниниң орунбасари, Җәнубий Шинҗаң мәмурий мәһкимисиниң башлиғи, ХКП Җәнубий Шинҗаң комитетиниң кативи охшаш мәсъул хизмәтләрдә болиду.

М.Иминовниң сәпдиши Қурбан Мамутов өз хатирисидә униң миллий кадрларни йетиштүрүшкә қанчилик әһмийәт бәргәнлиги һәққидә мундақ баян қилиду: «...Җәнубий Шинҗаңдики гәвдилик мәсилә — миллий кадр аз, еһтияҗ зор болуш мәсилиси еди. Пак-диянәтлик болушта, җан-дили билән хәлиқ үчүн хизмәт қилишта Иминов, Сәйпуллаев йолдашлар Шинҗаңниң әмәлиятини асас қилип, миллий кадрларни «мәхсус курсларда тәрбийиләп йетиштүрүш», «хизмәт орнида ишинип, дадил ишлитип, йетиштүрүш» йоллирини чиң тутуп, миллий кадрларни йетиштүрүшни тезләтти.

М.Иминов жуқури сапалиқ кадрларни йетиштүрүшни тәләп қилатти. Буниңға өзи нәмунә болуп бәрди. У миллий кадрларға худди өзигә тәләп қойғандәк қаттиқ тәләп қоятти, шуниң билән биллә, һәр җәһәттин көйүнәтти. Кадрларниң камчилиқ, хаталиқлириға һәргиз сүкүт қилматти, тәнқит қилатти, лекин әдивини бәрмәтти. Йолдаш Мәмтимин Иминов билән биллә вә қол астида ишлигәнләр униңдин тәп тартатти. Шуниң билән биллә, чин көңлидин һөрмәт қилатти. Сөзсизки, униңда рәһбирий кадрларда болушқа тегишлик һәммә алий пәзиләт мужәссәм еди («Тарих сәһнисидә» (Мақалилар топлими). Бежин. «Милләтләр нәшрияти», 2014-жил, 148-бәт).

М.Иминов уйғур әдәбият-сәнъитиниң тәрәққиятиғиму йеқиндин көңүл бөлгән вә у әдәбият-сәнъәт нәтиҗилиридин пәхирлинип, дайим уйғур тарихиға аит әсәрләрдин, уйғур язғучилириниң әсәрлиридин хәвәрдар болуп турған. Бу һәқтә Қурбан Мамутов мундақ дәп язиду: «...У һәқиқәтән китапхумар еди. У классик әдәбиятимизниң намайәндилириниму, шундақла замандаш әдип вә сәнъәтчиләрниму қәдирләтти. Йеңидин йетишип чиқиватқан яш язғучиларниң иҗадийитидин толиму зоқлинатти. Шундақ дейишкә болидуки, М.Иминовниң көңлидики әң йеқин достлири ичидә язғучилар, сәнъәтчиләр көп еди…

1955-жили һәрбийликтин җәнубий Шинҗаң партком тәшкилат бөлүмигә хизмәткә бардим. М.Иминов Җәнубий Шинҗаң паркоминиң кативи еди. Бир күни М.Иминов, Қ.Қәмбәри 12 муқамниң пешиваси Турдахун акиниң муқам орунлишини симға еливатқан соруңға мениму елип барди. Һәммә мидир қилмай аңлаштики, өтүп кәткән үч саат вақитни билишмәй келишти. Шуниңдин етиварән мениму елип баридиған болушти. Кейинирәк бир новәт мән йолдаш М.Иминовқа: «Бөлүмдә кадр аз, иш бесип кәтти, мән бармисамму боламду?» дедим. М.Иминов: «Болмайду, 12 муқам әдәбият-сәнъитимизниң җәвһири, бебаһа гөһәр, тарихи узун, нурғун қисимлири көмүлүп йетипту. Бәхтимизгә Турдахункам 12 муқамниң асасини бизгә йәткүзүп кәлди. Йезиш, рәтләш, амма билән үз көрүштүрүш — һазир әң чоң ишлиримизниң бири болуп қалди... Турдахункамдин симға еливелип, кейин әвлатларға йәткүзимиз. Турдахункам, униң оғуллири қатарлиқлар чоң алимлар, кадрлар түзүмимиз бойичә уларни дөләт кадрлири ичигә елишимиз, уларға жуқури пәхрий нам, һөрмәт орни берип, хизмәт вә турмуш шараити, мааш, турушлуқ җайлирини капаләтләндүрүшимизниң өзи кадрлар хизмити һесаплиниду», дәп тәсирләндүрүп, мени биллә елип барди.

Партком вә һөкүмәтниң қоллиши арқисида М.Иминов тәшәббускарлиқ билән Турдахункамни издәп тапти. Йәкәндин Қәшқәргә көчирип кәлди. Қийинчилиқларға қаримай, чирайлиқ орунлаштурди. ШУАР даирисидин кәсип әһлилирини уюштуруп, 12 муқамни Турдахункамниң еғизидин биринчи болуп, баштин-ахириғичә, симға елишни капаләтләндүрди» (жуқарқи китап, 162 –163-бәтләр).

Хәлиқ кимниң һәқиқий рәһбәр, кимниң сахта рәһбәр екәнлигини, кимниң һәқиқий ғәмхорчи екәнлигини уларниң сөзигә қарап әмәс, бәлки ишиға вә һәрикитигә қарап баһалайду. Һә, хәлиқ өзиниң һәқиқий рәһбирини чин қәлбидин етирап қилиду, һөрмәтләйду. Бу сөзләрни испатлаш үчүн һазир Бишкекта истиқамәт қиливатқан, йеши 90дин алқиған Миллий армияниң капитани Хәмит Кәнҗиевниң М.Иминовниң қизи, Алмутида истиқамәт қилидиған Һәбибә Иминоваға әвәткән хатириси купайә қилиду, дәп ойлаймән. Хәмит ақсақал мундақ әсләйду: «1947-жили Шәрқий Түркстан инқилави ғәлибә қилип, техи қилишқа тегишлик ишлар наһайити нурғун, вәзийәт кәскин вә тиничсиз еди. Туюқсизла Миллий армия қомандaнлиқ штабидин Шихо билән Манасниң оттурисидики Савән дегән җайда (асасән қазақ қериндашлар яшайдиған йәр) Шәрқий Түркстан инқилави тоғрисида хата чүшәнчидә болған айрим азсанлиқ адәмләрниң тәшвиқ-тәрғибати билән Қалибәк рәһбәрлигидики исиянчилар топилаң-қалаймиқанчилиқ чиқармақчи болған екән. Буниңдин хәвәр тапқан қомандaнлиқ штаби топилаңни бесиш, беһудә қан төкүшниң алдини елиш, вәзийәтни турақландуруш үчүн дәрһал полковник Муһәммәтимин Иминовниң

рәһбәрлигидә полковник Рәпиқ Байчурин, подполковник Абдурешит Турди, капитан Хәмит Кәнҗиевни Савәнгә әвәткән еди. М.Иминов дәрһал Қалибәк вә униң йеқин сәпдиши Такиман башлиқ бир қанчә кишини сөһбәткә тәклип қилди. Сөһбәт җәриянида М.Иминов Шәрқий Түркстан инқилави уйғур, қазақ вә башқа барлиқ азсанлиқ милләт вәкиллири үчүн бәхит-саадәт, һурлуқ-әркинлик елип келидиғанлиғини алдиримай дадил чүшәндүрди. У уйғурлар дияридики барлиқ милләтләрниң иттипақи вә уларниң бирлиги бизниң тәғдиримизни бәлгүләйдиған әң асаслиқ шәрт екәнлигини тәкитләп, өзара қан төкүшниң пайдисизлиғи, бу пәқәт дүшмән үчүнла пайдилиқ екәнлигини, бирлик, достлуқни қәдирләшни тәкитлиди. Бу сөһбәттин һәммә рази болуп, М.Иминовқа ри лавазимидин елип ташлимиди. Уни өз хәлқидин жирақлаштуруп, Бежиндики алий партия мәктивигә оқушқа әвәтивәтти.

И.Иминов 1960-жили Бежиндики алий партия мәктивини пүтирип келип, йәнила ШУАР хәлиқ комитети рәисиниң орунбасари лавазимини атқурди. 1966-жили пүткүл Хитай миқиясида аталмиш бәднам «мәдәнийәт зор инқилави» башланди. Бу мудһиш һәрикәт уйғурлар диярида алаһидә дәһшәтлик түс алди. Уйғурлар диярида тарихта мисли көрүлмигән сәясий тәқип, азат-оқубәт кәң қанат яйди. Муһәммәтимин Иминов охшаш һәқиқий вәтәнпәрвәр, милләтпәрвәр рәһбәрләр хуңвәйбинләрниң җисманий вә мәнивий қийин-қистақлириға дучар болди.

СИМА

тәшәккүр билдүрди. Савәндики қалаймиқанчилиқ вә уруш болуш ховупиниң алдини елишта Муһәммәтимин Иминов өзиниң қабилийәтлик дипломат, натиқ, өз хәлқи вә инқилап үчүн пидакар қәһриман екәнлигини намайән қилғанлиғини еһтирам билән әсләймән».

1955-жили ШУАР қурулғанда М.Иминов ШУАР хәлиқ комитети (һөкүмәт) рәисиниң орунбасари қилип сайлиниду. 1955-жили Муһәммәтимин Иминовқа генерал-майор унвани берилиду.

Һакимийәт рәһбәрлири М.Иминовниң тәшкилатчилиқ қабилийитини етирап қилған һалда униң хәлиқ арисидики жилдин-жилға өсүватқан абройидин әнсирәтти. Пәйт тапқанда униң пейини кирқишни кәстләп жүрәтти. 1957 —1958-жиллири төрт йерим айға созулған ХКП Шинҗаң парткоминиң кәңәйтилгән жиғини ниқави астида қанат яйған аталмиш мудһиш «йәрлик милләтчиликкә қарши һәрикәт» мавчиларниң рәзил нийитиниң әмәлгә ешиши үчүн наһайити қолайлиқ васитә болди. Улар мәшһур миллий рәһбәрләрни түрлүк ойдурмилар билән әйипләп, җисманий вә роһий азапларға гириптар қилди. Мана мошу «йәрлик милләтчиликкә қарши һәрикәт» җәриянида М.Иминов ШУАРдики һәқиқий әһвални әйнән мәлум қилип, рәһбәрликниң диққәт қилишиға ижабий пикрини бәргәнлиги үчүн әйиплинип, ШУАР хәлиқ һөкүмити партгрупписиниң муавин кативи, җамаәт ховупсизлиғи назаритиниң қошумчә назири қатарлиқ бирқатар муһим вәзипилиридин елип ташлиниду. Лекин униң хәлиқ арисидики абройидин әйминип, ШУАР хәлиқ комитети рәисиниң орунбаса-

Муһәммәтимин Иминовни 1967-жили май-июнь айлирида хуңвәйбинләр өз түрмилиридә 40 күн вәһшиләрчә азаплайду. Лекин һәрқандақ азап уни баш әккүзәлмиди. У хуңвәйбинләрниң түрмисидин чиққандин кейин «Бай вақиәси қандақ пәйда болди?», «Хәлиқниң чәт әлгә кечишиниң сәвәви немә?» дегән икки мақалә елан қилди. Биринчи мақалида ШУАРда, жүмлидин Бай наһийәсидә йүз бәргән ачарчилиқ сәвәплири, йәни хәлиқтин мәҗбурий жиғивелинған ашлиқ, озуқтүлүк амбарларда сесип ятқиниға қаримай, бирла Бай наһийәсидә 8 миң адәмниң ачарчилиқтин қирилип кәткәнлиги, пүткүл ШУАР-да болса, 60 миңдин ошуқ кишиниң әйнә шу сәясәтниң қурванлири болғанлиғи паш қилинған.

М.Иминовниң бу икки мақалиси азапланған хәлиқниң көзини ечип, һакимийәт орунлири йошурун кәлгән һәқиқәтни биливелишқа ярдәм қилди. 1967-жили 27-декабрь күни ХХҖниң сабиқ премьери Җо Энлайниң «Иминов Шинҗаң һәрбий районида тутуп турулсун» дегән шәхсий көрсәтмиси бойичә уйғур хәлқиниң сөйүмлүк пәрзәнди йәнә түрмигә ташлиниду. Җаллатлар уни узақ азаплашлардин кейин 1970-жили 15-май күни йошурун қәтл қилди. Хәлиқниң чоңқур һөрмитигә, пәхирлинишигә еришкән салаһийәтлик рәһбәрниң һаяти әйнә шундақ паҗиәлик үзүлди.

Муһәммәтимин Иминов өз хәлқи үчүн, униң бәхит-саадити үчүн яшиди, күрәшти. Әл сөйгән нурлуқ симаниң яркин хатириси хәлиқ қәлбидә мәңгү яшайду.

Ядикар САБИТОВ.

Әбәдийләштүрүш

Хатирә тахтилири орнитилди

Улуқ Ғалибийәт мәйрими һарписида җай-җайларда ветеранларға һөрмәт көрситилип, исимлири әбәдийләштүрүлүп, уларниң һаят йоли яшларға тонуштурулмақта. Әйнә шундақ чарә-тәдбирләрниң бири өткән шәнбә күни Наурызбай наһийәсиниң Қарағайлы йезисида өтти. Бу күни мошу йезиниң тәрәққиятиға салмақлиқ үлүш қошқан йәттә кишиниң өйигә хатирә тахтилири орнитилди.

— Жутумизда көплигән милләт вәкиллири иҗил-инақ яшап келиватиду, — дәйду Қарағайлы жутиниң жигитбеши Қасимҗан Исрайилов. — Биз өзимизниң абройлуқ кишилири билән һәқлиқ рәвиштә пәхирлинимиз. Уларниң һаяти яшлиримизға үлгә. Өткәндә жутдашлиримизниң тәшәббуси билән әйнә шундақ шәхсләр яшиған өйләргә хатирә тахтилирини орнитишни тоғра көрдүк. Униң үчүн жутниң инавәтлик мөтивәри Бекежан аға Даналбаевниң рәһбәрлигидә мәхсус комиссия қуруп, ишни башлавәттүк. Нәтиҗидә жигирмидин ошуқ өйгә хатирә тахта орнитиш қарариға кәлдуқ.

Мәзкүр чарә-тәдбиргә беғишланған тәнтәнини киришмә сөз билән ачқан Наурызбай наһийәлик «Ардагер» ветеранлар кеңишиниң рәиси Мәдениет Каркенов жиғилғанларни тәбрикләп, мәзкүр чарә-тәдбирниң әһмийитини тәкитлиди.

— Қарағайлы өмлүги ярашқан бәрикәтлик жут, — деди Мәдениет Каркенов. — Бүгүн силәр чоң ишниң башламчиси болуватисиләр. Биз хатирә тахтилирини орнитидиған һәрбир шәхс мошу жутниң һәртәрәплимә гүллинишигә чоң үлүш қошқан адәмләр. Уларниң һәрбириниң һаяти, әмгиги яш әвлатқа үлгә-ибрәт болидиғини еник. Яшлиримизға шуни чүшәндүрүшимиз лазим. Биз бу ишни келәчәктиму давамлаштуримиз.

Шуниңдин кейин Юнус Исрайилов, Кулиман Данаева, Тилеуғазы Омаров, Эльдар Кахарманов, Рахым Сәрсенбин, Байбатыр Еламанов вә Шалқарбай Даналбай яшиған өйләргә хатирә тахтилири орнитилди.

Тәкитләш лазимки, Қарағайлы йезисиниң тәрәққиятиға үлүш қошқанлар қатарида уйғурларму көпләп санилиду. Әйнә шундақ шәхсләрниң бири — Юнус Исрайилов.

Юнус Исрайилов 1910-жили туғулған екән. Сәккиз жиллиқ мәктәпни пүтирип, Ташкәнттә алий билим алиду. Шуниңдин кейин йолланма билән Челәк йезисиға әвәтилиду. Бу йәрдә музыкидин дәрис бериду. Өзи миллий әсвапларда яхши ойниғачқа, яшларни жиғип, сәнъәт өмигини тәшкил қилиду. Кейинирәк шу пәйтләрдә Челәккә орунлашқан Уйғур театриға тәклип қилиниду. Юнус Исрайилов 1941-жили җәң мәйданиға атлинип, 1945-жили ана жутиға аман-есән қайтип келиду. Бирнәччә җәңгивар орден-медальларниң кавалери. Уруштин кейин бираз вақит йәнә шу Уйғур театрида ишләйду. 1954-жилдин башлап Хәшкиләң наһийәси Чапаев намидики совхозда (һазирқи Қарағайлы йезиси) мудирниң егилик ишлири бойичә орунбасари болуп әмгәк қилиду. Юнус Исрайилов Зуварәм Әзизова билән 1932-жили турмуш қурған екән. Иккиси бәш оғул, бәш қиз тепип қатарға қошқан.

Юнус Исрайиловниң оғли Қасимҗан ака көп жиллар давамида Қарағайлы йезисиниң жигитбеши сүпитидә жутиға хизмәт қилип кәлмәктә.

Йолдаш МОЛОТОВ.

Бирлиги ярашқан жут

Инақлиғини намайиш қилди

Өткән йәкшәнбә күни Алмута шәһири Наурызбай наһийәсиниң «Қалқаман-2» мәһәллисиниң жут-җамаәтчилиги Норуз мәйримини дағдуғилиқ нишанлиди. Әтраптики хошна мәһәллиләрдин кәлгән меһманларму иштрак қилған бу мәйрәмни уюштурушқа мәзкүр мәһәллиниң баш жигитбеши Үсүпҗан Турдимәмәтов, мәһәллидики Ханим-қизлар кеңишиниң рәиси Рашидәм Сайитова, Яшлар кеңишиниң рәиси Бәхтияр Исмайилов, жут активистлири Гүлҗамал Әмәтбақиева, Зулияр Сабиров вә башқиму шәхсләрниң көп күч чиқарғанлиғини алаһидә тилға елишқа әрзийду.

Мәйрәмниң рәсмий қисмида Наурызбай наһийәлик һакимийәтниң вәкили Жанна Қожамбердиева сөз елип, наһийә даирисидә әмәлгә ашурулуватқан ишларға қисқичә тохталған һалда, қолға кәлтүрүлүватқан утуқларға наһийә турғунлириниңму мунасип үлүш қошуватқанлиғини алаһидә мәмнунийәт билән тилға алди вә жиғилғанларни жил Норуз мәйрими билән тәбриклиди. Андин сөз новитини алған Наурызбай наһийәлик ветеранлар кеңишиниң рәиси Мәдениет Дастанбекулы, А.Розибақиев намидики 153-мәктәп-гимназияниң мудири, Алмута шәһәрлик мәслиһәтниң депутати Шавкәт Өмәров, ЖУӘМниң иҗраий мудири Зихруллам Қурванбақиев вә башқилар Норузниң өзигә хас алаһидиликлиргә егә надир мәйрәм екәнлигигә мунасивәтлик ой-пикирлири билән бөлүшүп, изгү тиләклирини изһар қилишти.

У күни шундақла мәйрәм даирисидә уюштурулған миллий таамлар көргәзмиси билән янриған саз-нәғмиләрму көпчиликкә хуш кәйпият һәдийә қилип, һәрхил милләт вәкиллиридин тәркип тапқан жут әһлиниң өзара достанә мунасивәттә иҗил-инақ яшаватқанлиғини йәнә бир қетим намайиш қилди.

Насирахун РОЗАХУНОВ.

Нурәхмәт ӘХМӘТОВ

Әзизсән киндик қениң төкүлгән йәрдә...

(Рубаийлар)

Узун жиллар давамида «Уйғур авази» гезитиниң Панфилов наһийәси бойичә өз мухбири болуп ишлигән көрнәклик шаир вә тонулған журналист Нурәхмәт Әхмәтов 65 яшлиқ тәвәллудини қарши алмақта. Шу мунасивәт билән биз уни миңлиған гезитханлар намидин қизғин вә сәмимий тәбриклигәч, эдипниң бир түркүм рубаийлирини елан қиливатимиз.

Пәриқлинәр адәмләр хас ети билән,
Пәриқлинәр адимий хислити билән.
Һә, мәртивә, шәнини тапқуси пәқәт,
Әркинлик һәм һурлуққа еришкән миллити билән.
***
Тәндики жениң бир, Вәтиниң һәм бир,
Мужәссәм боп иккиси пүтүлгән тәғдир.
Сән парчилап пүтүнни икки қип кәтсәң,
Қеп қалғуси артиңда гунайи кәбир...
***
Ғәлитила бир адәм мошу туркум мән,
Өз сөйгүмдин Я, Рәббим өзәм қорқимән.
Әждатлирим төккәндә мәсүм қенини,
Етилмастин қеп қалған яниң оқимән!..
***
Әзизсән киндик қениң төкүлгән йәрдә,
Асминиңда Ай толуп, Күн күлгән йәрдә,
Шор пешанә, мусапирсән қәдир издимә,
Мусапир боп қамитиң пүкүлгән йәрдә...
***
Бариң билән қайниған базар бу һаят,
Кәткиниңдә ғерип бир мазар бу һаят.
Зәргар болуп алтундәк қәдригә йәткин,
Санчилсиму тикини гүлзар бу һаят!..
***
Дейишиду: «Жениңға һәммидин бәтәр,
Азап болар йеқиндин кәлгән у хәтәр.
Қәлбимдики жараһәт сақаймайду һеч,
Сақиятти рәқиптин қалған болса гәр...
***
Бир тамча сүзүк суда Қуяш әкси бар,
Бир қәтрә гүл шарапта – мән сөйгән Дилдар.
Шу икки тамча ара өткән күнүмни,
Сулайманниң тәхтигә бәрмәттим зинһар!..
***
Чин инсанға пүтүлгән илаһий һиммәт,
Сехирлиқ бир дуния бу ишқи-муһәббәт.
Пәрһатларниң тағ тешип, Ғериплар чөлдә,
Сәргардан боп өткини сөйгүдин пәқәт!
***
Өлүм һиди кеп турған дәштләрдә жүрдүм,
Һәм қатму-қат жаһанниң тағлирин көрдүм.
Һижрандин жигәр-бағрим хун боп өтсәмму,
Ашиғи бәрқарарлиқ кәйпини сүрдүм...
***
«Муһәббәтнамә»мавзулуқ тәвәррүк дастан,
Тили раван, мәзмуни-уқушлуқ асан.
Муәллипи-бәрқарар сөйгүси билән,
Һайвандин миң пәриқлиқ һәзрити Инсан.
***
Қаримаққа гәп-сөзи һәсәлдәк татлиқ,
Көңүл-күйүң хуш қилип, бегишлар шатлиқ.
Бақсаң әгәр пәйлигә зеһниң көзидә,
Ич-ичидин түрүлүп чиқиду ятлиқ.
***
Төрт илпәттин түнүгүн көңлүм шат болди,
Бүгүн барсам тонумай көңлүм ят болди.
Қәдинаслар турғанда алликимләргә,
Қучақ йейип күткиним пәндийәт болди.
***
Достлар башқа, төрт күнлүк илпәтләр башқа,
Йетисәнкән пәрқигә күн чүшсә башқа.
«Қиямәтлик достларға жан пида болғай!»
Дедим, әзиз бу бешим тәккәндә ташқа...
***
Мәнсәп яки хизмәткә әсла бақмайду,
Әмиранә гәп-сөзүң зинһар ақмайду.
Достлуқниң қанунида пүтүлгән шундақ,
Ақлиса садақәтниң өзи ақлайду.
***
Өтүп кәтти бир күнүм изсиз, дерәксиз,
Әнди қайтип кәлмиги йоқ гәптур шәксиз.
Көргән күн һәм айлирим һесапта турса,
Беһөддә өткән күнгә өкүндүм чәксиз...

***
Яр левидин мәй ичип, шатлиққа чөмсәм,
Бу аләм тәң күләркән шатлиқтин күлсәм.
Шуңа дәймән жәннәткә чүшмигим һәқтур,
Муһәббәтниң дариға есилип өлсәм...
***
Мени таңниң көз ачқан чеғидин издә,
Йә болмиса, сап сөйгү беғидин издә.
Тапалмисаң мабада нигар ишқида,
Мән тап болған жапаниң тегидин издә.
***
Ярим жүргән йолларда гүлләр йүз түмән,
Миң бир совап суғарсам көз йешим билән.
Пәрвиш қилар бағвини болмиғим керәк,
Гүлләрара үнмисун шумбуя тикән.
***
Немә бопту яр үчүн мән мунчә көйсәм?
Яманмекән гүл вәслин қучуп сөйүнсәм?
Икки дуния жениңға арам әмәсму,
Ғунчидәк бойин егип, левидин сөйсәм?!
***
Қара қашлиқ, қара чач һәмдә қара көз,
Бар гөзәллик жуғланған сәндә тәл-төкүз.
Шаирлиқта мәртивәм ашатти шәксиз,
Тәриплəшкә һөснүңни тапсам лайиқ сөз.
***
Баһарниң баһарлиғин түгәл сезимән,
Қушлар үнин зәп есил ғәзәл сезимән.
Яр вәслини қучқанда, ақ қар, көк музлуқ,
Қишиңниму баһардәк гөзәл сезимән.
***
Гаһ сөйүнүп, сөйгүниң беғида жүрдүм,
Гаһ өртинип, һижранниң деғида жүрдүм.
Келидекән һәр бала ярниң ишқида,
Гаһ қош бислиқ хәнжәрниң тиғида жүрдүм...
***
Гүл һөснүңни бир көрүп мәптун боп қалдим,
Икки көрмәк койида Мәжнун боп қалдим.
Көйдүрүш йә күлдүрүш әнди илкиңдә,
Башқа чүшкән бу күндин мәмнун боп қалдим.
***
Қиямәтлик достлар биз узундин бери,
Дидарлашсақ, ечилар жүрәкләр сири.
Бирақ һәр чағ, һәр жайда тикәндәк үнүп,
Там яқилап рәқипләр кәтмәйду һели.
***
Тәсадипән бир достниң қазаси йәтти,
Шалаңлап барғинимиз дилни хун әтти.
Һә, йәнә бир достумиз өлмәстин туруп,
Вапасизлиқ дәштидә бехәвәр кәтти...
***
Айниведи муһәббәт гүли ғунчилап,
Касапәтниң үшшүги кәтти қамчилап.
Асрап елиш қолумдин кәлмиди нечүн?!
Бир өкүнүш жүрәкни барар ғажилап!..
***
Пак жүрәккә пак сөйгү жош уруп әсли,
Изгүлүккә башлайду сөйгән яр вәсли.
Ғалжир болуп кәтмиги муқәррәр дәймән,
Чин сөйгүсиз күн кәчсә адәмзат нәсли!
***
Өмүр өтмәс қайғу һәм тәшвиштин хали,
Он күлкигә — бир жиға униң мисали.
Дәрт тарткили кәлмидиң мону һаятқа,
Қизиғини көрүп қал болса амали.
***
Бир тириккә бир өлүм болғуси һесап,
Тирик жанни хуш қилип көңлигә йол тап.
Яхши-яман, яш-қери демәйду өлүм,
Кәткинидә пушманда қеп қалған азап.
***
Ахир бир күн һәркимгә қаза йетиду,
«Һаят» намлиқ жәннәттин жуда етиду.
Ойлап-ойлап тәктигә йетәлмәйсән һеч,
Нечүн яхши адәмләр балдур кетиду?..
***
Йоллиримиз хилму-хил, мәнзилимиз бир,
Һәммимизгә аян гәп, әмәс әсла сир.
Периштәдәк пак келип, кетәр пәйтимиз,
Нәдин шунчә жуктуруп алдуқ ғубар-кир?!
***
Әзизимниң ярашқан мәңзигә хали,
Хали билән қусурсиз һөсни-жамали.
Гөзәлликниң беғида болғач тимсали,
Мениңдәк бир ғерипниң бәк мүшкүл һали.
***
«Иманниң жүмлисидин Вәтәнни сөймәк»,
Вәтәнпәрвәр — тәл-төкүз мусулман, демәк.
Рәһмитин яндурғин, маңа, әй Рәббим,
«Вәтән» дегән бәндәңмән бешәк!
***
Вәтән сөйдүм, демәкм, иманим камил,
Рубайәмдә қәйт қилдим буму бир амил.
Һәр мисрада етиқат, еқидәм сиңгән,
Йешим тамса қәғәзгә уни сия бил...
***
Жуғирилған Вәтәнгә тәғдир-қисмитиң,
Жуғирилған, вә йәнә, шәниң иззитиң.
Яқа жутта харлиқта қалғиниң-қалған,
Болмай сунуқ ямақчә қәдир-қиммитиң.
***
Қараңғу қишлар кетип, язлар келиду,
Язлардин жениң яйрап, жәвлан қилиду.
Қиштиму баһар, язниң пәйзин сүрүп қал,
Язға йетәр жан барму, Худа билиду...
***
Билимән башқа таққан тажу-тәхтим йоқ,
Тәхтим йоққан әлара пәйман-әндим йоқ.
Шундиму һәм жиғлап кеп, жиғлап кәтмәккә,
Илла-билла һаятта әсла һәққим йоқ!
***
Өмәр Һәйям бәшәргә мәңгүлүк устад,
Исми күлли әлара ейтилғуси яд.
Иманниң жүмлисидин болатти шәксиз,
Гәр роһини зәрричә етәлисәм шат...
***
Һәмралирим бир яхши, бир яман болди,
Көңүл беғим бир гүлләп, бир ғазаң болди.
Яхшиға һәмдәмлигим ярашқан билән,
Һә, ямандин ахири бурнум қан болди.
***
Яманлапсән, униңдин яман болмаймән,
Әл-жутара сарғийип, саман болмаймән.
Кәткәнләрниң кәйнидин яман демәйду,
Яхши сөзму сөзләп қой, һаман болмаймән.
***
«Падишаниң өзидин иштлири яман»,
Дегән сөзләр унтулмай, келиду һаман.
Ғалчи тола мону ай, мону күнләрдә,
Мениң әзиз бешимни қилғайсән аман.
***
Булақ дәрмиш: «Гүлләргә сүзүк қуюлсам,
Мәйли еди шу петим билән соғулсам».
Мән дегәймән: «Пак келип, булғинип кәттим,
Қени, әнди сәби боп қайта туғулсам?!».
***
Қамча сепи өмрүмдә көп хаталаштим,
Ақ-қарини ажратмай, йолдин адаштим.
Адашмастин нә қилай, рәқивим түгүл,
Вападарлиқ көрмисәм ашна-қаяштин.
***
Мән кәлгәндә, сениң ат чапқиниң қени?
Туғ қадап, гүлханларни яққиниң қени?
Яхши келип, яхши боп кетәлмәй қалдим,
Әнди мәндин яхшини тапқиниң қени?!
***
Бу мәлидә катта той, яңрар наваси,
У мәлидә — қарилиқ, жиға садаси.
Несип болса биригә тойниң шатлиғи,
Һә, бириниң йетипту шу күн қазаси.
***
Зәраткалиқ. Күн санап йеңи қәбирләр,
Қәбирләргә көмүлгән қисмәт-тәғдирләр.
Қалса, капту артида изгү иш-әмәл,
Кимгә керәк әнди у сарай-қәсирләр...

Авут МӘСИМОВ

Дөң

(Һекайә)

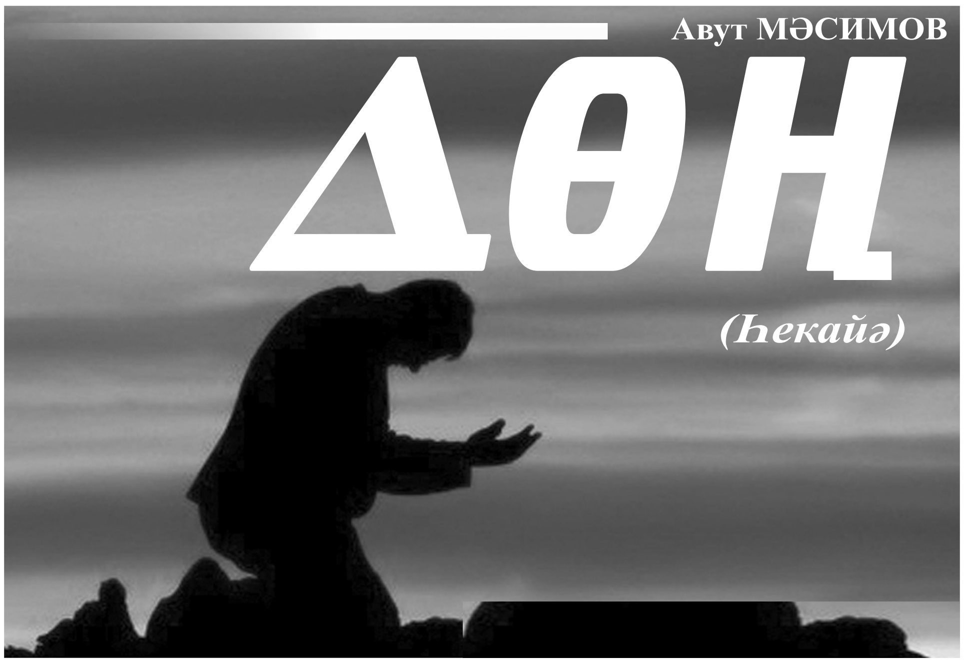

Өткән жұмәдин симилдап йеғишқа башлиған ямғур йәттә күн ичидә йәрниң теги-тегигә сиңип, түнүгүнла бир чирайлиқ көрүнгән тәбиәтни тониғусиз рәңгә бойиған. Кечиси айниң нурини, күндүзи Қуяшниң сериғини көрүшкә зар болған дәл-дәрәқ, гүлгия, бараңлардики сапиғида маржандәк тизилған үзүмләрниң йопурмақлири бир һәптиниң ичидә сарғийип, йәргә төкүлүшкә башлиди.

Асманниң асти, худди ун тасқайдиған әгләк охшаш, тешилип, униңдин өтүватқан симилдиған ямғурға қаримай, мечиттин жұмә намизини өтигән бир топ кишиләр чиқти. «Хәп, мону ямғур-йешин йәнә бир ай яғмай туруп бәрсә болматтиму? Етиз-ерик ишлиримизни пүтиривалсақ яхши әмәсмеди? Малға чөпниғу баяшайәт жиғивалдуқ. Амма көктатлар пишип үлгирәлмәйватиду. Күзниң мону салқин ямғуридин кейинла соғ чүшсә язичә төккән тәримизниң бекарға кәткиниғу? Һәй, Алла!» дейишкән деханларниң налиси, худадин шәпқәт сориған тиләклири, сөзара, жирақларға аңлинатти. Жүмә намизидин кейин уларниң тәләп-тиләклирини пәза аңлап қалдиму, жандин өткән симилдиған ямғур чиппидә тохтиди. Күн паллидә чиқип, әтрапқа иллиқ тәптини чечиши билән тәбиәткә жан кирди.

Мечиттин ахирида чиққан яш жигит кәйнигә бурилип, әжайип чирайлиқ селинған бенаға көз тикти. Андин алиқанлирини йейип дуа қилдидә, орнидин қозғалди. Меңишиға нәзәр ташлисаң, путини, худди кинолардики роботлардәк, көтирип басқини байқилиду. Үстигә кийгән аддий кийим-кечигидин униң мошу мәлиниң балиси екәнлиги сезивелиш тәс әмәс еди. Бешиға «ғоразчинни» чөкирип кийгән. Арилиқ жирақ болғачқа, һәм қара булутлар кәйнидин чиққан Қуяш нури көзүмни чеқип турғачқа, үзини көрүш мүмкин болмиди. Жигитниң бәдән қурулушиға бола тонушларниң биригә охшатқум кәлсиму, хиялимға һеч қайсини кәлтүрәлмидим.

Әтрапидикиләргә ерәң қилмиған жигит мечит сиртидики гүлзарлиқниң арисидики йол билән жүрүп кәтти. Сарғайған гүлләр түгиши билән мәһәллә өйлири башлинидиған төвәнки кочиға айлинип, тупрақлиққа қарап бәт алди. Баятин асфальтланған йолда келиватқан жигит ямғурдин кейин, мичилдап кәткән чиғир йолға чүшүши билән тохтап, әтрапиға алақзадә көз ташлиди. Алдиға бир қәдәм чамдиведи, айиғи патқаққа чөкти. Амма буниңға пәрва қилмай, йолини давамлаштурди. Сирти йешил рәңгә сирланған, төмүр симдин һәртүрлүк нәқишләр әгилип селинған дәрвазиға йеқинлашқанда қәдимини астилатти. Бу – тупраққа киридиған дәрваза. Кириш алдида икки алиқинини жүпләп үзигә апардидә, тохтиди. «У күнләрниң өчмәс даңқи» дәп ташқа оюлуп йезилған тахтидин кимду-бириниң исим-нәсибини издиди тайлиқ, бешини йеқинирақ әкелип қариди. Көңлигә йеқин кишисиниң исмини тапқан охшайду. Жүпләнгән алиқанлирини үзигә апирип, дуа қилдидә, меңишини давамлаштуруп, асман билән бой талашқан, һәрбириниң йоғанлиғи икки адәмниң ғуличини қошсаң йәтмәйдиған үч сувадан дәриғиниң көләңгүси астиға келип тохтиди. Мәлидикиләр егизлиги биридин бири қелишмайдиған, чирайлиқ, түп-түз өскән дәрәқләргә йоғанлиғиға бола «үч батур» дәп нам қойған. Әсли, бу дәрәқләр, уруштин илгири олтарғузулған. Кейин тупрақлиқ ичидә қалғачқа, униң йениға пәқәт Улуқ Вәтән урушидин аман-есән, нака болуп қайтқандин кейин вапат болғанлар йәрлинидиған. Жигит суваданларниң йенидики кичиккинә дөңгә йеқинлашти. Целлофан пакеттин икки парчә нәрсини чиқирип, алдиға салди. Шуниңдин кейинла дәсләп биринчи, кейин иккинчи путини тәсликтә әгип, салған нәрсисиниң үстигә тизлинип турди.

«Тохта. Бу жигитниң кими баркинә? Атиси урушқа қатнашқан бирсиниң балиси охшимамду? Хәп, арилиқниң жирақ болуп турғинини қара», дәп ойлидим.

Баятин әйминип, арилиқни хелә жирақ тутуп кәйнидин аста келиватқан болсам, әнди қәдимимни чапсанлаттим. Униңға йеқинлишип, көз әйнигимни тақап, кәйнидин синчилип қаридим. Тонуш чирайини көрүшүм билән дилимда иллиқ сезим пәйда болди. Аяли Нуранийә, икки пәрзәнди – оғли Реһимжан, қизи Дилинур ядимға кәлди. Алдимда йезимизниң жуқурисидики «Қара ешәк» мәлисидә турған Сәвирдин пәмәдүр билән Селимәм хәмәкниң кәнжә оғли Нурлан гәп қилмай, дөңгә қарап олтиратти. Уйғур бар йәрдә ләқәм бар демәкчи, Сәвирдин акам наһайити уялчақ, «еғизидин нени чүшүп қалған» киши болғанкән. У той-төкүндә яки өйидә меһман күткәндә әллик грамм ичип қойса, бирдин үзигә чиқип, мәңизлири помидордәк қизирип кетидекән. Йолдишиниң һарақ ичивалғанда көп сөзлигинини яқтурмиған аяли Селимәм териксә, чирайи көкирип кәткәндәк болатти. Шуңа, биллә мәшрәп ойнап жүргән ағинилири, уларни шаңхо қилишип, бирини «пәмәдүр», иккинчисини «хәмәк» дәп чақчақ қилидекән.

Нурланниң һәрикәтлирини чәттин назарәт қилип турған мениңдә қизиқиш техиму улғайди. Мәнла әмәс, мениң орнумда башқа бирси болған болса, униңму мошундақ һис-туйғуда болуши тәбиий еди.

Нурланға немә көрүнгән? Һәжәва? Һава райиниң қолайсизлиғиға қаримай, зәрәткалиқта немә қилип жүриду? Йәрләр әкчип, қуриғанда кәлсә боптекәнла. Товва, буниң немә қилғини? Әйнә, тизлинип олтарғиничә иштининиң пушқақлирини патқаққа миләвалди. Әву алдидики дөңгә ким йәрләнгән? Кимгә қуръан беғишлимақчи? Дөңниң әтрапи қоршалмапту...

Полиция һаятиға аит һәрхил сәргүзәштилик китапларни оқуп, киноларни көрүп жүргәчкә, өзәмчә һиссиятқа берилип қалдим. «Дөңниң анчә йоған әмәслигини етиварға алсақ, мундақ кичик қәбир бовақниң болуши мүмкин...». Теним шүркинип кәтти. Абла, мән немә ойлидим? «Һәй, Худа, хам сүт әмгән бәндәңни кәчүргәйсән» дейишкә тилим аранла кәлди.

Кейинки ойлиримни бөлүп, тәхмин қилишни тохтаттим. Амма көзүм дөңгә қарап олтарған жигиттә. Нурланниң һазир немә қиливатқинини техичила чүшинәлмәйватимән. Тизлинип турған у, әнди помпийип турған кәйнини әгилип турған путлириға қойди. Зоңзийип олтарғандин кейинла униң еғизидин «уф» дегән аваз чиқти. Бешиға чөкирип кийгән «ғорәзчәнни» толуқ йәшмәй, пешанисидин көтәрдидә, маңлийидики тәрни сүртти. Чирайи мискин, тамдәк татирип кетипту. Чеһридин роһий азап, чүшкүнлүк байқилиду.

Буниңдин он жил илгири Нурлан тамамән башқа адәм еди. Һазир ойлисам шунчә вақит уни көрмәптимән. Гәп қилса тили татлиқ, шетил, сөзлиридин һәсәл темип туридиған. «Жигит болсаң, шә талаш», дегинидәк, шәһәргә берип, алий оқуш орнини тамамлап, шу йәрдә қалған сәралиқ жигитләрниң бири. «Амәт оғул балиға бир келиду» демәкчи, алчуси оңға чүшкән Нурлан өйлинип, бала-чақилиқ болғинида, мени өйигә чақирип, бир күн меһман қилған, аяли Нуранийә, оғли, қизи билән тонуштурған.

Буниңға немә болғанду? Йә, аилиси бирәр хейим-хәтәргә учридиму? Худа сақлисун. Яманлиқ ойлимай, теги. Ойлимай десәм йәнә. Әйнә, мусапир һалға чүшкән Нурлан дөң үстидики явайи кокатларни жулуп, күчиниң йәткиничә пеқиритип жираққа ташлимақта. Дөңниң чоққисида ечилип турған чоғдәк қизилгүлни қоли билән өзигә тартип пуриди. Кейин гүлниң түвигә бармақлирини селип, алдиримай кочилашқа башлиди.

Бу немә издәватидиғанду? Йошуруп қойған бир немиси бар охшимамду? Немә көмүп қойдекинә? Ахча? Алтун? Товва! Монуниң ғәзнә сақлайдиған «төмүр сейфини» қара. Һечкимниң есиғиму кәлмәйдиған оқәтку, бу? У өзичә бир немиләрни қиливатиду. Һәрикитини задила чүшинәлмидим. Нурлан, худди есидин адашқан адәмдәк сезилди маңа. Ички сезимимни сиртқа чиқирип, униңдин сорашқа тәмшәлдим. Бирақ сөзни немидин башлаймән? Әгәр дилни азарға салидиған қайғулуқ ишлар болған болсичу?

Мениң унчуқмай, хияллар илкидә кәйнидин марап турғинимни Нурлан йәнә хелиғичә байқимиши мүмкин еди. Гелимни қичиштуруп кәлгән йөтәлни созуп сиртимға чиқиришим билән Нурлан чөчигәндәк бурилип қариди. Бурнумниң учидила турған көз әйнигим юмшақ патқаққа чүшти. Нурлан орнидин турушқа алдиримиди. Пәқәт оң ямпишиниң салмиғини йөткәш билән чәкләнди. Бармақлири һелиму һәрикитини тохтатмиған еди. Явайи кокатларни сийир чөпләрни ялмиғандәк ялмап ташлимақта. Арилиғимиз йеқинлашқансири путум титирәп, теним шүркинишкә башлиди.

Салам, Әхмәт. — Немә қилип жүрисән? — дәп сориди у мән тәрәпкә бешини буримай туруп. — Баятин дүмбәмдә дәм еливатқан ким десәм, сән екәнсәнғу? Немә, әрвалар роһиға қуръан беғишлимақчимусән?

Кәйни-кәйнидин берилгән соалларниң қайсисиға қандақ жавап беришни ойлап олтиришимға Нурлан йәнә соал ташлиди.

— Сени дәм елишқа кәпту дәп аңливедим. Йәнә нәччә күн болисән?

— Йәнә он күнчә вақит бар, — дедим мән униң қолини елип саламлашқандин кейин.

— Һә, техи чайға чақирип үлгиридекәнмиз, — деди Нурлан қолумни мәккәм қисип.

— Нийитиңгә рәхмәт, Нурлан, — дедим мән униң сөзидин рази болуп.

Өзиниң турқиға қаримай, мени меһманға чақиришни нийәт қиливатқиниға апирин әйлидим. Мениңдә, униңға мунасивәтлик, қандақту-бир миннәтдарлиқ һиссиятлири ойғанғандәк болди. «Йеза дегән йезидә! Телефонму керәк әмәс. Униңға Нурланниң гепи гува. Һә-әй, меһри толуп-ташқан йеза адәмлири. Адимигәрчилик, инсан-топақни йоқатмиған инсанлар. Улуқ Алла силәрни дайим қоллисун! Йәргә йоруқ чүшмәй туруп етизға атлинип, қараңғу кечидә өйлиригә кирип келидиған әзимәтләрниң көңли кәң, меһри дәрияғу! Һәқиқий дили пак, нийити түзүк инсанлар пәқәт йезидила қалдимекин?».

— «Мону дөңниң алдида чоқчийип немигә олтирисән?», дәп соримақчиғу сән, — деди мениң ой илкигә берилгинимни сезип.

— Һә, — дедим мән қуруп кәткән тамиғимни қирип.

— Тиңшаймән десәң өйгә барғанда, бир тәхсә ләңмәнниң әтрапида ейтип берәй. Һазирға аялим мениң кечиккинимдин әнсирәшкә башлидимекин? — дәп орнидин турушқа тәмшәлди.

Инжиқлап, икки путини жиғиштурушқа тиришиватқан Нурланниң қолтуғидин йөләп турғуздум.

— Шәһәрдин қачан кәлдиң?

— Йерим жилдин ашти. Мону айиғимни демисәм, бу йәргә келидиған оюм йоқти, — деди һәм көрсәткүч бармиғи билән дөңгә ишарә қилди.

Һәйранлиқта Нурланниң икки пушқиғиға қарап қойимән. Путлири орнида. Аста меңип келиватиду. «Қизиқ, һә? У немишкә дөңгә ишарә қилди? У йәрдә немә қилған пут?».

— Ямғур-йешинниң әдәп кәткинини қаримамсән. Һава тутулсила икки айиғим шиқирап ағрийду. Һеч һалим қалмайду. Мону дөңгә келип олтарсам, арам елип қалимән.

— Немә, бу дөңниң шипалиқ хусусийити бармекин? — дәп униң айиғиға йәнә қаридим.

— Сәнмиғу путумға қараливәрдиңғу. Бу өзәмниң әмәс, ясанда пут, — дәп һежийип қойди. — Өзәмниң путлири әйнә, әву дөңниң астида ятиду. Шу йәргә көмүлгән. — Бая сени шәһәрдин көчүп келишимниң сәвәви қизиқтуруведи. Униңға жавап беридиған мана мошу дөң. Путумни дәп йезиға қайтип кәлдим.

— Өзәң мәлум қилмисаң зади билмәттимкән. Ясанда пут болсиму бир убдан меңип жүрисән.

— Тирик жанға тирикчилик керәк әмәсму. Шә талишип йәткән йерим тупрақлиқ.

— Шәһәрдә болсаң һәммә қолайлиқлар бар өйдә тураттиң. Иссиқ сүйи, соғ сүйи ичидә. Һажәтликтинму қийналматтиң. Йеза дегән йезидә. Раст, язниң күнлириғу жәннәттә жүрисән. Амма қиш-қуриларда қийнилип қалисән.

— Тоғра дәйсән, адаш. Есиңдиму? Мону гекитәктин йүз грамм өтүп кәтсә «Өлүмдин башқиси тамашә» дәп дунияға жар селип вақираттуқ. Амма жан һәсритидин башқисиниң һәммиси тамашә екән, адаш. Мениң теним һазир иккигә парчиланған қериндашни әслитиду.

— Сөзүңни зади чүшәнмидим. Иккигә бөлүнгән дегиниң немиси?

— Чүшәнмәйдиған немиси бар. Һелиқи һарақ дегән касапәтни ойлап тапқанлар бизгә ичишни үгитип қоюп, тохташ вақтини ейтмиғанғу. Бир күни ишдаш достлирим: «Адаш, биз бар. Ич. Жүрәк қанғичә ич. Сән һарақни көтирисән» дәп хиш қоюп махтиса, иштанға қоюп бәргичә ичиптимән. Ақивәттә, мәртлигим тутуп, илдам келиватқан поезниң йолидин өтүмән дәп астиға кирип кәттим. Икки путумни тизимдин кесивәтти. Әйнә әнди әву дөңниң астида ятиду, — дәп кәйнигә бурулуп, дөңгә ишарә қилди.

— Мәйдисигә гүрс-гүрс урған ағинилириң әсқатмиди дегинә?

— Яқ-яқ. Ундақ демигин. Улар әйиплик әмәс. Гуна өзәмдә. Улар мениң ағзимға зорлап қуймидиғу? Көрүватисән. Яшлиқ қувитимгә бола аман қелип, меңипму кәттим. Амма һава райиға бағлиқ мениңму кәйпиятим бузулиду.

— Мону дөңниң қандақ хислити бар? Задила чүшәнмәйватимәнғу?

— Айиғим ағрип, қахшиған күнләрниң биридә чүш көрдүм. Ақ сақили киндигигә чүшкән бовай путумни сийпап турғидәк. У: «Оғлум, женим арам алсун десәң — йезиға бар. Тупраққа көмүлгән путуңға йеқин бол. Жениң қахшиған заман путуң көмүлгән жайға барсаң арам алисән. Чүнки көмүлгән икки путуң, давамини, «қериндишини» издәйду, кинәйду, сеғиниду. Уларни учраштурсаң, көйүк оти бесилиду. Ағриқ тохтайду», дедидә, көздин ғайип болди. Бовайниң шу гәплиридин кейин, униң дегинини қилдим. Һәқиқәтәнму ағриғимға шипа беридиған жайни тапқандәк болдум. Жирақниң ети жираққу, «йол азави — гөр азави» дегәндәк, гайида һава райиниң туюқсиз бузулушидин женимни қойидиған йәр тапалмай қалимән. Ахири, жан арамини издәп, йезамға қайтип кәлдим. Мениң бу сөзүмгә ха ишән, ха ишәнмә ихтияр өзәңдә. Женим ағрисила йениға келип олтарсам арам алимән.

Мән униң ривайәткә охшиған сөзигә йә ишинишни билмәй, йә ишәнмәсликни ойлап, һаңкетип туруп қалдим. Көз алдимға униң мечиттин чиқип патқақчилиққа қаримай тупраққа йол алғини кәлди. Әнди һәммә нәрсә айдиңлашти. Бу — ағриқ жениға патқанлиқтин арам издигән адәмниң қәдими екәнлигини чүшәндим. Бир күни чоң нәзирдә диний зат: «Адәм балиси бу дунияға келиду һәм кетиду. Уни өлди дәп һәргиз ейтишқа болмайду. Чүнки адәмдә жан бар. Жан чиққини билән униң роһи үстимиздә айлинип жүриду. Өлүп қалди сөзини пәқәт малға ишлитишкә болиду» дегән.

Нурланниң жени тенидә. Әнди бевақит, өзиниң әйивидин кесилгән путлири — тениниң, һаятиниң давами. Товва, тәндин бөлүнгән әзаларму өзиниң йеримини издәйдекән, кинәйдекән, һә? Жан тоғрисида гәп қозғалғанда, ата-бовилиримизниң бир несиһити есимға кәлди. «Балам, тамақ ичкән чағда һәм кечиси ашханида тиймақ алма. Тиймақ — у тирик жан. Уни қачуруп қоюп, мабада, тамақ билән ичиңгә кирип кәтсә бармақта өскәндәк өсүвериду. Пәхәс бол» дәйдиған, «Тиймақ — тирик жан! Қизиқ гәп, һә? Әгәр улар бешидин өткүзмигән болса, бу гәп чиқмас еди», дәп ойлидим.

Һазирла Нурлан тизлинип олтирип, явайи чөплирини жулған пака дөңгә қаридим. Үстидә әркин өсүватқан қизилгүлниң ғунчилири төвәнгә егилип, худди униң путлири билән муңдишиватқандәк сезилди маңа. Конилар «Бемар адәм өзиниң дәрдини, ағриғини өзила билиду» дәйдекән. «Илаһим, жениңға раһәт, тениңға қувәт бериватқан болса, шипалиқ дөң, сөзүңгә ишәндим» дәп ойлидимдә, тохтидим. Алдимда Нурлан һечнәрсә болмиғандәк қәдәмлирини ишәшлик бесип меңип кәтти. «Һә, шипалиқ дөң саңа қувәт, мәдәт бәргән екәндә! «Сәвәп қилсаң, севәттә су тохтайду» дегини мошу әмәсму! Илаһим, нийитиңдин қайтма» дегән ойлирим униң кәйнидин әгәшти.

Нурланниң бу меңишида маңа униңға йетишиш мүмкин болмиди. Һәтта униңда ясанда путниң барлиғини сезивелиш қийин еди...

Иҗадий кәч

Сөйүмлүк аһаңлар яңриди

Буниңдин 45 жил муқәддәм Байсейит йезисида «Хошаллиқ» ансамбли тәшкил қилинип, униң репертуаридики нахшилар көпчиликниң сөйүп тиңшайдиған аһаңлириға айланғанлиғини Чeләк тәвәсиниң турғунлири яхши билиду. Униң һулини қурған акилар аллиқачан һөрмәтлик дәм елишқа чиқип, меһнәтлик әмгигиниң йемишини көрүватса, шу ансамбльниң «кәнҗиси» Һашимҗан Насиров йеқинда 60 яшқа кәлди. Һашимҗан акиниң тәвәллуди мунасивитигә бағлиқ наһийәлик Уйғур этномәдәнийәт мәркизиниң қоллап-қувәтлиши билән Челәк йезисиниң Мәдәнийәт өйидә «Баһар садаси» намлиқ иҗадий кәч болуп өтти.

Һашимҗан Насировниң тәрҗимиһалиға қисқичә тохтилидиған болсақ, у 1956-жили Байсейит йезисида туғулуп, Челәктә чоң болди. Башта Исмайил Тайиров намидики, андин Абдулла Розибақиев намидики мәктәпләрдә билим алди. Һашимҗан акиниң бовиси Абдурасул Абулов сәнъәткә интайин йеқин болуп, өзиниң билгинини пәрзәнтлири һәм нәврилиригә үгитип кетишкә тиришқан. Шуңлашқа болса керәк, униң нәврилири Һашимҗан, Велахун вә Һасанҗан нахша һәм сазнәғминиң сириға чоңқур чөкүп өсти. Һашимҗан билән Велахун сәнъәткә бөләкчә қизиқип, өзлириниң һаятини мошу саһа билән бағлаштурушқа бәл бағлиди. Һашимҗан акиниң бу қарариға, 1970-жили Байсейитта «Хошаллиқ» эстрада ансамблиниң қурулушиму чоң түрткә болди. Мәзкүр коллектив қисқа вақит ичидила хәлиқниң сөйүмлүк нахшилири билән тамашибинлириниң жүригидин чоңқур орун елип, «Хәлиқ ансамблиға» айланди. 1977-жили Пүткүлиттипақлиқ «Хәлиқ иҗадийити» фестивалиға қатнишип, униң лауреати аталди. Уйғур әсваплириниң қулиқида ойнап, нахшилирини бабиға йәткүзүп орунлайдиған Һезиз Турдиев, Миркаил Һевуллаев, Әлахун Иминов, Һакимҗан Гүлиев, Рeһимҗан Һетәмов, Мәрупҗан Тайиров, Валерий Һәмраев, Валидин Әкбәров вә Турғанҗан Разиевниң қоллап-қувәтлиши билән Һашимҗан тәбиәт һәдийә қилған талантини техиму риваҗландуруш имканийитигә егә болди. Мана мошундақ утуқлар билән Һашимҗан ака оттура мәктәпни тамамлапла Өзбәкстанниң мәдәнийәт-ақартиш техникумиға оқушқа чүшүп, уни мувапиқийәтлик пүтәрди. 1975-жили қолиға диплом елип, Алмута вилайитиниң бир түркүм билим бериш дәргаһлирида устазлиқ қилди. Жүмлидин Байсейиттики «Айгүл» балилар бағчисида, Алмута шәһиридики 101-Мәсим Яқупов намидики, Челәктики Абдулла Розибақиев намидики мәктәпләрдә музыка пәнидин дәрис бәрди. Кейинки бәш жилдин бери Һашимҗан Насиров Челәк йезисиниң мәктивидики «Дутар синипида» шагирт тәрбийиләватиду. Униң қолида тәлим-тәрбийә алған Ядикар Гайит билән Әрмидин Нурамбәков «Ғунчә» конкурсиниң лауреатлири аталса, үч шагирти — Ришат Ярмәһәммәтов, Қурванҗан Ғәниев вә Султан Ибрагимов һазир Чайковский намидики музыка колледжида билим еливатиду.

Кәч давамида Челәк йеза округи һакиминиң орунбасари Мәди Бектасов, Һашимҗан акиниң мәктәптики устазлири Рәһимҗан Қәмбәров, Борис Маевский, шаир Жәмшит Розахунов вә сәнъәткар-кәсипдашлири тәвәллуд егисиниң инсаний пәзиләтлири вә кәспий маһарити һәққидә иллиқ ләвзилирини изһар қилди.

Кәч меһманлири — «Дияр» топи, жүмлидин униң тәркивидики Һашимҗан акиниң иниси Велахун, тиҗарәтчи иниси Һасанҗан, яш уссулчи Саида Фуркәт, Тайировларниң аиләвий ансамбли вә башқилар сәнъәткарниң һөрмитигә нахшилар ейтип, уссулларни ойниди.

Ахирида «Хошаллиқ» ансамбли тамашибинлири сеғинған сөйүмлүк аһаңларни һәдийә қилди.

Рашидәм РӘҺМАНОВА.
Әмгәкчиқазақ наһийәси.

Конкурс

«Баһар» ансамбли – фестиваль ғалиби

Аваттики Мәдәнийәт өйигә Долқунҗан Розахунов мудир болуп тайинланғандин кейин йезида миллий мәдәнийитимиз билән сәнъитимиз тәрәққият йолиға чүшти. Униңға округ һакимийитиму, җутҗамаәтчилику яр-йөләк болмақта. Буниңдин бәш жил бурун йезида «Баһар» ансамбли қурулди. Униң тәркивидә Аватниң һәм униң әтрапидики йезиларниң 50кә йеқин балиси бар. Қисқа вақит ичидә «Баһарниң» қол йәткүзгән утуқлириму из болмиди. Мәсилән, ансамбль әзалири наһийәдә өтүватқан барлиқ чарә-тәдбирләргә қатнишип, миллитимизниң бай сәнъитини намайиш қилиштин ташқири, наһийәлик, вилайәтлик вә җумһурийәтлик көрүк һәм фестивальларға иштрак қилип келиватиду. Йеқинда «Баһар» ансамбли Қазақстан Җумһурийитиниң Билим вә илим министрлиги тәрипидин уюштурулуп, Астанада өткән X Хәлиқара «Ақ көгәршин» балилар иҗадийити фестивалькөригигә қатнашти. Униңға Россия, Қирғизстан вә Қазақстандин болуп 1500гә йеқин мәктәп оқуғучиси иштрак қилди. «Баһар» ансамбли лауреат атилип, мәхсус Кубок билән тәғдирләнди. Ансамбльниң бәдиий

рәһбири Абдусемәт Василов вә хореографи Гүлмира Мәсимова «Әң яхши педагог» аталса, Ават йеза округиниң һакими Ерғали Байбөриев, Өмәр Муһәммәдий намидики мәктәпниң мудири Айгүл Нурқасимова вә Ават Мәдәнийәт өйиниң мудири Долқунҗан Розахунов балилар сәнъитини риваҗландурушқа қошуватқан һәссиси үчүн «Ақ көгәршин» балилар фонди» җәмийәтлик бирләшмисиниң Тәшәккүрнамисиға егә болди.

Хәлиқара фестивальда Әмгәкчиқазақ наһийәсиниң шанини көтәргән «Баһар» ансамблини жутдашлири тәнтәнилик күтүвалди.

– Тоққуз жилдин бери Ават йеза округиға рәһбәрлик қилип келиватимән. Мошу вақит ичидә йезимизда нурғунлиған өзгиришләр йүз бәрди. Әң муһими, ата-анилар бизниң келәчигимиз балилиримизда екәнлигини һис қилмақта. Шуңлашқиму бүгүнки утуқ пәқәт балиларниңла әмәс, ата-аниларниңму утуғи. Йәнә бир ейтип кетидиған нәрсә, Астаниға сәнъәткар балилиримиз билән берип кәлгән атиларму бар. Улар – Үсүпҗан Қәмбәров билән Тайирҗан Сайитов. Мошу йәрдә Үсүпҗан акиниң исмини алаһидә атап өткүм келиду. Сәвәви, 80 яшлиқ ақсақал муһим әһмийәткә егә бу сәпәрдә йолниң җирақлиғиға қаримай, икки нәврисигә һәмра болди, – деди балиларниң күтүвелишта бeғишланған мәрасимни ачқан Ават йеза округиниң һакими Ерғали Байбөриев.

Мәрасим давамида сөзгә чиққучилар «Баһар» ансамблиға иҗадий утуқ тиләп, өзлириниң алий изгүтиләклирини изһар қилди.

Тәнтәниниң ахирида Хәлиқара «Ақ көгәршин» фестивалиниң ғалиби «Баһар» ансамбли жутдашлирини әвришим уссуллири, йеқимлиқ саз вә нахшилири билән бәһримән қилди.

Рашидәм РӘҺМАНОВА.
Әмгәкчиқазақ наһийәси.

Яшларға беғишланған мәхсус сәһипә

Мәшъәл

«Мәшъәлниң» меһмини

Арман алға башлайду

Исми: Низамдун
Фамилияси: Давутов
Туғулған жили: 1990
Кәспи: муәллим

Низамдун 2006-жили Яркәнт шәһиридики Хелил Һәмраев намидики мәктәпниң 9-синипини әла баһаларға тамамлап, дәсләп Яркәнт гуманитарлиқ-техникилиқ колледжиниң уйғур филологияси бөлүмигә оқушқа чүшүп, уни қизил дипломға тамамлайду вә өзи билим алған мәктәптә ишләйду. Шуниң билән бирқатарда Алмутидики Абай намидики Қазақ миллий педагогика университетиниң тарих факультетини сирттин пүтәрди. Буниң билән чәклинип қалғуси кәлмигән у мәзкүр университетниң магистратурисиға чүшүп, униму муваппәқийәтлик аяқлаштурди.

Техи йеқиндила у Астана шәһиридики Назарбаев әқлий мәктивидә педагогикилиқ маһаритини ашуруп кәлди.

– Биз тарих пәни бойичә илғар, йеңи технологияләр асасида билим беришниң 7 модули бойичә маһаритимизни мукәммәлләштүрдуқ, – деди у биз билән болған сөһбәттә. – Уни һазир өз тәҗрибимиздә қоллиниватимиз.

Мән яшларға беғишланған «Мәшъәл» сәһиписини қизиқип оқуп, тәңтуш қиз-жигитләрниң утуқмуваппәқийәтлиридин пәхирлинип жүримән. Мошу йәрдә қәлбидә муәллим болуш армини бар яшлиримизни Яркәнт гуманитарлиқ-техникилиқ колледжға оқушқа тәклип қилғум келиду. Бүгүнки таңда 100дин ошуқ миллитимиз вәкиллири башланғуч синип муәллими вә уйғур филологияси бөлүмлиридә билим еливатиду. Һәр жили уйғур бөлүмигиму дөләт тәрипидин һәқсиз билим елиш гранти бөлүнүватиду. Хошна Уйғур наһийәсидин вә Челәк тәвәсидин келип оқуватқан яшларға қарап зоқлинимән.

Мән йәнә мошу мумкинчиликтин пайдилинип, жәмийәттин өз орнумни тепишимға, алий билим елишимға шәрт-шараит яритип бериватқан ата-анамға, Хелил Һәмраев намидики мәктәптә вә Яркәнт гуманитарлиқ колледжда, университетта билим бәргән устазлиримға миннәтдарлиғимни изһар қилимән.

Низамдунниң IPHD доктарантурисида оқуш армини бар. «Арман алға башлайду» демәкчи, илим-пәнгә иштияқи күчлүк, зерәк, идрәклик жигитниң устазлиқ паалийитигә утуқ тиләп, арманлириниң рояпқа чиқишиға тиләкдашлиқ билдүримиз.

Гөһәрбүви ИСМАЙИЛҖАНОВА.
Панфилов наһийәси.

Бизниң балилар дайим алдинқи сәптә

Ғалип чиққан команда.

Мән Үрүмчи шәһиридики Шинжаң педагогика университетида билим еливатимән. Мәзкүр билим дәргаһида Қазақстан вә Өзбәкстандин кәлгән қириқтин ошуқ уйғур балиси бар. Һәммимиз инақ, оқушта бир-биримизгә ярдәм қилип келиватимиз. Өткән жили икки студент, йәни Шаһмурат Аюпов билән Илияр Варис «Жил студенти» аталди. Қазақстанлиқ уйғур студентлири оқуштин башқа мәзкүр билим дәргаһиниң жәмийәтлик ишлириғиму йеқиндин арилишиду. Һәрхил мәйрәмләрдә сәһнидин жигит-қизлиримиз биринчиләрдин болуп көрүниду. Униңдин башқа Шинжаң даирисидә өтүватқан «Ипәк йоли» вә «Талант сәһниси» конкурслиридиму өз күчини синиғанлар бар. Улар – Нурлин Жумаров, Қутлуқ Важитов вә Расул Курбанов. Әнди бизниң балиларниң спорттики утуқлириға Шинжаңдики башқиму оқуш орунлириниң студентлириму қизиқиш һәм қизғиниш билән қаримақта. Өткәндә Үрүмчидики бәш алий оқуш орунлириниң студентлири вә Қазақстанниң Үрүмчидики әлчиханисиниң, шундақла «Қазақстан темір жолы» ширкитиниң ШУАРдики шөбисиниң командилири мини-футбол бойичә күч синашти. Биз билим еливатқан педагогика университетиниң қазақстанлиқ студентлардин тәркип тапқан икки командиси биринчи вә иккинчи орунларни йеңивалди. Биринчи командиниң әзаси Дамир Әнвәров болса, «әң яхши оюнчи» аталди.

Ғалип чиққан командиларни рәғбәтләндүрүш мәрасимға қатнашқан педагогика университетиниң рәһбәрлиги қазақстанлиқ студентларниң дайим алдинқи сәптә келиватқинини тилға елип өтти.

Шөһрәт МӘҺӘММӘТОВ.
Үрүмчи шәһири.

Йеңи альбом

Йеқинда аммибап «Дәрвишләр» топиниң йеңи альбоми йоруқ көрди. Альбом «Музыка моя» дәп атилиду.

Бу альбомға «Дәрвишләрниң» кейинки төрт-бәш жилда ижат қилған нахшилири кирди, — дәйду топниң әзаси Райим Һәмраев. — Нахшилар уйғур, қазақ, рус, әрәп тиллирида орунланған. Буларниң ичидә «Ассаламуалайкум», «Молчиливая любовь», «Тюбетейка» нахшилириға клип чүширилип, телевизиядә намайиш қилиниватиду. Әнди қазақ тилида орунланған «Айгүлүм» нахшисиға клип чүширип болдуқ. Бу клипни күздә телевизиядә көрситиш планимиз бар.

Тәкитләш лазимки, «Музыка моя» альбоми, адәттикидәк, «Дәрвишләрниң» стилида безәлгән һәм жуқури сүпәттә йезилған. Альбом 8-апрельдин башлап Алмута вә Астана шәһәрлириниң чоң дуканлирида сетилишқа башлиди. «Дәрвишләр» топиниң ишқивазлири мәзкүр альбомға өзлириниң муһасип баһасини беридиғанлиғиға ишәнчимиз камил.

Йолдаш МОЛОТОВ.

Сәнъәт дуниясида

Яш рәссамниң «Дәсләпки қәдими»

Яш рәссам Гөзәл Закирова 2007-жили Абай намидики Қазақ миллий педагогика университетиниң Бәдиий графика факультетини тамамлиғандин кейин "Дуния Арт" галереясиниң паалийитигә йеқиндин арилишип келиватиду. Униң әмгәклири дәсләпки қетим 2007-жили Қазақстан яшлири фестивалида намайиш қилинған еди.

Тәкитләш лазимки, «Дуния Арт» галереяси яш рәссамлар үчүн көргәзмиләрни вә фестивальларни турақлиқ уюштуриду. Гөзәл әйнә шундақ көргәзмиләрниң биридә өзиниң акварель вә майбояқ әмгәклирини көрсәтти. Шу нәрсә диққәткә сазаварки, униң әмгәклири техи йеқиндила алий оқуш орнини түгитип, иҗадийәткә йеңи қәдәм ташлиған яш рәссамниң иҗадийитигә охшиматти. Униң майбояқ техникисиниң сирлирини ечишқа тәйяр турғандәк, һәрхил материаллардин маһарәт билән орунланған сүрәтләр пешқәдәм рәссамниң әмгәклиридәк көрүниду. Болупму униң акварель әмгәклири шундақ тәсират қалдуриду. Шунлашқимекин Гөзәлниң әмгәклири тәсвирий сәнъәт ишқивазлири, шуниң ичидә чәтәллик ишқивазлар тәрипидин жуқури баһалинип, тез сетилип кәтти. Гөзәл сизған портретлар, натюрмортлар вә ихчам сүрәтләр заман билән аһаңдаш. У, асасән, графика вә майбояқта ижат қилип кәлмәктә һәм бу йөнилишкә садиқ болуп қалмақта. Бирақ яш рәссам сәнъәтниң бу икки йөнилишигә һәрхил турғудин мураҗиәт қилиду. Униң акварель әмгәклиридә қоршиған муһитниң эстетикисиға алаһидә көңүл бөлидиғанлиғи байқилиду. Әнди май бояқта болса, униң ички дуниясиниң һиссиятлири әкис етилгән.

Адәттә, рәссамлар акварельни «гәпкә кирмәйдиған», «қәғишлик» бояқ дәп атайду. Рәссам акварель билән ишлигәндә наһайити диққәтчан болуши лазим. Шуниңға қаримай, Гөзәл қисқа вақит ичидә акварель техникисини «бекиндурувалғандәк» билиниду.

Гөзәл Закирова өз иҗадида рәңни маһарәт билән пайдилиниду. У заманивий импрессионизмниң «йеңиклигини» вә образниң тәпсилатини утуқлуқ уйғунлаштурушни билиду. Әнди майбояқтики рәсимләр болса, башқичә қобул қилиниду. Рәссам бу композицияләргә наһайити еһтиятчанлиқ билән мураҗиәт қилиду. Униң айрим әмгәклиридә яшларға хас энергия вә жошқунлуқни байқаш тәс әмәс. Бу йәрдә униң әмгәклириниң идеялири тоғрилиқ ейтип өткән дурус. Гөзәлниң иҗадийитиниң идеяси болса, Шәриқ мәдәнийитигә асасланған. Шундақла униң һәрбир әмгигидә миллий роһ яркин байқилиду.

Гөзәл Закирова өзиниң дәсләпки шәхсий көргәзмисини «Дәсләпки қәдәм» дәп атапту. Бу һәқиқәтәнму униң иҗадийәт йолиниң дәсләпки қәдими. Амма иҗаткарниң һаят йолиму бар. Мәлумки, иҗаткарларниң һаяти һәрхил шәкиллиниду. Бу икки йол һәрдайим қатар өтиду дәп ейтиш қийин. Өз новитидә, яш рәссамға һәм һаятий, һәм иҗадий утуқ тиләймән.

Һакимжан ГУЛИЕВ,
мәдәнийәтшунаслиқ пәнлириниң намзити.

КЕПИЛСИЗ КЕЛИН

(Һәҗвийә)

Абдухалиқ МАХМУТ

– Келин туғутханидин чиқип, әс-һошини тапқичә, нәвригә уйғуранә исим тепивалайли, – кәчки ғизадин кейин қолтуғиға ястуқни қистуруп җозиниң қешиға қийсайған Учқун аяли Чимәнгүлгә бақти. — Қени, көңлүңгә пүккиниңни ейтә?

– Ви-йәй, мән, биринчидин, келиним Аббарәниң аман-есән бошинивалғинини, иккинчидин, нәвриниң оғуллиғиға хошал болуп, у һәқтә ойлаш оюмғиму кәлмәптила, товва!, – бошиған, чинә-қачиларни қатлап, җозиниң четигә қойған Чимәнгүл бир дәқиқилиқ сүкүттин кейин йәнә зуванға кирди.

— Бош болсиңиз оқуйдиғиниңиз китап, төрт адәм жиғилған йәрдә сөзләйдиғиниңиз тарих туруғлуқ адәмни заңлиқ қилғандәк мениңдин сориғиниңиз немиси?

– Бу хупсәнлигиңни маңа қилма хотун? Сениң қулақ моллиси болуп жүрүп «қамус хотун» атилип кәткиниңни мәнла әмәс, пүтүн ханим-қизлар билиду, – деди Учқун писиңңидә күлүп. — Қени, қандақ исим қойсақ болиду?

– Бопту, десәм дәй, – Чимәнгүл маңлийиға чүшүп турған чечини алиқининиң арқиси билән қайриветип, дилидикини ейтти — еғизиңиздин чүшәрмәйдиған Махмут Қәшқәрий, Йүсүп Хас Һаҗиплардин бириниң исмини қойсақмекин?

– Яқ, болмайду, – Учқун қолтуғидики ястуқни йениға ташлап, қәддини руслиди, – уйити йоқлар қачан «мениң қиливаларкин» дегән тәшвиш адәмгә арам бәрмәйдиған улуқларниң исмини қоймаймән!

– Әмсә, – йолдишиниң қәтъийләшкәндә әсәби бузулидиғанлиғини убдан билидиған Чимәнгүл әндишилик, әйни вақитта тәмкинлик билән қошумчә қилди, – Әхмәтҗан Қасиминиң һөрмитигә...

– Мән нәврәмниң әқли камаләткә йәткәндә сирлиқ сүйиқәстниң қурвини болушини халимаймән! Башқа әқилгә мувапиқ бир немә дә?

– Андақта...

– Дилиңда барини ейт?, – Учқун қолини палақ қилип қири билән җозиға бирни урди.

Чимәнгүлниң жүриги жиғғидә қилип қалди. Шу тапта униң дегинини қилмиса, аһанәтниң астида қелишини ойлап, наилаҗ йәнә үн қетишкә мәҗбур болди.

– Садир палван, Ғени батурлардин бириниң...

– Әстахпуралла!, – Учқун орнидин чачирап туруп кәтти,

– Мән нәврәмниң җенини доға тикип күрәш қилип, мевисини йәләлмәй өтүп кетишини халимаймән!, – башқа бир немә дә, қени?

– Артист, йә пулдар чоң башлиқлардин...

– Артист дегән миллий ғуруридин пулни әла қиливалса, дутар, тәмбүрләрни «Ямаһаға» өрүм қиливетиду, – Учқун һәрикәт қилса қәлбидә қайниған һиссиятлири тарқайдиғандәк, өйниң ичидә оң, тәтүр маңғанчә сөзини давамлаштурди.

– Сән дегән башлиққа кәлсәк, мән нәврәмдин тирик айрилип қелишни халимаймән, парихор чоң башлиқ болуп мәмликәтниң пулини елип, чәт әлгә қечип кәтсә, җудалиқта өтүп кетимиз.

– Ундақта, өзиңиз билиң, мениң башқа ейтарим йоқ.

– Өзәм билсәм, бу һаятта илимсиз адәмләр әҗдатлириниң хатасини қайтилап жүрүверидекән. Бизгә илимлик адәмләр керәк, исми Илминур болсун. Қандақ, боламду?

– Болушқиғу болиду. Бирақ тапқан исмиңизни келинниң қоллишиға кепиллик қилаламсиз?..

Чимәнгүлниң еғизидин чиққан «кепиллик» Учқунниң қәлбидики лавлап турған отқа чечилған соғ судәк тәсир қилип, есиға кәлсә оғиси қайнайдиған өтмүшини әсләтти...

Келин тунҗа нәврисини бошинип, аридин йәттә күн өткичә Учқун билән Чимәнгүл йәтмиш исим тепип, униңдин йәттисини таллап қойған. Гөдәкниң қулиғиға тәгбир ейтишқа йәттә саат қалғанда болса, талаш-тартишлардин кейин Илминурни муқумлаштуруведи. Бәхиткә қарши, аял қуда билән келин бу кәчмишләрдин хәвәрдарлиғиға қаримай, имам тәгбирдин кейин «исмини?..» дәп сорап болғичә қуда «Люцифера» дәвәтти. Заманивий исиммиш...

Учқун оғлиниң өйидин чиқип келиветип йол үстидики тилшунас ағинисидин әтила қайтуруп бериш шәрти билән бесатида бар луғәтлирини еливалди.

Люцифер — инглиз тилида «шәйтан» дегән сөз екән. Пешанисидин муздәк тәр чиқип кәткән Учқун қәнт бесимини пәсәйтидиған дорисини қошлап ичивелип «Аббарә» исмини тапти: Әрәпчә «туған», «су тосмиси» дегән мәнаға егә екән.

– Немә болди?, – Чимәнгүл Учқунниң алиқини билән пешанисигә шалаққидә урғинини көрүп, әндишигә чүшти.

– Адәмни қорқутмай немигә гәплигини ейтиңа, садиғаң кетәй?

– Сориғанларға нәвримизниң исми Ләйлигүл, есиңдә болсун! Учқун бар гәпни десә, аялиниң «бирлиригә ейтип жүрмәң» дейиши, бу гәп қулақтин-қулаққа өтүп, ақивити шәрмәндичиликкә айлинишини ойлап, Чимәнгүлниң соалини җавапсиз қалдурған һалда өз хаһишини ейтти.

– Немишкә Илминур әмәс, Ләйлигүл? Йолдиши ейтмиған нәрсини сораш униң әсәбини бузуштин башқиға яримаслиғини билидиған Чимәнгүл өзиниң сөзини қилди.

– Чүнки, – Учқун бири аңлап қалмисун дегәндәк авазини пәсәйтти, – келиниң анисини дориса, нәвримизгә «Лдин» башлинидиған йәнә бир исим қойивалиду.

Учқунниң дегини топ-тоғра чиқти. Нәврә келин билән момисиға «Люция», башқиларға «Ләйлигүл» болуп сиңишип кәтти.

– Кәл хотун, – Учқун шу аччиқ сәргүзәштилиридин кейин йолдишини йениға чақиривалди.

– Әнди өткәнки хатани тәкрарлимаслиқниң амалини тапайли?..

Чимәнгүл келинни туғутханидин өйигә елип чиқмақчи болуведи, унумай, өз өйигә чиқивалди. Аниси келип гөдәкниң қирқи чиққичә қаришип турғидәк.

Аридин йәттә күн өткәндә нәвригә исим қойилидиған болди. Учқун Чимәнгүл билән келишилгән план бойичә жут имамиға «илму – ирпан болмиса арманға йәткили болмайдекән, тәхсир, шуниң үчүн исми Илмияр болиду. Әтраптикиләрдин соримайла атаветиң», дәп алдин-ала янчуғиға бәш миң тәңгә селип қойди.

– Тамақтин бурун бовақниң исмини қойиветәйли, қени елип кириңлар? – деди имам «Амин!» қилишқандин кейин.

Чиши қуда бовақни имамниң қолиға берип, униң үстигә алиқандәк қош сәһипилик варақчини ечип қойди.

– Бу немиңиз? – имам һәҗәпләнди.

– Балиниң метркиси, исмини дурус ейтиң дегинимғу.

Учқунниң тени шүркинип, көз алди қараңғулашти. Немидур демәкчи болувиди, тили гәпкә кәлмәй қалди...

– Исмини немә қойди? – ағриқханида өзигә кәлгән Учқунниң биринчи сориғини шу болди.

– Келин бизни хошал болсун дәп оғлумиз Надирға йеқин Адир қоюп, метрка алдурувалған екән, – деди Чимәнгүл йәргә қарап...

Учқунға йәнә луғәткә мураҗиәт қилишқа тоғра кәлди. «Адир» – әрәп тилида «житим бала» дегән сөз екән. У йәнә өзини йоқитип қойди. Дегән билән дохтур йезип бәргән дориси җиң екән, бир тал ичиведи, көп өтмәй әслигә кәлди.

– Сориғанларға нәвримизниң исмини Арман қойдуқ дегин! Үмүтимиз арман болуп қалди. – Учқунниң көзигә лөммидә яш әгиди.

– Бу келиндин қутулмисақ болмайдиған охшимамду, худайим? – Чимәнгүл йолдишиниң солғун чирайиға қарап қәлбән езилип, Аббарәни қайип кәтти...

– Келинни яманлима Чимән, «Қуш угисида көргәнни қилиду». Һәммә гәп пәрзәнтлиригә өзи билмәйдиған нәрсиләргә сиғиниш еңини сиңдүрүп жүргән анида. Мошундақларниң касапитидин уйғур исимлири билән синиплиридин айрилип қалмисақ болаттиғу?!

«Ушшақ тиллиримизни» кесиветәйли

«Ушшақ тилни» дәрәқниң һарам шахлириға охшатқум келиду. Һарам шахлар вақтида путалмиса, дәрәқниң өсүшигә, мевә беришигә сәлбий тәсир йәткүзиду, әлвәттә. Заман тәрәққий қилғансири, бағвән дәл-дәрәқләрниң һарам шахлириниң бирини қоймай путаветидиған болди. Чүнки улар һарам шахни путашниң пайдисини таза көрди, йәни мевилик дәрәқлиридин мол һосул алди.

Заман тәрәққий қилди, «ушшақ тилниң» дәври өтти. Ишәнмисиңиз, «ушшақ тилниң» бар вә йоқ вақтини селиштуруп көрүң.

Бири «ушшақ тилни» таза ишқа селип, телевизор екранида зиярәт қилиниватқан бирини раса сөкти. Йәнә бири азирақ тонушлуғи болған адәмләрниң камчилиқлирини көптирип тәшвиқ қилди, үчинчи бирини нәччә жиллардин буян топлиған «пасаһәтлик» сөзләрни «ушшақ тилда» ипадиләп, өзи әң һәсәт қилидиған адәмгә һақарәт қилди. Бир чағда улар әйнәккә қариған еди, чирайлири татирип, көзлири қизирип, ағзилириниң әтрапида мағзаплар қетип қалғанлиғини көрүшти. Демәк, «ушшақ тилдин» чиққан аһанәтлик сөзләр бирдәмдила учур, үндидар арқилиқ һақарәтләнгүчиләрниң қулақлириға йетип, уларға қайтурма «һуҗумлар» яғдурулмақта еди. Шундақ қилип, «ушшақ тил» уларни қарайүз қилғандин башқа, өз даирисидә зиддийәт уруқлирини чачқан еди. Җәмийәттә мундақ «ушшақ тиллиқ» адәмләр йәнә қанчиликту? Улар «ушшақ тилниң» касапитидин җәмийәткә инақсизлиқ уруқлирини чечиватқанлиғини билсә еди.

Бир түркүм «ушшақтиллиқ» адәмләр бир мәһәл бу тилниң маһаритидин пайдилинипму нәпкә еришәлмиди. Ахир әқлини ишлитип, «ушшақ тиллирини» кесишкә җүрьәт қилди. Бу хушхәвәрни аңлап, мәнму «ушшақ тилимни» кәстим. Кәстимдә, шундақ бир раһәтлик туйғуға чөктүм. Алди билән уйқум яхшиланди, чирайим сүзүлди, көзлиримдики ғәзәп учқунлири тарқиди, үзүмдики қоруқлар азлап қалғандәк билинди. «Ушшақ тилимниң» кесилиши билән тәңла саламәтлигим күндин-күнгә яхшилинип кетиватқанлиғини адәмләргә тәбиий күлүмсирәп беқиватқанлиғимни һис қиливатимән. Бу мәнла әмәс, «ушшақ тили» кесилгәнләр һис қиливатқан һәқиқәт. Уларниң маңа йоллиған учурлириға қариғанда, «ушшақ тил» киши зеһнини хоритидиған, вуҗудимизға ана сүти билән киргән паклиғимизни булғайдиған, ақивәт дунияниң гөзәлликлиридин һөзүр елишимизни тосидиған, инақсизлиқ ичидә буруқтум қилидиған, қисқиси, һаят нуримизни хирәләштүридиған көрүнмәс дүшмәндур. Шуңа ата-бовилиримизму «баш немидин кетиду» десә, «еғиздин» дәп интайин тоғра ейтқан екән.

Еғизимға йошурунған әшу «ушшақ тилим» кесилгәндин кейин, қилған ишлирим утуқлуқ болди, әтраптики һәммә нәрсә мән үчүн шунчә гөзәл билинмәктә, пат-пат қайсиду-бир шаирниң:

Бу гөзәл һаятни яраттиң дуния,
Көңүлгә нурзия тарқаттиң дуния,
Җош урди томурда үмүт қанлири,
Бизни гүл мәнзилгә қараттиң дуния, –

дегән шеирини оқуйдиған болуп қалдим.

Шундақ, мевилик дәрәқниң һарам шахлирини путиғанда, мевисидин һосул алғанға охшаш, адәмләр «ушшақ тиллиримизни» кесивәтмисәк, мәнавиятимизда һосул алалмай қалармизму?..

www.izbasar.com

Һасан-Һүсән

Балиларға беғишланған мәхсус сәһипә

Жутум билән пәхирлинимән

Киндик қеним төкүлгән йезам — Довун. Мән йезамни яхши көримән. Довунниң хәлқи ишләмчан, әмгәксөйгүч.

Бизниң жутумизда һеч йәрдә өсмәйдиған жигдә дәриғи бар. Ата-бовилиримиз уруш жиллири жигдин наниң орнида пайдилинип, һаят кәчүргән. Мениң бовилирим Турсун, Тудахун, Хетип Жаппаровлар Улуқ Вәтән урушиға қатнашқан. Довун жутидин атақлиқ оғланлар йетилип чиққан. Мәнму яхши билим елип, келәчәктә йезамни гүлләндүрүшкә өз үлүшимни қошушқа тиришимән.

Мән өз жутум билән пәхирлинимән.

Мирадил АБУЛЖАНОВ,
Довун оттура мәктивиниң 3-синип оқуғучиси.
Уйғур наһийәси.

Нурлуқ сималар

РИЗВАНГҮЛ ҺАШИМ ҚИЗИ

(1926 — 1945)

1945-жили Шәрқий Түркстанниң хитай-гоминдаң тәжавузчилириға қарши инқилавий күрәш овж еливатқан бир пәйттә, һәрбий штабқа пидаий болуп кәлгән Ғулжа шәһириниң хәлқи арисида Ризвангүл вә униң достлири бар еди. Қизлар әсли һәмширилиққә қобул қилинсиму, Ризвангүл қисқа вақит ичидә бирқатар қуралларни қоллиниш алаһидилигини өзлүгидин үгинивалған. Команданлар Ризвангүлни достлири билән бирликтә госпитальда хизмәт қилишни тәклип қилсиму, батур уйғур қизи қанлиқ мәйданға атлиниду.

1945-жили 13-январь күни шиддәтлик жәңләрниң бирйдә яридар болған жәңчигә ярдәм көрситиш үчүн кетип барғинида дүшмәнниң оқи униң жүригини мәңгүгә тохтитиду.

Сәпдашлириниң аманлиғи һәм Вәтән азатлиғи үчүн жени пида қилған уйғур қизиниң қәһриманлиғи әвлатлар қәлбидә мәңгү сақлиниду.

Елим бар

Сөзи: Жәмшит Розахуновниң
Музыкиси: Исмайилжан Исаевниң

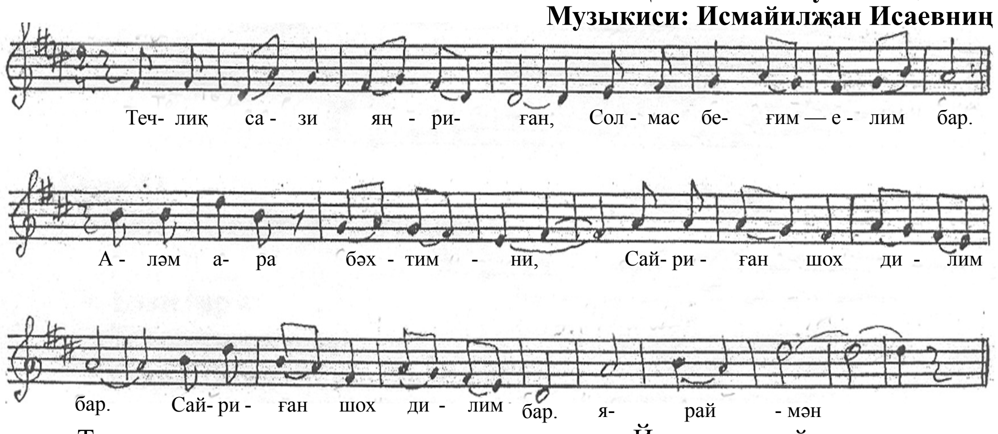

Течлиқ сази яңриған,
Солмас беғим — елим бар.
Аләмара бәхтимни,
Сайриған шох дилим бар.
Парлақ дайим асминим,
Шатлиқ дайим қешимда.

Йоллиримни йорутуп,
Куяш күләр бешимда.
Ана-Вәтән қойнида,
Хошал-хорам яйраймән.
Әр йәткәндә елимниң,
Бир ишиға яраймән!

Тәбиәт көрки — дәрәқ!

Тәбиәт көрки – дәрәқ. Әгәр биз дәрәқләрни кесип, уларни йоқ қиливәтсәк, тәбиәткә зиян йәткүзгән болимиз. Әпсуски, һазир көплигән адәмләр дәрәқләрни кесиду, бирақ орниға көчәт олтарғузушни унтуп қалиду. Биз ана жутумиздики дәрәқләрниң кесиливатқиниға ечинимиз. Ғәзәлхан шаиримиз Хелил Һәмра шеирлирида мәдһийилигән Өсәкниң әһвали тамамән ечинарлиқ. Биз, яш әвлат, өз шәһиримизни йешиллаштурушимиз керәк. Барлиғиңларни шуниңға чақиримиз. Қәдирлик достлар, дәрәқләрни кәсмәй, уларни күтүп, асрайли.

Мадина ҚӘМБӘРОВА,
Сабина МӘХПИРОВА,
Яркәнт шәһиридики
Х.Һәмраев намидики уйғур оттура мәктивиниң оқуғучилири.
Панфилов наһийәси.

Келәчигидин үмүтләндүриду

Һәрбир адәмниң өз қизиқиши, бирәр ишқа майиллиғи болиду. Шуниңға иштияқ бағлап, шуғуллинишни яктуриду. Бизниң синипдашлиримиз Әлишер Султанхоҗаев вә Имран Давутов шулар җүмлисидиндур. Улар спортқа бәк қизиқиду. Әлишер дәристин бош вақтида «Нур» спорт клубида бокс билән шуғуллиниду. Имран болса, үзүш бойичә мәшиқлиниду. Синипимизниң спортчилири көплигән наһийәлик, вилайәтлик, җумһурийәтлик мусабиқиларға қатнишип, алдинқи орунларға еришип, медаль һәм пәхрий ярлиқлар билән тәғдирләнди. Биз синипдашлиримизниң йәткән утуқлири билән пәхирлинимиз. Әлишер билән Имранниң келәчәктә спорт алимидә чоң утуқларға йетидиғиниға үмүт қилимиз.

Лутпуллам ИХРИЕВ,
М.Якупов намидики 101-мәктәп-гимназиянин
4-синип оқуғучиси.
Алмута шәһири.

Дәрис үстидики тәнәпус

Оқуғучи вә муәллим

Бир аял оғли мәктәпкә барған дәсләпки күни униңдин сорапту:

Балам, бүгүн муәллимиң саңа немә үгәтти?

Муәллим маңа һечнәрсә үгәтмиди, әксичә, у мениңдин «1гә 2ни қошса қанчә болиду?», дәп сориғанди, мән «3 болиду» дәп үгитип қойдум.

***

Икки муәллим өзлириниң оқуғучилири тоғрисида сөзлишип олтириду:

Түнүгүн бир оқуғучум үзини жуймай мәктәпкә кәптекән, мән уни өйгә қайтурувәттим.

Бу наһайити яхши чарикән. Бүгүн һәммиси үзини пакиз жуюп кәлгәнду?

Нәдикини, бүгүн синиптики балиларниң һәммиси үзини жуймай кәпту.

***

Бир күни муәллим синипқа икки тавуз көтирип кирипту вә оқуғучиларға тилип бәрмәкчи болупту, лекин пичиғиниң ишханисида унтулуп қалғанлиғини сезип: «Мән ишханамдин пичақни елип чиқай, андин бу тавузларни силәргә тилип беримән. Мән киргичә тавузларға тәгмәңлар», дәп чиқип кетипту.

Муәллим киргичә оқуғучилар тавузни йерип, талишип йәпту, һәтта шапиғиниму қоймапту.

Муәллим кирип, наһайити хапа болуп кетипту.

Тавуз йегәнләр бир яққа, йемигәнләр бир яққа өтүңлар, — дәпту муәллим аччиғиға пәс келәлмәй.

Шу чағда бир оқуғучи оттурида турувапту. Муәллим һәйран болуп униңдин сорапту:

Сән немишкә оттурида турувалдиң?

Муәллим, тавуз йәтмәй қелип, шапиғини йегәнләр қайси чәттә туриду!? — дәпту һелиқи оқуғучи.

Оқуғучилар Бурабайда дәм елип қайтти

Март ейида Уйғур наһийәсиниң Чонжа йезисидики 1-рус оттура мәктивиниң он төрт әлачи оқуғучиси Бурабай курортидики жумһурийәтлик «Балдаурен» оқутуш-сағламлаштуруш лагерида жигирмә күн дәм елип қайтти.

Оқуғучилар Бурабайниң мәнзирлик жайлирини зиярәт қилди, шундақла бирқанчә байқаш-көрүкләргә иштрак қилип, мукапатлиқ орунларға ериштти.

Замирәм МИРЗАХМӘТОВА,
мәктәп мудириниң тәрбийә ишлири бойичә орунбасари.
Уйғур наһийәси.

Конкурс

Үчму – чоң күч

Өткән һәптидә Астана шәһиридә «Фариза, Фаризажан, Фариза қиз...» мавзусида оқуғучилар арисида қазақ хәлқиниң атақлиқ шаири Фариза Оңғарсынованиң шеирлирини ядқа ейтиш бойичә жумһурийәтлик конкурс болуп өтти. Елимизниң жай-жайлиридин кәлгән талантлиқ оқуғучилар у күни өз һүнәрлирини намайиш қилип, адилқазиларниң иллиқ ихласиға бөләнди. Мәзкүр конкурсқа Әмгәкчиқазақ наһийәсиниң шәнини қоғдаш үчүн И.Саттаров намидики Ғәйрәт оттура мәктивиниң 9-синип оқуғучиси Зарина Мөһидин қатнашти. У шаирниң «Туған ауылым – туған елим» шеирини ядқа оқуп, үчинчи орунни елишқа муйәссәр болди.

Заринаниң йәткән утуғида устази Гүлвира Мөрдинованиң қошқан үлүши зор. У күни Гүлвира Үсүпжан қизиниңму әмгиги мунасип баһалинип, уюштурғучилар тәрипидин тәшәккүрнамә билән тәғдирләнди.

Абдулжан АЗНИБАҚИЕВ.
СҮРӘТТӘ: Зарина Мөһидин устази Гүлвира Мөрдинова билән.
Әмгәкчиқазақ наһийәси.

Бизниң синипта 28 оқуғучи бар. Һәммимиз, худди бир аилиниң балилиридәк, инақ яшаймиз. Синип йетәкчимиз Жәннәтбүви Автова математика пәниниң муәллими. У бизни яхши оқушқа дәвәт қилиду.

Синипимизда қабилийәтлик оқуғучилар интайин көп. Биримиз нахша ейтимиз, йәнә биримиз шеир йешип, уссул ойнаймиз. Мениң синипдашлирим спортқиму йеқин. Мән өз синипимни яхши көримән.

Гүлзадәм ӘРКИНОВА,
И.Тайиров намидики
Байсейит оттура мәктивиниң 7-синип оқуғучиси.
Әмгәкчиқазақ наһийәси.

Сәһипә материаллирини тәйярлиған Шәмшидин АЮПОВ.

АЛӘМДӘ НЕМӘ ГӘП

Баш катип лавазимиға үмүт қилиду

БМТниң тәрәққий әткүзүш программисиниң башлиғи Хелен Кларк тәшкилатниң баш кативи лавазимиға үмүт қилидиғанлиғини елан қилди. Әгәр униң армини әмәлгә ашса, у чағда БМТниң баш кативи лавазимини дәсләп қетим аял киши егиләйду.

“Мән өз намзитимни көрситимән. Чүнки 30 жилдин ошуқ вақит өз елимдә вә БМТта рәһбәрлик хизмитидә ишләп келиватимән”, дәп изаһ бәрди Х.Кларк қарариға.

Х.Кларк БМТта ишлигичә тоққуз жил давамида Йеңи Зеландийиниң премьер-министри лавазимини егилигән.

Шуни қошумчә қилимизки, БМТниң һазирқи баш кативи Пан Ги Мунниң сәккиз жиллиқ қәрәли 2016-жилниң 31-декабрида аяқлишиду.

Чегаридики назарәт рәт қилиниши мүмкин

Өткән жили қачақлар бойрини түпәйли Германия чегарилирида жарий қилинған назарәт пунктлири май ейиниң оттурисиға қәдәр рәт қилиниши мүмкин.

Буниңға мәмликәткә келиватқан қачақлар саниниң қисқириши сәвәп болуватиду, дәп билдүрди ГФЖ ички ишлар министри Томас де Мезьер. Евроиттипақниң Түркия билән келишимгә келиши түпәйли “Балқан маршрутиниң” йепилиши қачақлар саниниң азийишиға елип кәлди. Униң үстигә Бельгия, Дания, Германия, Венгрия, Австрия, Словения, Швеция вә Норвегия охшаш дөләтләр өз чегарилирида вақитлиқ назарәт пунктлирини орнатқан. Кейинирәк Венгрия вә Словения бу мәжбурий чарилирини рәт қилди.

Күнниң қаттиқ иссишидин зәрдап чекиватиду

Һиндстанниң шәрқи-жәнубида күнниң қаттиқ иссишидин йүздин ошуқ адәм көз жумди.

Болупму қурван болғанларниң көпчилиги Андхра-Прадеш вә Телангана штатлирида тиркәлди. Мәзкүр штатларда температура 40 градустин ешип кәтти. Бу жилниң мәзкүр мәвсүми үчүн адәттин ташқири әһвал.

Шуни әскә салимизки, мәзкүр регионда өткән жилиму күн қаттиқ иссиған. Шу чағда икки миңдин ошуқ адәм һаят билән хошлашқан.

Жавапкәрликни өз бешиға алди

Россияниң Су-24 бомбилиғучи самолетиниң учқучи Олег Пешковни өлтүргәнлигидә гуманлинип қамаққа елинған Түркия пухраси Альпарслан Челикниң тәстиқлишичә, етип чүширилгән самолетниң учқучи парашютта йәргә чүшүп келиватқанда ләшкәрлиригә уни атмаслиққа вә пәқәт әсиргә елишқа буйруқ қилған.

А.Челик биринчи новәттә қанунсиз қурал-ярақ сақлиғанлиғи вә уни өзи билән елип жүргәнлиги үчүн сот алдида жавап бериду.

Шуниң өзидә мәмликәт прокуратуриси россиялик учқучниң өлүмигә бағлиқ вақиәниму тәргәв қилмақчи. Шуни әскә салимизки, 2015-жилниң 24-ноябрида О.Пешков башқурған Су – 24 бомбилиғучи самолети Түркия һәрбий һава күчлири тәрипидин етип чүширилгән еди. Мана шуниңдин кейин Россия билән Түркия оттурисидики мунасивәт хелила начарлашти. Кейинирәк Россия Түркиядин кәчүрүм сораш, самолет чиқимини төләш вә әйипкарларни тепип жазалаш охшаш үч тәләпни қойған. Бир қаримаққа, Түркия Россия тәрәп қойған тәләпләрниң бирини орунлашқа киришкәндәк.

Сотниң дәсләпки мәжлисидә сөз алған А.Челик “Мән башқурған адәмләр россиялик учқучини һавада етип өлтүргәнлиги үчүн барлиқ гунани өз бешимға алимән” дегән сөзләрни ейтти.

Мунасивәтни қачақлар мәсилиси начарлаштурди

Иордания короли Абдулланиң пикричә, Түркия “Ислам дөлити” экстремистик тәшкилатиниң ләшкәрлирини әттәй Европиға әвәтиватиду.

“Террорчиларни Европа дөләтлиригә әвәтиш Түркия сәяситиниң бир қисми болуп һесаплиниду”, дәп билдүрди йеқинда Иордания короли. Рәсмий түрдә Түркия вә Иордания иттипақдашлар һесаплиниду, әпсус, қачақлар бойрини икки дөләт оттурисидики мунасивәтни хелила кәскинләштүрди. Иордания короли Түркияниң Евроиттипақ билән келишимигә нарази. Түркия аһалиси Иордания аһалисидин он һәссә артуқ болсиму, кейинкиси адәм саниға нисбәтән қачақларни көпирәк қобул қилған.

Өлүм жазасиниң сани көпәйди

Дунияда өлүм жазасини әмәлгә ашуруш сани кәскин өсти вә 1989-жилдин һазирқи күнгичә әң жуқарқи дәрижигә йәтти, дәп хәвәр қилиду хәлиқара һоқуқ қоғдаш тәшкилати.

Пәқәт 2015-жилила пүткүл дунияйүзи бойичә 1634 адәм өлтүрүлгән. Бу рәқәм 2014-жил билән селиштурғанда 50 пайизға нурғун. Өлтүрүлгәнләрниң 89 пайизи Иран, Пакстан вә Сәудия Әрәпстаниға тоғра келиду. Статистикида Хитай һөкүмити жазалиған адәмләрниң сани көрситилмигән. Чүнки һөкүмран һакимийәт һечқачан бу әхбаратни бәрмәйду.

Диний көзқаришидин қәтъий нәзәр

Өткән йәкшәнбә күни Рим паписи Франциск ватикандики муқәддәс Петр мәйданиға жиғилғанлар алдида сөзгә чиқип, 2016-жилниң 24-апрелини Украинниң шәрқидә орун алған тоқунуш нәтижисидә зәрдап чәккәнләр пайдисиға Европиниң барлиқ католиклири арисида хәйриханлиқ жиғиш күни дәп елан қилди.

“Украинидики уруш миңлиған адәмниң һаятини елип кәтти. Еғир вәзийәт түпәйли миңлиған адәм яшаватқан жайлирини ташлап кетишкә мәжбур болди”, дәп билдүрди понтифик. Диний өлүма Рим-католик чиркоси зәрдап чәккәнләрниң барлиғиға, болупму қериларға вә балиларға инсанпәрвәрлик ярдәм көрситишкә тиришидиғанлиғини вәдә қилди.

Йеқинда Украина президенти Петр Порошенко елан қилған рәсмий мәлуматларға мувапиқ, мәмликәтниң шәрқидики қураллиқ тоқунуштин 10 миңдин ошуқ адәм — уларниң 2700 украин һәрбийлири — көз жумди. 1,8 миллион адәм Донецк вә Луганск вилайәтлиридики турушлуқ өйлирини ташлап кетишкә мәжбур болди.

Һимайә қилиш системисини күчәйтиду

НАТО рәһбири Йенс Столтенберг шималий альянс “соғ мунасивәтләр урушидин” кейин дәсләпки қетим һимайә қилиш системисини аммивий күчәйтиш нийитидә.

“Биз альянсқа әза әлләрниң шәрқидә һәрбийләр санини көпәйтимиз, уларниң тәйярлиқ дәрижисини ашуримиз. Улар һажәт болған әһвалда һәрқандақ вәзипини орунлашқа тәйяр болуши тегиш. Шундақла мәркәз билән регионлар оттурисидики алақини күчәйтиш мәхситидә альянсниң шәрқий қисмида кичик штаблар тармиғини жарий қилимиз”, дәп тәкитлиди НАТО башлиғи.

Нийити әмәлгә ашмиди

11-апрель күни әтигәнлиги үч террорчи Россияниң Ставрополь өлкисигә қарашлиқ Новоселицк полиция бөлүмигә һуҗум қилишқа урунди.

Бәхиткә яриша, һоқуқ қоғдаш хадимлириға һуҗум қилғучиларни тохтитиш мүмкин болди. Нәтижидә бир террорчи өзини партлитивәтсә, қалған иккиси полиция хадимлири тәрипидин ужуктурулди.

“Полиция вә теч аһали арисида зәрдап чәккәнләр йоқ”, дәп хәвәр қилиду Россия тәргәв комитети регионаллиқ башқармисида. Тәстиқләнмигән хәвәрләргә қариғанда, партлаштин полиция бөлүминиң новәтчиликтә турған офицери жараһәт алған.

Тәргәвчиләрниң алдин-ала тәхмини бойичә, һуҗумни Россиядә паалийити мәнъий қилинған “Ислам дөлити” экстремистик тәшкилатиниң тәрәпдарлири уюштурған. Тәргәв комитети һоқуқ қоғдаш органиниң хадимлириға сүйиқәст қилиндиа вә қанунсиз қурал-ярақ қолланди, маддиси бойичә жинаий иш қозғиди. Вақиәгә бағлиқ Ставрополь өлкисиниң губернатори Владимир Владимиров регионниң мәктәплиридә, ағриқханилирида вә балилар бағчилирида кечә-күндүз күзәтни күчәйтиш тапшуруғини бәрди.

Түзитишләрни киргүзүш нийитидә

Венесуэла президенти Николас Мадуро мәмликәтниң асасий қануниға тегишлик түзитишләрни киргүзүш арқилиқ мәмликәт парламентиниң вакалитини чәкләш имканийити һәққидә билдүрди.

Шуни тәкитләймизки, Венесуэла парламентида оппозиция бесим көпчилик авазға егә. Улар Н.Мадуронии истипаға әвәтиш тоғрилиқ референдумни өткүзүшни тәклип қилған. Парламентниң сәясий мәһбусларни азат қилиш тоғрилиқ қанун лайиһисигә қарши намайиш вақтида адвокат Эрманн Эскарра Венесуэла президентиға мәмликәт конституциясигә түзитишләрни киргүзүш тәкливини бәргән. Униңға бенаән мәмликәт парламентиниң вакалити бәш жилдин 60 күнгә чәклиниши керәк еди.

“Мән дөләт әждурушидин йолни тазилаш вә миллий ассамблеяни пайдилиниш имканийитини байқисам, әгәр хәлиқ мени қоллапкувәтләйдиған болса, асасий қанунға түзитишләрни киргүзүшкә мәжбур болимән”, деди президент.

Сәһипә материаллирини тәйярлиған Насирахун РОЗАХУНОВ.

Әҗдадини билиш – әвлатлар пәрзи

Һаяти беһөддә өтмиди

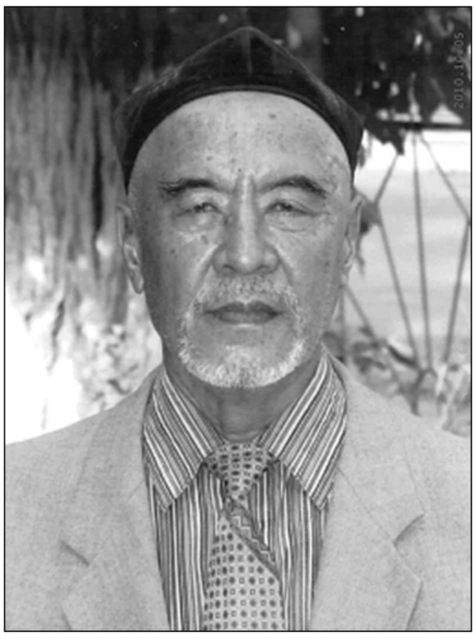

Әрәп тарихчиси Абдулһәсән Һәрәқаний «...Аһ, йәр үстидә жүргән бәзи адәмләрни биз тирик һесаплаймиз, улар өлгән. Әнди йәр астида ятқан бәзи адәмләрни өлүк һесаплаймиз, әсли улар тирик» дегән екән. Тәғдир бәзидә инсан балисини әркилитип алиқинида көтәрсә, бәзидә дәрт-әләм талқиниға ғәриқ қилиду. Бу һаят һәқиқити. Әйнә шу һәқиқәт бизниму аяп қоймиди. Атимиз — жутдашлиримиз «сөз зәргари» дәп атап кәткән инсан, пешқәдәм устаз Шерияздан Исқақов 2016-жили 11-март күни аләмдин өтти. У пүткүл һаятини шагиртлириниң аңлиқ билим, үлгилик тәрбийә елишиға, жутдашлириниң хизмитигә, әвлатлириниң бәхит-саадитигә беғишлиғачқа, бизниң қәлбимиздә мәңгү яшайду десәк, мубалиғә болмайду.

Атимиз дайим бизгә «Әҗдатларни билиш — әвлатлар пәрзи» дәп ейтидиған, шуңлашқа атимиз Шерияздан Иләкпәр оғлиниң әҗдатлири тоғрисида бираз тохтилип өтүшни тоғра көрдүм.

Бунидин төрт жил илгири кичик бовимиз Һаҗиәкпәр Исқақов тарихий Вәтинимизгә берип, уруқ-туққан, қом-қериндашларни йоқлап, ата-бовилиримизниң мазариға дуа беғишлап һәм әҗдатлиримизниң аиләвий тәзкирә китавини толуқлап, униңдики мәлуматларни әвлатлири болған бизгә хатирә сүпитидә елип чиққинида, өз әҗдатлиримиз билән толуқ рәвиштә пәхирләнгән едуқ.

Ушбу аиләвий тәзкирәгә қарап, ата-бовилиримизниң аддий деханлар болсиму, көзи очуқ, аңлиқ, саватлиқ кишиләр екәнлигигә еник көзүмиз йәтти. Бу тәзкирә бунидин 280 жил илгири, йәни 1736-жили йезилған болуп, униңда бовимиз Рози Мәмәт Хотән вилайити Қариқаш наһийәсидин екәнлиги ейтилған. Башта тәзкирәни Мусәлим бова, андин Розахун Бешир бовимиз толуқлиған екән. Тәзкирәниң башлинишида: «Әгәрки мәзкур аилә тәзкирәсини оқуш пурситигә егә болған киши алди билән бу тарихни хатирилигүчи Бешир Мусәлим оғлиниң роһиға алладин мәхпирәт тиләп дуа қилғай, кәлгүси әвлатларниң бу тарихни унтумай толуқлап меңиши үчүн, балилиримизға иҗтиһат, инсап, ғәйрәт бәргәй» дәп башланған.

Әлқиссә, Шинжаң тарихиниң бунидин 200 — 300 жил бурунқи заманисида уйғурлар миллитигә чәттин басқунчилиқ қилип кәлгән манжурларға ата-бовилиримиз қаршилиқ көрситип, һәрхил қозғилаңларға чиқсиму, күч вә сан җәһәттин чоң пәриқ болғачқа, әҗдатлиримиз мәғлубийәткә учрап, қаттиқ азап-оқубәтләрни көргән. Манжурлар шу кәтимки инқилапчиларни адәм шалаң җайларға сүргүн қилип, манжурлар үчүн боз йәрләрни ечип, деханчилиқ қилишқа мәжбурлиған. Биринчи новәттә, Алтишәр әтрапидики 8000 аилини Тәңритағниң шималиға, йәни Или дәриясиниң икки қирғиғиға тарқақлаштуруп, манжурларға қуллуққа тәхсим қилип бәргән. Шу қатарда аилимизниң әҗдади Рози Мәмәтму Илиға сүргүн қилинип, бир ақсүйәк манжурниң қол астида ишләп, жилиға 32 хо буғдай тапшуруш мәжбурийитини аптекән. Шу әҗдадимиздин төрт оғул дунияға кәлгән. Улар Бақи, Худақул, Или, Әмәтләр болған. Чоң оғли Бақидин Йолчи, Қасим дегән пәрзәнтләр туғулған Йолчи бовимизниң әвлатлири мақалимизниң қәһримани Шерияздан Исқақов болса, Қасим бовимизниң әвлатлири философия пәнлириниң намзити, алим рәмәтлик Алимжан Қасимовтур.

Бовимиз Иләкпәр он бармиғидин һүнәр тамған, түгмәнчи, сунукчи, кәскәкчи, төмүрчи, бағвәнчи, тевип болған, шу кәсипләргә һәвәс бағлап, уни әмәлиятта қолланған әҗайип инсан еди. Униң қолидин шипа алған адәмләр наһайити көп болған екән. Бовимизниң алдиға шипа сорап кәлгән инсанларға уйғур анилириға хас меһриван, меһмандост момимиз Мәстәмниңму дәстихини һәрдайим йейиқлиқ болидиған. Шу инсанлардин һаятқа Шерияздан, Хушнәрәм, Шәймәрдан, Гүлбостан вә Дилмурат исимлиқ пәрзәнтләр туғулиду. Балилириниң тунҗиси Шерияздан Исқақов, йәни мениң дадам 1934-жили 16-октябрьда Хитай Хәлиқ Жумһурийитиниң Или вилайити Нилқа наһийәсидә түгмәнчи аилисидә дунияға келиду. У дәсләп Нилқа толуқ оттура мәктивини муваппәқийәтлик тамамлайду. 1953 — 1956-жиллар арисида Шинжаң педагогика университетиниң Ғулжа толуқ әрләр дарилмуәллимидә физика-математика бөлүмидә тәһсил көриду. 1958-жили өзиниң жутдиши анимиз — Һурбүви Айтбақиева билән турмуш қуриду. 1963-жили тәғдир тәқәзаси билән гүлләткән бағ, тутқан өйлирини ташлап, ата-ана, қом-қериндашлири билән Кеңәш елигә көчүп чиқиду. Шу жили Қизилордиға берип, боз йәрлирини ечип, аилиси билән қоғун-тавуз терип, мол һосул алиду. Өзлириниң адил әмгиги билән көзгә чүшкән аилә бир жилдин кейин Уйғур наһийәсиниң Чарин йезисиға көчүп келиду. Бу йәрдә 1964 — 1971-жиллири МТСта төмүрчи, кейинирәк мал дохтури хизмитини атқуриду. Өз ишиға болған чоң җавапкәрлиги, тәләпчанлиғи, зеһинликлиги вә әстаидиллиғи билән көзгә чүшкән атимизни 1971-жили кәчки мәктәпкә физика-математика пәнидин муәллим болушқа тәклип қилиду. Кейинирәк мәктәп йенидики интернатқа йәткәчи һәм тәрбийичи болиду. Шундақла Алмута шәһәрлик муәллимләр билимини мукәммәлләштүрүш институтиниң мәхсус курслирида оқуп, Чарин оттура мәктивидә физика, математика, астрономия вә биология пәнлиридин дәрис берип, йүзлигән шагиртларни учум қилиду. Шуниң билән бирликтә бовимиз Иләкпәрдин аилә дәстүри сүпитидә мирас болуп қалған сунуқчилиқ, бағвәнчилик, кәскәкчилик, тевиплиқ ишлирини давамлаштуруп, пәқәт наһийәдила әмәс, униң сиртигиму тонулиду.

Көп жиллар мәшәқәтлик, лекин шәрәплик кәсип егиси болған атимиз 1997-жили һөрмәтлик дәм елишқа чиқиду. Лекин тинимсиз устаз сөйүмлүк кәсипидин вә җәмийәтлик ишлардин қол үзмәйду. Ариликта оқуғучилар вә йеза аһалисидин халиғучиларға әрәп графикисини үгитиду. 2000-жилдин башлап Чаринда йеза Ақсақаллар кеңишиниң рәиси вәзиписини атқуриду.

Һаяти әвлатқа үлгә болған атимизниң роһи әбәдий яшайду. Чүнки атимиз һаяттин өтсиму, униң хизмити билән һиммитини унтуш һеч мүмкин әмәс.

Пәрһат ИСҚАҚОВ.
Уйғур наһийәси.

Яднамә

Кәлмәс болуп кәттиңғу...

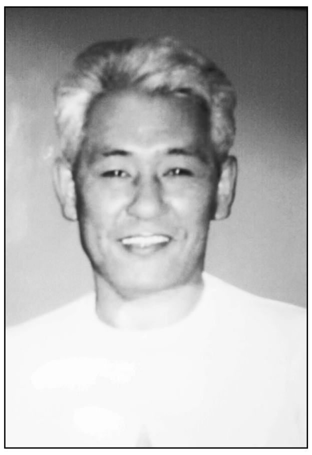

Баһар кәлди. Бу ағинәм Максим Хожаев қәвәтла яхши көридиған пәсил. Һелиму ядимда, кичигимиздә иккимиз йәргә җан кириши билән қой беқип қирға чиқип кетәттуқ. Кәчкурунлуғи пада-калиға биллә бараттуқ. Калиларни солаветип, кочиға чиқимиз. Бала үчүнму, ойнап һарматтуққу, әйтәвир. Болупму Максимниң күч-қувитигә һәйран қалаттим. Кәчниң кириши билән йә бизниң өйдә, йә уларниң өйидә йетип қалаттуқ. Бәзи ағиниләр бизни «буларниң киндиги қош» дәпму қойидиған. Иккимизниң қериндашлиғиму бар. У акиниң, мән ининиң балиси. Иккимиз биринчи синипқа биллә бардуқ. Мәктәптә шохлуқниму биллә қилаттуқ. Қизиқ йери, ата-анимиз иккимизниң хәтмә тойини биллә қилған екән. Мәктәптин мән сәккизинчи синипни пүтирип кәтмәкчи болдум. Уму һеч ойланмайла шундақ қарарға кәлди. Максим — Ташкәнткә, мән Алмутиға оқушқа кәттуқ. Киндигимизниң қошлиғини қаримамсиз, бир-биримизсиз задила көнәлмидуқ. Ахири у Ташкәнттин оқушини ташлаветип, йенип кәлди.

Күнләр, жиллар бир-бирини қоғлап өтүверди. Йешимиз йетип һәрбий хизмәткә чақиртилдуқ. Армиядин кейин туғулған жутумиз — Долатиға қайттуқ. Йешимиз жигирмидин ашсиму йәнә шу қилиғимизни ташлимидуқ. Әтигәнлиги чиқип кетимиздә, ухлайдиғанға бирла келимиз. У шәһәрдә яшашни арман қилатти. Шуңлашқиму Алмутиға кәтти. Шу яқта Эльмира исимлиқ қизға өйлинип, шәһәрниң һаятиға тезла үгинивалди. Азиза, Әлишер исимлиқ икки пәрзәнт сөйди. Вақит тапсила балилирини әгәштүрүп Долатиға йетип келәтти. У машинисиға барлиқ синипдашларниң балилирини олтарғузуп, дөңгә елип чиқатти. Улар у яқ-бу яққа жүгрәп һарматти. Иккимиз балилиримиз өткән дөңгә қарап, сөзләп зерикмәттуқ. Кечилиримизму ухлимай узақ мундишаттуқ. Иккимизниң арисида һеч қандақ сир йоқ еди.

2010-жили у Талғир наһийәсидин йәр елип өй салмақчи болди. Шу жили у һаятида биринчи қетим этиязлиғи мәлигә келәлмәй қалди. Мән униңға наһайити хапа болдум. Шундиму күнигә телефон арқилиқ 7-8 қетим сөзлишип туримиз.

Шу жили 17-май күни әтигәнла йетип қаптимән. Йерим кечидә Максимниң акиси телефон қипту. Үни жиға арилаш чиқти.

– Ялқун укам, Максимдин айрилип қалдуқ, – деди у вә һөкүрәп жиғлап кәтти. Мәнму өзәмни туталмидим.

Сәһәрлиги бир топ қериндашлар Максимниң җәсидини елип кәлгили Долатидин Алмутиға атландуқ. Йолниң узақлиғичу. Мундақ пәйтләрдә йол түгимәйла кетидекән. Йол бойи Максимниң қияпити көз алдимдин кәтмиди. Униң ақ көңүллүги, мәртлиги, меһриванлиғи, адәмгәрчилиги, көйүмчанлиғи. Ейтсам-ейтсам түгимәйду. Бәзидә иккимиз вақиришип кетәттуқ. У аччиғидин чапсан қайтатти. Һәммини бирдәмдила унтуп қалатти. Мән ундақ мүҗәзгә егә адәмни техи учратмидим. Иш баби билән мәнму Алмутиға көп бараттим. Долатидин йолға чиққанда, у мени күтүшкә башлатти. Бәш минутта бир телефон қилип: «Қәйәргә йетип кәлдиң?» дәп сорап туратти. Өзиниң оқитини бир чәткә қайрип қоюп, мениң ишимни пүтирәтти. У маңила әмәс, һәммисигә шундақ көйүмчан болидиған. Бая кериндишимниң жүриги һәммимизгә көйүп түгигән екән. У жүрәктин кетипту. 44 йешида вапат болди.

Бийил синипдашлар 50 жиллиғимизни нишанлаватимиз. Әгәр Максим һаят болған болса уму тойлатти. Амал қанчә.

– Адаш, баһарда немишкә кәлмидиң? – дәп униңға пат-пат рәнҗишимни билдүрәттим.

– Бийил бармисам, келәр жили баримән, – дәтти у салмақлиқ билән.

Биз күткәндәк болмиди. Қериндишим мәңгүгә, кәлмәс болуп кәткән екән...

Ялқунжан ХОЖАЕВ.
Уйғур наһийәси.

ТАМАШИБИНЛАР ДИҚҚИТИГӘ!

Әзиз тамашибинлар! **5, 6, 7-май** күнлири Қ. Ғоҗамияров намидики жумһурийәтлик дөләт Уйғур музыкилиқ комедия театрида Қазақстан Мустәқиллигиниң 25 жиллиғиға, 1-май — Қазақстан хәлқи бирлиги күни вә 9-май — Ғалибийәт күни мәйрәмлиригә беғишланған

«ӨЛКӘМДӘ БАҺАР, КҮЛКӘМДӘ БАҺАР»

намлиқ һәзил-күлкә кечи өтиду.

Атақлиқ күлкә маһирлири, ҚҖниң хизмәт көрсәткән артисти **Реһангүл Мәхпирова**, «Достық» ордениниң саһиби **Маһмут Дәраев**, жумһурийәтлик «Жас Алаш» сатира вә юмор конкурсиниң лауреати **Саһибәм Норузова**, шундақла талантлиқ актерлар **Ғәйрәт Тохтибақиев**, **Үмүт Қасимов**, хәлқара фестивальлириниң лауреатлири **«Нава»** фольклор, **«Рухсарә»** уссул ансамбллири вә башқиму меһманлар қатнишидиған мәзкур кәч давамида орунлинидиған һәзилләрниң, йеқимлиқ нахша-сазлар билән әвришим уссулларниң силәргә мәйрәмлик хуш кәйпият һәдийә қилидиғанлиғиға ишинимиз.

Кәч саат 19.00да башлиниду.

Билетларни Уйғур театриниң кассисидин, жигитбашлиридин, ханимқизлар кеңәшлиридин сетивелишқа болиду.

Касса саат 10.00дин очуқ.
Алақә бағлаш телефони: 272-82-76.

Алмутида истиқамәт қиливатқан мәшрәп әһли Нурахун, Емельян, Марс, Сатурин, Насир, Коммунар, Жалалдин, Садиқ, Ризайдин Алмута шәһириниң турғуни Сунийәт Палтушевқа иниси **Ғәйрәт ПАЛТУШЕВниң** вапат болуши мунасивити билән чоңқур қайғуруп тәзийә билдүриду.

Алмута шәһири вә Алмута вилайитидә яшаватқан Палташевлар, Палтушевлар, Сопиевлар, Молутовлар, Батталовлар, Мәсүтовлар, Әхмәтжановлар, Шерияздановлар, Шәймәрдановлар аилилири Палтушевлар аилисигә **Ғәйрәт ПАЛТУШЕВниң** вапат болуши мунасивити билән чоңқур қайғуруп тәзийә билдүриду.

«Уйғур авази» гезитиниң таһрирати гезитимизниң жанкөйәри Рашидин Юнусовқа һәдиси **Шәнәмниң** вапат болуши мунасивити билән чоңқур қайғуруп тәзийә билдүриду.

“Уйғур авазиниң” сәйилгаһи

Диққәт, диққәт, диққәт!

Фотоконкурс: «Биз бәхитлик аилә»

Бүгүнки күндә сүрәткә чүшириш қийин әмәс. Һазир иккиниң бириде фотоаппарат яки янфон бар. Шулардин пайдилинип, аилиңиздики әң әстә қаларлик дәқиқиләрни чүширип, редакциягә әвәтсиңиз, шу купайә. Әгәр у мәзмуни һәм сүпити җәһәттин лайиқ дәп тепилса, сөзсиз, гезитимизда елан қилиниду.

Конкурс йәкуни жил ахирида чиқирилип, «Әң бәхитлик аилиниң» муәллипи маддий соға билән мукапатлиниду. Сүрәткә қошуп аилиңиз һәққидә қисқичә мәлумат беришни, макан-жайиңизни вә алақә телефониңизни йезишни унтумаң.

Сүрәтләрни «Уйғур авазиниң» мону электрон почтисиға әвәтиш керәк: **u_avazi@mail.ru**

Мәнсүровлар аилиси Әмгәкчиқазақ наһийәсиниң Ават йезисида истиқамәт қилиду. Улар йезимиздики үлгилик аиләләрниң бири һесаплиниду.

Адийәм СӘЙДУЛЛАЕВА.

Әмгәкчиқазақ наһийәси.

Башқилар уйғурлар һәққидә

Гарвард университетида «Уйғур миллити» намлиқ китап нәшир қилинди

Сидней (Австралия) университетиниң лектори Дейвид Брофий өзиниң уйғур тарихи вә мәдәнийитигә аит бирқатар мақалилири билән көзгә көрүнүшкә башлиған тарихчиларниң бири. У 2012-жили АҚШниң Гарвард университетида Оттура Азия тарихи бойичә докторлуқ диссертация яқлиған. 2014-жилдин буян Сидней университетида оқутқучи болуп ишләватиду.

Йеқинда Гарвард университети нәшриятидин Дейвид Брофийниң «Уйғур миллити: Хитай-Россия чегарисидики ислаһат вә инқилап» намлиқ тунҗа китави йоруқ көрди. Муәллип өз әсәридә өткән әсирниң 20-жиллиридин кейинки уйғур миллити кимлигиниң һасил болуши һәм униң шу дәвирдики уйғур милләтчилик идеясигә көрсәткән тәсири һәққидә нуқтилиқ мулаһизә қилған. Муәллипниң пикричә, уйғур миллити кимлиги вә «уйғур» нами милади XI әсирниң ахиридин башлап тәдриҗий унтулушқа башлиған. Кейин Тарим вадисидики бостанлиқларни асас қилған жут кимлиги униң орнини егилигән. Чар Россияниң Оттура Азияға кеңийиши вә кеңәш октябрь инқилавидин кейин барлиққа кәлгән сәясий муһит нәтиҗисидә бу районлики түркий тиллиқ тәркипләр өз алдиға бөлүнүп чиқишқа йүзләнгән. Шуниңға мунасивәтлик «Уйғур» нами вә уйғур миллити кимлиги мәсилисиму йәрлик зиялилар арисида күн тәртивигә қоюлушқа башлиған. Мошуниң өзи мәзкүр әсәрниң барлиққа келишигә умумий арқа көрүнүш болуп хизмәт қилған.

Брофий җанаплири өз китавида 1930-жиллири овҗ алған «җәдидчилик», йәни «йеңичә маарип» һәрикити һәм униң шу вақиттики уйғур җәмийитигә, шу вақитлардики мурәккәп тарихий шараитта Россия большевиклириниң вә Осман империясиниң уйғурлар районға көрсәткән тәсири тоғрилиқму тохтилиду. Мәзкүр китапта шундақла 1930-жиллардики Кеңәш Иттипақиниң алақидар сәясәтлири вә һәлиқара вәзийәтниң шу вақиттики уйғурларниң мустәқиллик күрәшлиригә қандақ пидакаранә болғанлиғи һәм бунинда бәзи мурәккәп әһвалларниң можутлуғи тилға елиниду.

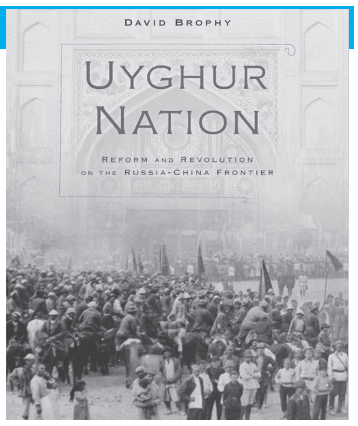

Д.Брофий уйғур, түрк, рус, хитай, парс, татар, манжу, немис, француз тиллирини яхши билгәчкә, өз әмгигини йезиш җәриянида ушбу тиллардики мәнбәләрдинму үнүмлүк пайдиланған. Шуниң нәтиҗисидә пүтүнләй бир хәлиқниң тәғдиригә аит мурәккәп бир әмгәк барлиққа кәлгән.

www.rfa.org

Сиз аңлиғанму?

Қулуп қандақ пәйда болған?

Қулуп — Йеқин Шәриқтики дөләтләрдә пәйда болған. Униң тепилғиниға һазир 4000 жилдин ашти. Қедимий мисирлиқларму шу мәзгилләрдә қулуп ишлитип, өзиниң мал-мүлкини қоғдиған. Мисир қулупиға узун-қисқилиғи бир-биригә охшимайдиған бирқатар қулуп тиллири орнитилған болуп, улар қулуп билән маслаштурулған. У қулуплар тилиниң узунлуғи билән охшаш болған ачқуч арқилиқла ечилатти. Мисирлиқлар дәсләп яғач қулуплардин пайдиланған. Римлиқлар улардин қулуп ясаш техникисини үгинип, уни пружинилар билән техиму мукәммәлләштүргән. Андин бу кәшпиятни өзлири ишғал қилған Европа, Ғәрбий Азия вә Шәрқий Африка әллиригә тарқатқан.

1778-жили англиялик Р.Барон қулупниң иқтидарини техиму яхшилап, икки хил ишләткили болидиған қилип ясиған һәм униң патентиға еришкән. XIX әсирниң 70-жиллири Америкида оғрилар банк хадимлирини тутувелип, ачқуч тапшурушқа яки пул һәм алтун сақлинидиған җайларниң ишиклириниң шифирлирини ейтип беришкә мәҗбурлиған. Мошу хилдики җинайәт билән күриш мәхситидә 1973-жили Нью-Йорк штатида саат орнитилған қулуп ижат қилинған. У пәқәт бәлгүләнгән бир вақиттила ечилидиған болған.

Интернет — шеир

СӘТӘҢЛӘР

Көз-көз қилип өзиңизни
һәммигә,
Чирайлиқ дәп даңлап жүрмән,
сәтәңләр.
Чечиңизни куш чаңгисидәк
яситип,
Һәрхил рәңдә майлап жүрмән,
сәтәңләр.

Шат-хорамлиқ издәп жүрүп
һәр яқтин,
Шаш кейиктәк тақлап
жүрмән, сәтәңләр.
Қисқа кийип, ечип қоюп
пачақни,
Күн нуриға қақлап жүрмән,
сәтәңләр.

Тар кийинип, сорунлардға
атлинип,
Белиңизни толғап жүрмән,
сәтәңләр.
«Чәтәлликни доридим»
дәп шатлинип,
Мәдәнийәтни булғап жүрмән,
сәтәңләр.

Хушлуқ үчүн қайрип қоюп
номусни,
Қавақларда айлап жүрмән,
сәтәңләр.
Қаш ойнитип, бай ғоҗамниң
кәйнидин
Лалма иштәк пайлап жүрмән,
сәтәңләр.

«Чирайлиққа ашиқ болар
һәммә» дәп,
Хам хиялни бәк көп сүрмән,
сәтәңләр.
Чирай билән пул тапқанлар
нәдә бар?
Өзгиләрни алдап жүрмән,
сәтәңләр.

Қизлар дегән бир милләтниң
аниси,
Қалаймиқан ойнап жүрмән,
сәтәңләр.
Оюн түгәр, дуния қалур,
билсиңиз,
Дашқазанда қайнап жүрмән,
сәтәңләр.

Әтләс еди уйғурларниң
бәлгүси,
Нәслиңизни унтуп жүрмән,
сәтәңләр.
Қарап бақсам әслиңиздин
шәпә йоқ,
Қениңизни булғап жүрмән,
сәтәңләр.

Әтләс билән допа кийиш
нә қалди?
Алдиңизға сәкрәвәрмән,
сәтәңләр.
Әтләс кийиш әзәлдинла мәту
дәп,
Тарихни һәм йәкләвәрмән,
сәтәңләр.

Унтулупту номус билән
әнъәнә,
Әхлақтин бәк чәтнәвәрмән,
сәтәңләр.
Пак беғубар уйғур қизи
намини
Һәр йәрләрдә сәтләвәрмән,
сәтәңләр.

ГЕЗИТНИҢ ТӘСИСЧИСИ ҺӘМ НӘШИР ҚИЛҒУЧИСИ: “ҚАЗАҚ ГАЗЕТТЕРІ” ЖАВАПКӘРЛИГИ ЧӘКЛӘНГӘН ЙОЛДАШЛИҒИ

Муһәррирләр кеңишиниң рәиси — Баш мудир Жумабек КЕНЖАЛИН

Баш муһәррир Ершат ӘСМӘТОВ

қобулхана 394-42-90, kaz_gazeta@mail.ru.

Бизниң адресимиз: 050009, Алмута шәһири, Абай проспекти,143-өй (Гагарин кочисиниң дохмуши), 5-қәвәт. Телефонлар: қобулхана 394-41-31, 394-37-60(факс) Электрон почтимиз: u_avazi@mail.ru www.uyguravazi.kz

“Уйғур авази” – индекси 65357, жумһурийәтлик иҗтимаий-сәясий гезит, һәптисигә бир кетим – пәйшәнбә күни чиқиду. Ройхәткә елиш гувнамиси №7330-Г. Қазақстан Жумһурийити Мәдәнийәт вә әхбарат министрлигиниң Әхбарат вә архивлар комитети тәрипидин 2006-жили 4-июнь күни берилгән.

Гезит “УЙҒУР АВАЗИ” редакциясиниң компьютер мәркизидә терилди вә сәһипиләнди. “Дәуір” жумһурийәтлик полиграфиялик нәшрият комплекси ЖЧЙниң басмиханисида бесилди. Алмута шәһири, Ш.Қалдаяқов кочиси, 17. Тел: 273-12-04

Новәтчи муһәррир Насирахун РОЗАХУНОВ

4 басма табақ М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 П 1 2 3 4 5 6 7 Буйрутма 3115 Тарилиши 14135 нусха

“Уйғур авази” гезитида елан қилинған материалларниң муәллиплик һоқуқи “Қазақ газеттері” жавапкәрлиги чәкләнгән йолдашлиғиға мәнсүп.

Гезитимиз сәһипилиридә бесилған мақалилар муәллиплириниң мәвқәси редакция мәвқәси болуп һесапланмайду. Редакциягә кәлгән материаллар егисигә қайтурулмайду вә уларға җавап берилмәйду. Қолязма қобул қилинмайду. Редакциягә әвәтилгән материаллар компьютерда терилгән болуши шәрт вә үч бәттин ашмаслиғи керәк.